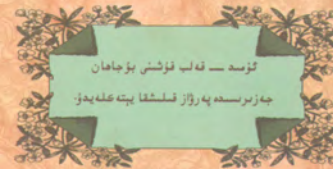

گۈمبەدە بىر ئوقۇمسا بولمايدىغان

ئەقىل - پاراسەتلىك بولۇشقا دائىر ھېكايىلەر

ئادەم بولماق ئەقىل بىلەن

ئۇمىد سە قەلب قۇشنى بۇ جاھان

جەزىرىسىدە پە رۇز قىلىشقا ئېتە غەلە پەزۇ

گۈمبەدە بىر ئوقۇمسا بولمايدىغان ئەقىل - پاراسەتلىك بولۇشقا دائىر ھېكايىلەر

ئادەم بولماق ئەقىل بىلەن

国务院侨务办公室

ISBN 978-7-228-10637-0

9 787228 106370 >

定价: 6.00元

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

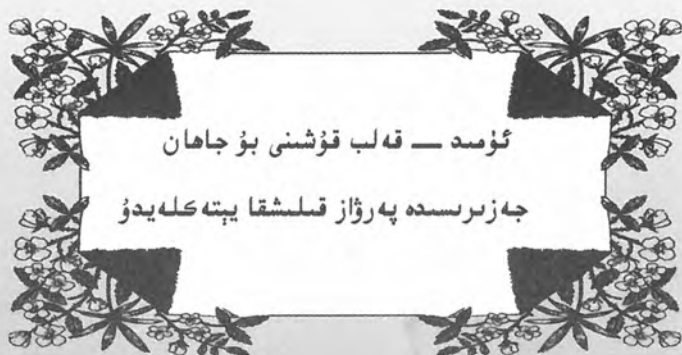
ئۆمرىدە بىر ئوقۇمسا بولمايدىغان

ئەقىل - پاراسەتلىك بولۇشقا دائىر ھېكايىلەر

ئادەم بولماق ئەقىل بىلەن

تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇقادىر جالالىددىن

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۈمىد — قەلب قۇشنى بۇ جاھان
جەزىرسىدە پەرۋاز قىلىشقا يېتە كەلەيدۇ

图书在版编目(CIP)数据

智慧人生.1/郭成主编译.阿布都卡德尔·加拉里丁。—乌鲁木齐:新疆人民出版社,2006.12(2009.5 重印)

(一生的启示)

ISBN 978-7-228-10637-0

I. 智… II. ①郭… ②阿… III. 人生哲学—通俗读物—维吾尔语(中国少数民族语言) IV. B821-49

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2006) 第 145375 号

责任编辑	帕提古丽·米吉提
责任校对	热娜·阿不力米提
封面设计	买买提·努巴提
出版发行	新疆人民出版社
地 址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电 话	0991-2827472
邮政编码	830001
印 刷	乌鲁木齐隆益达印务有限公司
经 销	新疆维吾尔自治区新华书店
开 本	880×1230 毫米 1/32
印 张	3.375
插 页	2
版 次	2006 年 12 月第 1 版
印 次	2009 年 5 月第 3 次印刷
印 数	6061—9061
定 价	6.00 元

مۆندەرىجە

- 1 جەننەت ۋە دوزاخ
- 2 پۈچەك ئۇرۇق
- 3 يول بېرىش
- 5 ئاپەت ۋە ئامەت
- 6 ئالدىڭدا بار نى - نى مۆجىزە
- 7 ۋاز كېچىش ۋە ئېرىشىش
- 8 تەپكەك ئېشەك
- 9 يارماسلىقنىڭ پايدىسى
- 10 رىزىق
- 11 ئايروپىلاننىڭ سىرى
- 12 ئوغرى ۋە ئىنساپ
- 15 كىم كىمنى كەچۈرىدۇ؟
- 16 ئۆلىمانىڭ دەريادىن ئۆتۈشى
- 17 زۇڭتۇڭ بىلەن مايور
- 18 «ھەئە»نىڭ زىيىنى
- 19 ئېقىمغا ماسلىشىش
- 20 ئۈچ نەسىھەت

- 23 چۈجە بىلەن قوناق
 25 دىئالوگ سەنئىتى
 27 ئۇچقۇر دەريا
 29 تال ئۇرى
 29 تەخمىنىي جاۋاب
 30 تەلەپلىك سېرژانت
 31 ئەدەپ ۋە جان ساقلاش
 31 يۈك
 33 ئىشەنچلىك دادا
 34 مۇنازىرىنىڭ كۈچى
 35 تىل قېلىپ، چىشنىڭ يوقىلىشى
 36 قۇلۇپنىڭ سىرى
 39 تەركىدۇنيا زاھىد
 40 روزىنى تەسىرى
 42 ھەزرىتى مۇسەننىڭ بىر قولى
 42 ۋاز كەچكەندىكى چىقىش يولى
 44 قانائەتلىنىش ۋە قانائەتلىنمەسلىك
 45 چىرايلىق تاش
 48 گۈزەللىك ۋە سەتلىك
 49 ئوقۇتقۇچىنىڭ جاۋابى
 50 تەڭرىنى مەنسىتمەسلىك

- 52 بېلىقچى بىلەن گۆھەر
- 53 پۇرسەت
- 55 ئۈچ قېتىم مۇنبەرگە چىقىش
- 57 ئېقىن سۇ
- 59 مىننەتدارلىق ئۈچۈنلا
- 60 شىرغا ئوخشاش
- 61 نەسىردىن ئەپەندىنىڭ سۇ ئۈزۈشنى ئۆگىنىشى
- 61 پاراسەتلىك تەبىرىچى
- 63 تۆتىنچى يول
- 63 ماھىرلىق
- 65 ئاچ كۆز سەكسەنپۇت
- 66 يول بىلىدىغان كاپىتان
- 67 تەقدىم
- 67 خىسلەتلىك تاش
- 68 قىز ۋە كېلىن
- 69 چويۇن
- 70 ئوخشاش پۇشايمان
- 73 بۇ جەننەت ئەمەس
- 74 ئىلاھىي تاشپاقىنىڭ پاراستى
- 76 تاسادىپىي چېقىن
- 77 نەسىھەت

- 78 دانىشمەننىڭ دانىشى
- 79 كىچىككىنە بىر ئىش
- 80 بار بىلەن يوقنىڭ پەرقى
- 82 قەيەرگە كەتتى
- 82 بېلىقنىڭ خۇشاللىقى
- 83 قايسى پۇتىنى ئالدىدا يۆتكەيدۇ
- 84 مەن ھازىرلا كېلىمەن
- 85 غايە ۋە رېئاللىق
- 87 ھەمراھ تاللاش
- 88 ئاتالمىش شەرھى
- 89 خاتالىقنى تونۇغان مەھبۇس
- 90 ئەڭ ئاخىرقى گۆھەر
- 91 مەزىزلىك بېلىق
- 92 چوڭ بوغما يىلان ۋە يىلپىز
- 93 جاھىل قىسقۇچپاقا
- 95 بېلىقچىنىڭ ئوغلى
- 96 بېيەرۋا ئادەم
- 97 ئالدىغا ۋە كەينىگە
- 98 يېرىم ئەدىيال
- 99 ئايالىنىڭ قەبرىسى
- 100 خۇشاللىق ئىزدەش
- 102 گالىستۇك

جەننەت ۋە دوزاخ

بىر ئادەم جەننەت بىلەن دوزاخنى كۆرگىلى بېرىپتۇ. ئۇ ئاۋۋال دوزاخقا كىرىپ، كۆز ئالدىدىكى مەنزىرىگە قاراپ ھاڭ - تاڭ بولغىنىچە تۇرۇپلا قاپتۇ، چۈنكى بۇ يەردىكىلەر - نىڭ ھەممىسىنىڭ ئالدىدا يېمەك - ئىچمەكلەر ئېشىپ - تېشىپ تۇرسىمۇ، بىرمۇ ئادەمنىڭ چىرايىدا تەبەسسۇم يوق، ھەممىسى ئورۇقلاپ بىر تېرە، بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان، كۆزلىرىنىڭ نۇرى ئۆچكەن ھالدا غەمگە پېتىپ ئولتۇرغۇ - دەكمىش. ئۇ يەنە سىنچىلاپ قاراپ، ھەر بىر ئادەمنىڭ سول قولىغا ۋىلكا، ئوڭ قولىغا پىچاق باغلانغانلىقىنى، پىچاق بىلەن ۋىلكىنىڭ سېپى تۆت چى ئەتراپىدا ئۇزۇن بولغاچقا، ئۇلارنى ئىشلىتىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، شۇڭا ھەم - مەيلەننىڭ ئاچ قالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ.

كېيىن ھېلىقى ئادەم جەننەتكە كىرىپتۇ، بۇ يەردىكى ئەھۋال مۇ دوزاختىكىگە پۈتۈنلەي ئوخشاش بولۇپ، ھەممەيلەن - نىڭ قولىغا پىچاق بىلەن ۋىلكا باغلاپ قويۇلغانىكەن، ئەمما ئۇلار خۇشال - خۇرام ھالدا يەپ - ئىچىپ، ناخشا ئېيتىشىپ ئولتۇرغۇدەك.

ھېلىقى ئادەم بىر ئاز گاتىگىراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، ئاندىن ئىشنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ. ئەسلىدە، دوزاختىكىدەكىلەر ھەممىسى ئۆزۈمنىڭ قورساقلىرىمنى تويغۇزساملا بولدى دەپ ئويلىغاچقا، بىرى - بىرى بىلەن كارى بولماي ھەممىسى ئاچ قالغان، جەننەتتىكىلەر بولسا بىر - بىرىگە يېگۈزۈپ قويغاچقا، قورساقلىرى توق خۇشال - خۇرام ئولتۇرغانىكەن.

پۈچەك ئۇرۇق

بۇرۇن بىر ئادىل پادىشاھ ئۆتكەنكەن، ئۇ ياشىنىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن مۇۋاپىق تەخت ۋارىسى تاپالماپتۇ. ئاخىرى پادىشاھ پۈتۈن مەملىكەتنى ئاقتۇرۇپ بىر سەممى باسنى تاللاپ ئۆزىگە ۋارىس قىلىش قارارىغا كەپتۇ. ئۇ قول ئاستىدىكىلەرگە ھەر بىر بالغا بىر ئازدىن ئۇرۇق تارقىتىپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ، ھەمدە: «ئەگەر كىم بۇ گۈل ئۇرۇقىدىن ئەڭ چىرايلىق گۈل ئېچىلدۇرالىسا، شۇ تەخت ۋارىسى بولىدۇ» دەپ جاكارلاپتۇ. بالىلارنىڭ ھەممىسى گۈل ئۇرۇقلىرىنى تېرىپتۇ. ئۇلار ئەتىدىن - كەچكىچە تەشتەكنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي سۇ قويۇپ، ئوغۇتلاپ، توپىنى بوشتىپ پەرۋىش قىپتۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر بالا بولۇپ، ئۇمۇ ئوخشاشلا كۈن بويى گۈل تەشتىكىنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي پەرۋىش قىلغان بولسىمۇ، تەشتەكتە ھېچنەمە ئۈنمەپتۇ، تەشتەكنىڭ توپىسىنى ئالماشتۇرسىمۇ پايدىسى بولماپتۇ. شاھنىڭ گۈللەرنى كۆرىدىغان ۋاقتى يېقىنلىشىپتۇ. ئۇنىڭ ئۇرۇقى يەنىلا ئۈنمەپتۇ، پادىشاھ گۈل تەشتەكلىرىنى تۇتۇپ تۇرغان بالىلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپتۇ، ئەمما چىرايىدا كۈلكىدىن ئەسەر يوق ئىكەن. پادىشاھنىڭ تۇيۇقسىز ھېلىقى بالىنىڭ قۇرۇق تەشتەكنى تۇتۇپ يىغلاپ تۇرغانلىقىغا كۆزى چۈشۈپتۇ. پادىشاھ بالىنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— سەن نېمىشقا قۇرۇق تەشتەك كۆتۈرۈپ كەلدىڭ؟ —

دەپ سوراپتىكەن، بالا يىغلاپ تۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ئۇرۇقىنى ئالغان كۈندىن تارتىپ قانداق پەرۋىش قىلغانلىقىنى، شۇنچە

قىلىسمۇ بىر تالمۇ گۈل ئۈنمىگەنلىكىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ
ھەمدە ئۆزىنىڭ بىر قېتىم باشقىلارنىڭ بېغىدىن بىر تال
ئالما ئوغرىلىغانلىقىنى، بۇ قېتىمقى ئىشتىڭ بەلكى خۇدانىڭ
ئۆزىگە بەرگەن جازاسى بولۇشى مۇمكىنلىكىنى ئېيتىپتۇ. با-
لىنىڭ گېپى تۈگىشىگىلا پادىشاھ خۇشاللىق بىلەن ئۇنىڭ
بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— مانا بۇ مېنىڭ ئوغلۇم ھەم تەخت ۋارىسىم، — دەپتۇ.
پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا تۇرغان بەگ - سىياھلار ئۇنىڭدىن:
— نېمە ئۈچۈن شۇنچە چىرايلىق گۈللەرنى ئۆستۈرگەن
بالىلارنى تاللىماي، قۇرۇق تەشتەك كۆتۈرۈۋالغان بۇ بالىنى
تەخت ۋارىسى قىلىدىلا؟ — دەپ سوراپتىكەن، پادىشاھ كۈلۈپ
تۇرۇپ:

— مېنىڭ ئۇلارغا تارقىتىپ بەرگىنىم پىشۇرۇۋېتىلگەن
ئۇرۇق ئىدى، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ قوللىرىدا بىر - بىرىدىن چىرايلىق
ئېچىلغان گۈل تەشتەكلىرىنى تۇتۇپ تۇرغان بالىلارنىڭ يۈزى
قىزىرىپ كېتىپتۇ.

يول بېرىش

بىر مۆتىۋەر كۆۋرۈككە چىقىپ نەچچە قەدەم مېڭىشىغا،
ئالدى تەرەپتىن بىر ھامىلىدار ئايال چىقىپ كەپتۇ، مۆتىۋەر
ئارقىسىغا قايتىپ ھامىلىدار ئايالغا يول بېرىپتۇ. مۆتىۋەر
كۆۋرۈكنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە يەنە بىر ئونۇنچى ئۇچراپ-
تۇ. مۆتىۋەر گەپ - سۆز قىلماي يەنە ئارقىسىغا قايتىپ ئو-
تۇنچىغا يول بېرىپتۇ، ئاندىن كۆۋرۈكتىكى ئادەملەرنىڭ ھەم-

مىسى ئۆتۈپ بولغۇچە ساقلاپ تۇرۇپتۇ. كۆۋرۈكتە ھېچكىم قالمايدىغاندا ئۇ كۆۋرۈككە چىقىپ، كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولاي دېگەندە ئۇدۇلىدىن تاق چاقىلىق ھارۋا ئىتتىرگەن بىر دېھقان كېلىپ قاپتۇ. بۇ قېتىم مۆتىۋەرنىڭ كەينىگە يېنىشقا كۆڭلى ئۇنىماي شىلەپسىنى ئېلىپ دېھقانغا سالام قىلىپ:

— قەدىرلىك ئەپەندى، مەن كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولايلا دېگەندىم، ماڭا يول بەرگەن بولسىڭىز، — دەپتۇ.

ئەمما دېھقان:

— مېنىڭ ھارۋا ئىتتىرىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى ھەم بازارغا ئالدىراۋاتقانلىقىمنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟ — دەپ يول بەرگىلى ئۇنىماپتۇ. ئىككىيلەن تالاش - تارتىش قىلىشىپ قاپتۇ. دەل مۇشۇ چاغدا، ئۇلارنىڭ كۆزى قەيىقتا ئولتۇرۇپ بۇ ياققا قاراپ كېلىۋاتقان راھىبقا چۈشۈپتۇ - دە، قەيىق كۆۋرۈكنىڭ ئاستىغا كېلىشىگە راھىبنى دەۋانى ئايرىپ بەر - رىشكە تەكلىپ قىپتۇ.

راھىب دېھقانغا:

— سەن بازارغا ئالدىرىغاندىكىن تېمىشقا مۆتىۋەرگە يول بەرمەيسەن؟ سەن ئارقاڭغا بىر نەچچە قەدەم يانساڭ مۆتىۋەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، سەنمۇ كۆۋرۈكتىن بالدۇر ئۆتەلەيسەن ئەمەس - مۇ؟ — دەپتۇ.

دېھقان زۇۋان سۈرمەپتۇ، راھىب يەنە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ مۆتىۋەرگە:

— سەن شۇنچە ئادەمگە يول بەرگەندىكىن، دېھقانغىمۇ يول بەرسەڭ بولمامدۇ؟ كۆۋرۈكتىن ئۆتەلمىگەن تەقدىردىمۇ ھېچبولمىغاندا سالاپىتىڭنى ساقلاپ قالالايتتىڭ. بۇ خۇشال - لىنارلىق ئىش ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

مۆتىۋەرنىڭ يۈزى قىزىرىپ كېتىپتۇ.
كىشىلىك تۇرمۇش مۇساپىسىدە سىزمۇ مانا مۇشۇنداق
ئىشقا يولۇقۇپ باققانمۇ؟ ئەمەلىيەتتە باشقىلارغا يول بەرگەن-
لىك، ئۆزىگە يول ھازىرلىغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئاپەت ۋە ئامەت

بىر ئېكسپېدىتسىيىچى بىر ھامالنى ئېلىپ چۆل -
جەزىرىگە قىدىرىپ تەكشۈرۈشكە كىرىپتۇ. بىر كۈنى ئېكس-
پېدىتسىيىچى كوكوس كېسىۋېتىپ بىخەستەلىكىدىن بىر
بارمىقىنى كېسىۋاپتىكەن، بىر چەتتە قاراپ تۇرغان ھاممال
دەرھال:

— بەك ياخشى بولدى، خۇدا سىزگە رەھمەت ئاتا
قىلدى، — دەپ ۋارقىراپتۇ.

ئېكسپېدىتسىيىچى ھامالنىڭ گېپىگە غەزەپلىنىپ ئۇ -
نى چوڭقۇر بىر ئازگالغا ئىتتىرىۋېتىپ، ئۆزى يالغۇز ئالدىغا
قاراپ مېڭىۋېرىپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى بىر توپ يەرلىك كىشىلەر ئۇنى تۇ -
تۇۋاپتۇ ھەمدە بېشىنى كېسىپ نەزىر قىلماقچى بوپتۇ. بۇ
چاغدا تۇيۇقسىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر ئادەمنىڭ كۆزى
ئۇنىڭ بىر بارمىقىنىڭ يوقلۇقىغا چۈشۈپ قاپتۇ — دە:

— بۇ نۇقسانسىز نەزىرلىك ئەمەسكەن، — دەپ ئۇنى قو -
يۇۋېتىپتۇ.

مۇشۇ چاغدىلا ھامالنىڭ سۆزىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەن
ئېكسپېدىتسىيىچى ھامالنى قۇتقۇزۇپ چىقىپ ئۇنىڭدىن
كەچۈرۈم سورايتكەن، ھاممال:

— كەچۈرۈم سورىمىسىڭىزمۇ بولىدۇ، ئەمەلىيەتتە مېنى بۇ يەرگە تاشلاپ قويغىنىڭىزمۇ خۇدانىڭ رەھمىتى، — دەپ-
تۇ. ئېكسپېدىتسىيىچى ھەيران بولۇپ بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىسا، ئۇ:

— چۈنكى، مەن سىز بىلەن بىللە ماڭسام، يەرلىكلەر مېنى نەزىرلىك قىلىۋېتىشى مۇمكىن ئىدى، — دەپتۇ.

ئالدىڭدا بار نى - نى مۆجىزە

ئوپئوخشاش ئىككى ئۇرۇق تەڭلا يەرگە سېلىنىپتۇ. بىر تال ئۇرۇق :

— مەن تۇپراقتا يىلتىز تارتىپ، قانداقلا قىلىپ بولمى-
سۇن ئۈنۈپ چىقىشىم كېرەك، باھار، ياز، كۈز ۋە قىش پە-
سىللىرىنى ئۆتكۈزگەندىن كېيىن تېخىمۇ گۈزەل كۈنلىرىگە
ئۆلىشىمەن، — دەپ ئويلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، كۈچىنىڭ بارد-
چە يۇقىرىغا قاراپ ئۈنۈپتۇ.

ئالتۇن كۈز پەسىلىدە ئۇ نۇرغۇنلىغان توق دان تۇتقان ئۇ-
رۇقلارغا ئايلىنىپتۇ. يەنە بىر تال ئۇرۇق : «ناۋادا مەن ئۈس-
تىگە ئۆسسەم، قاتتىق قورام تاشلارغا ئۈسۈۋېلىشىم مۇمكىن،
ئاستىغا يىلتىز تارتسام ئاجىز نېرۋىلىرىمنى زەخمىلەندۈرۈ-
ۋېلىشىم مۇمكىن، بىخ چىقارسام ھاشاراتلار يەۋېتىشى مۇم-
كىن، چېچەك ئاچسام ئۇششاق بالىلار يىلتىزىمدىن يۇلۇۋې-
تىشى مۇمكىن. ئەڭ ياخشىسى مۇشۇ يەردە ياتسام ھەممىدىن
راھەت، بىخەتەر ياشىغۇدەكمەن» دەپ ئويلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن،
ئۇ توپىنىڭ ئاستىدا يېتىۋېرىپتۇ. بىر كۈنى، دانلاپ يۈرگەن
خوراز كېلىپ ئۇنى چوقۇپ يەۋېتىپتۇ.

ۋاز كېچىش ۋە ئېرىشىش

بىر بېلىقچى دېڭىزدىن يوغان تاشپاقىدىن بىرنى تۇتۇۋې-
لىپ، تاشپاقىغا ئۆز بالىسىغا قارىغاندەك قارايتۇ. ئەمما، تاش-
پاقا بېلىقچىنىڭ ئۆيىگە كەلگەن كۈندىن ئېتىبارەن يېمەي -
ئىچمەي، ھەتتا مىدىرلاپمۇ قويماي يىغلاپلا ئولتۇرۇپتۇ.
— مېنى قويۇۋەتكەن بولسىڭىز، چۈنكى مېنىڭ ئائىلىم
ۋە بالام دېڭىزدا، ھەممە خۇشاللىقم شۇ يەردە، — دەپ يالۋۇ-
رۇپتۇ بېلىقچىغا.

بىراق بېلىقچىنىڭ ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇسى كەلمەپتۇ،
چۈنكى ئۇ تاشپاقىنى بەكلا ياخشى كۆرىدىكەن. بىر مەزگىل
ئۆتكەندىن كېيىن ئامراق تاشپاقىسىنىڭ بارا - بارا ئاجىزلاپ
كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بېلىقچىنىڭمۇ رايى يېنىپ ئۇنى
دېڭىزغا قويۇۋېتىش قارارىغا كەپتۇ. ئارىدىن توپتوغرا بىر
يىل ئۆتكەندىن كېيىن، بىر كۈنى بېلىقچى ئىشكىنىڭ تۇ-
يۇقسىز چېكىلگەنلىكىنى ئاڭلاپ چىقىپ قارىسا، بىر يىل
ئىلگىرى كەتكەن تاشپاقا تۇرغۇدەك.

— سەن ئۆزۈڭنىڭ بەختىنى تاپقان ئەمەسمىدىڭ؟ يەنە
مېنى كۆرگىلى كېلىپ نېمە قىلسەن؟ — دەپ سوراپتۇ
بېلىقچى.

— ماڭا بەختنى سەن بېرىپتىكەنسەن، سېنى ئۇنتۇيالا-
مىدىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ تاشپاقا.
— بولدى، قايتىپ كەتكىن، سەن بەختلىك بولساڭلا
بولدى، بۇنىڭدىن كېيىن مېنى كۆرگىلى كېلىمەن دەپ ئاۋارە
بولمىساڭمۇ بولىدۇ، — دەپتۇ بېلىقچى مەيۈس ئاۋازدا.

تاشپاقا كۆزى قىيمىغان ھالدا كېتىپ قاپتۇ، ئەمما بىر ئايدىن كېيىن يەنە قايتىپ كەپتۇ.

— ھەي، نېمە ئىش بۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ھەرخىل ئاماللار بىلەن سېنى يېنىمدا تۇتۇپ قېلىشنى ئويلىسام، سېنى زادىلا تەسەرلەندۈرەلمىدىم، ئەمدى سەندىن ۋاز كەچكەندە ئەكسىچە ساڭا ئېرىشتىم، — دەپتۇ بېلىقچى ھەيران بولغان ھالدا.

تەپكەك ئېشەك

گېرېتسىيىلىك ئاتاقلىق پەيلاسوپ سوقرات بىر كۈنى بىر قەدىناس دوستى بىلەن ئافىنا كوچىلىرىنى سەيلە قىلغۇچىلىق قىلىپتۇ. ئۇلار ماڭغاچ ئىنتايىن كۆڭۈللۈك پاراڭلىشىپ كېتىۋاتسا، تۇيۇقسىز ئۇدۇلىدىن بىر تەلۋە ياش چىقىپ سوقراتنى كالتەك بىلەن بىر سېلىپلا قېچىپ كېتىپتۇ. سوقراتنىڭ دوستى دەرھال ئۇ تەلۋىنى تۇتۇپ كېلىپ ھېسابلاشماقچى بولغانىكەن، سوقرات ئۇنى توسۇپ قاپتۇ. بۇ ئىشتىن ئەجەبلەنگەن دوستى ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭدىن:

— بىز نېمىشقا ئۇنىڭدىن ھېساب ئالمايمىز؟ ئۇ تەلۋەدىن دىن قورقتىڭىزمۇ يا؟ — دەپ سوراپتىكەن، سوقرات:

— ياق، مەن ئۇنىڭدىن قورقمايمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— ئۇنداقتا خەق سىزنى بىكاردىن — بىكار ئۇرسىمۇ قول ياندۇرمىغىنىڭىز نېمىسى؟ — دەپ سوراپتۇ دوستى. سوقرات كۈلۈپ تۇرۇپ:

— قەدىناس بۇرادەر، سىز ئالچىپ قالىدىڭىزمۇ نېمە؟ ئەجەب بىر ئېشەك كېلىپ سىزنى بىرنى تەپسە، سىزمۇ ئۇنى

بىرنى تېپىشىڭىز كېرەكمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.
ئۇنىڭ دوستى بېشىنى لىڭشىتىپ قايتا گەپ - سۆز
قىلماپتۇ.

يارىماسلىقنىڭ پايدىسى

بىر ياغاچچى چىن بەگلىكىگە بېرىپ، چۈيۈەن دېگەن
يەردە كىشىلەر ئىلاھ دەپ چوقۇنىدىغان بىر تۈپ ئېمەن دەرد -
خىنى كۆرۈپتۇ. ئۇ ئاجايىپ چوڭ دەرەخ بولۇپ، مىڭلىغان ئات
ھارۋىسى ئاستىدا سايىدىيالايدىكەن، ئايلانمىسى يۈز چى
ئەتراپىدا ئىكەن، بىراق ياغاچچى دەرەخكە نەزىرىنى سېلىپمۇ
قويماپتۇ.

ياغاچچىنىڭ شاگىرتى بۇ ھالدىن تەئەججۈپلىنىپ:
— ئۇستام، مەن ئۆزلىرىدىن ھۈنەر ئۆگىنىۋاتقاندىن بى -
رى بۇنداق ياخشى ياغاچنى كۆرمەپتىكەنمەن، لېكىن سىلى بۇ
دەرەخكە قاراپمۇ قويمىدىلا، بۇ نېمە ئۈچۈن؟ — دەپ سوراپ -
تىكەن، ياغاچچى ئۇستام:

— قوي، بۇ گېپىڭنى، بۇ بىر كېرەكسىز ياغاچ، ئۇنىڭدا
كېمە ياسىساڭ بەك ئېغىر، جەسەت ساندۇقى ياسىساڭ ئاسانلا
چىرىپ كېتىدۇ، ئۆي جاھازىلىرى ياسىساڭ ئاجىزلىقىدىن
نەچچە كۈندىلا بۇزۇلىدۇ، ئىشىك - دېرىزە ياسىساڭ پۇختا
بولمايدۇ، لىم قىلساڭ ئوڭاي قۇرت چۈشىدۇ، شۇڭلاشقا مۇ -
شۇنداق ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈپ، مۇشۇنچىۋالا يوغىنىغان دەرەخ
بۇ، — دەپتۇ.

ياغاچچى ئۆيىگە قايتىپ ئۇخلاپ بىر چۈش كۆرۈپتۇ،
چۈشىدە ئېمەن دەرەخى ئۇنىڭغا: «سەن كۈندۈزدە مېنى بىر

مۇنچە يامانلاپ كەتتىڭ، ئەمدى مېنىڭ گېپىمنىمۇ ئاڭلاپ قوي. ئېسىل ياغاچلار ئاللىقاچان باشقىلار تەرىپىدىن كېسىد-لىپ ھەرخىل سايمانلارغا ئايلىنىپ بولدى، ئالما، نەشپۈت، ئاپپىلىسن قاتارلىق دەرەخلەر چېچەكلەپ، مېۋە بېرىدۇ. ئەمما، مېۋىسى پىشقاندا كىشىلەر مېۋىنى ئۇرۇپ چۈشۈرۈپ يېگەچكە بەدىنى زەخمىلىنىدۇ. دەل ئۇلارنىڭ پايدىلىقلىقى خاتىرجەم ياشىيالماسلىقىغا سەۋەب بولىدۇ. مېنى كېرەكسىز دەيدىڭ، كېرەكسىزلىكىم ئەكسىچە مېنىڭ ئارتۇقچىلىقىمغا ئايلاندى، ئەگەر مەن كېرەككە كېلىدىغان دەرەخ بولىدىغان بولسام مۇ-شۇنداق بۈك - باراقسان ھالەتتە تا ھازىرغىچە ياشىيالاتتىم؟» دەپتۇ.

زىزىق

بىر كۈنى بىر زاھىت ئەلى ھاپىزنى يوقلاپ كېلىپ، ئۇ-نىڭغا:

— ئەگەر باش بىر ئۇچۇرۇقدا بىر دانە ئالماسقا ئې-رىشىشىڭىز، ئەتراپتىكى يەرنىڭ ھەممىنى سېتىۋالالايسىز، ئەگەر بىر ئالماس كېنىڭغا ئېرىشىشىڭىز، ئۇنىڭ كۈچى بى-لەن ئوغللىڭىزنى شاھلىق تەختىگە ئولتۇرغۇزالىشىشىڭىز مۇمكىن، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئالماس ۋەسۋەسىسى ئەلى ھاپىزنى بىر كېچە كىرىپك قاققۇرماپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەندىلا ئۇ ھېلىقى زاھىتنى چاقىر-تىپ كېلىپ، ئۇنىڭدىن قەيەردىن ئالماس تاپقىلى بولىدىغان-لىقىنى دەپ بېرىشنى سورايتۇ. زاھىت بۇ ھەقتە ھېچنېمە بىلمىسىمۇ، يالغاندىن:

— سىز ئېگىز تاغلارنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، سۈيى ئاقۇش قۇم ئارىلاش ئاقىدىغان دەريانى ئىزدەڭ، ئاشۇ قۇمغا چوقۇم ئالماس كۆمۈكلۈك، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، ئەلى ھاپىز بارلىق زېمىنلىرىنى سېتىپ بايلىق ئىزدەش ئۈچۈن چىقىپ كېتىپتۇ. ئارىدىن خېلى يىللار ئۆتۈپتۇ، ئۇ ئالماس تۈگۈل بىرەر پارچە ئېسىلراق تاشمۇ تاپالماپتۇ، ئاخىر ئۈمىدىسىزلىنىپ ئىسپانىيىدە دې-ئىزغا سەكرەپ ئۆلۈۋاپتۇ.

بىر كۈنى ئەلى ھاپىزنىڭ ئۆيىنى سېتىۋالغان ئادەم باغ-نى كېسىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭدىكى قۇمنىڭ ئارىسىدا بىر نەرسىنىڭ نەچچە خىل رەڭدە نۇر چېچىپ پارقىراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ دەرھال ھېلىقى نۇر چېچىپ تۇرغان نەرسىنى كولاپ ئاپتىكەن، يوغان بىر تاش چىقىپتۇ. ئۇ تاشنى كۆتۈرۈپ ئۆيىگە ئەكىلىپ ئوچاقنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويۇپتۇ.

بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى زاھىت يەنە بۇ ئۆيدىكىلەرنى يوقلاپ كەپتۇ. زاھىت ئۆيگە كىرىپلا ئوچاقنىڭ ئۈستىدىكى پارقىراپ تۇرغان تاشنى كۆرۈپ ھەيرانلىق بىلەن: — ۋاي، بۇ ئالماسقۇ ! ئەلى ھاپىز قايتىپ كەلدىمۇ

نېمە — ؟ دەپ ۋارقىرىۋېتىپتىكەن، ئۆي ئىگىسى:

— ياق، ئەلى ھاپىز تېخى قايتىپ كەلمىدى، بۇ تاشنى ئارقا ھويلىدىن تېپىۋالدىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئايروپىلاننىڭ سىرى

بىر ئادەم پادىشاھ بىلەن دوست ئىكەن، بىر كۈنى پادىشاھ ئۇنىڭغا بىر كىچىك ئايروپىلان سوۋغا قىپتۇ. ئۇ ناھايى-

تى كەمبەغەل ئادەم بولۇپ، ئايروپىلاننىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ باققان بولسىمۇ، ئۆزىنى كۆرۈپ باقمىغانىكەن. ئۇ پەقەت كالا ھارۋىسىنىلا بىلىدىكەن. شۇڭلاشقا، ئۇ بۇنى يېڭى تىپتىكى كالا ھارۋىسى بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ، ئايروپىلاننى ئىككى كالىغا سۆرتىتىپ ئۆيىگە ئەكىلىپتۇ ھەمدە كالا ھارۋىسى ئور- نىدا ئىشلىتىپتۇ. ئۇ دوستىنىڭ بۇ سوۋغىسىدىن تولىمۇ رازى بولۇپتۇ.

ئۇ كېيىن بارا - بارا بۇ ئايروپىلانغا قىزىقىپ، ئۇنىڭ ئۇ يەر - بۇ يەرلىرىنى چۇۋۇپ، قۇراشتۇرۇپ تەتقىق قىلىپ يۈرۈپ ئايروپىلاننى چۈشىنىشكە باشلاپتۇ ھەمدە ئۇنىڭ بىر ماتورى بارلىقىنى، ئۆزى ماڭالايدىغانلىقىنى بىلىپ يېتىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇ ئايروپىلاننى كالىغا قاتماستىن، ئۇ- نىڭغا ماي قاچىلاپ ئاپتوموبىل ئورنىدا ئىشلىتىشكە باشلاپتۇ. يەنە بىر مەزگىل ئۆتۈپ ئۇ ئايروپىلاننىڭ ئىككى قانىد- تىغا دىققەت قىپتۇ ھەمدە:

— بۇ ئىككى نەرسىنى چوقۇم بىكاردىنلا ياساپ قويىمىد- دى. بۇ نەرسىنى لايىھىلىگەن ئادەم ئىنتايىن ئەقىللىق ئادەم ئىكەن، زۆرۈرىيەتسىز نەرسىنى ھەرگىز بۇ يەرگە قوشۇپ قويمايدۇ، — دەپ ئويلاپتۇ ھەم قاناتنىڭ رولىنى سىناپ بې- قىشقا باشلاپتۇ، ئاخىرىدا دوستى سوۋغا قىلغان بۇ نەرسىنىڭ قۇشقا ئوخشاش ئۇچالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئايروپىلاننىڭ ئەسلىدىكى رولى ئەسلىگە كەپتۇ.

ئوغرى ۋە ئىنساپ

بىر ئوغرى بىر مەشھۇر ئۆلىمانى ئىزدەپ كېلىپ، ئۇ-

نىڭغا:

— سىزگە قول بېرىپ مۇرىت بولسام بولامدۇ؟ ئالدى بىلەن سىزگە بىر ئىشنى ئېنىق دەي، مەن بىر ئوغرى، لېكىن ئوغرىلىقتىن پەقەتلا قول ئۈزلەلمەيمەن. شۇڭلاشقا، مېنى قوبۇل قىلىشتا بۇنى شەرت قىلىمىسىڭىز. بۇنىڭدىن باشقا، سىز تەلەپ قىلغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دېگىنىڭىز بويىچە قىلالايمەن. مەن كۆپ قېتىم بۇ ئىشتىن قول ئۈزۈشكە ئۇرۇنۇپ باقتىم، ھېچبىر ئۈنۈمى بولمىغاندىن كېيىن ئاخىرى پېشانەمگە ئوغرىلىق پۈتۈلگەنلىكىگە تەن بەردىم، — دەپتۇ.

— سەن نېمىشقا ئۆزۈڭنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىدىن خۇدۇكىسىرەيسەن؟ ئۆزۈڭدىن باشقا بۇ ئىشنى كىم تەگەپ يۈرەتتى؟ — دەپتۇ ئۆلىما.

ئوغرى:

— مەن قانداق راھىب ياكى پوپنى ئىزدەيمەي، ئۇلار ماڭا ئوغرىلىقتىن قول ئۈز، دېگەندىن باشقا گەپ قىلمايدۇ، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئۆلىما كۈلۈپ كېتىپ:

— ئۇنداق بولسا شۇلارنىڭ ئۆزى ئوغرى ئىكەن. بولمىسا، ئۇلار نېمە دەپ سېنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىڭگە شۇنچە كۆڭۈل بۆلۈپ كېتىدۇ؟ ئەجەب مېنىڭ بۇ ئىش بىلەن كارىم بولمىدىغۇ؟ — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، ئوغرى خۇشال بولۇپ:

— ۋاھ، سىز ئەجەب داناكەنسىز، ئۇنداقلا مەن ئەمدى سىزنىڭ مۇرىتىڭىز بولىدىكەنمەن، — دەپتۇ.

ئۆلىما ئۇنى قوبۇل قىپتۇ ھەم:

— ئەمدى سەن قايتىپ كۆڭلۈڭ خالىغان ئىشنى قىلساڭ

بولىدۇ. لېكىن، بىر شەرت، چوقۇم ئىنساپ بىلەن ئىش قىلىشقا كېرەك. بۈگۈندىن ئېتىبارەن باشقىلارنىڭ ئۆيىگە خالىغانچە كىرىپ كۆزۈڭگە چىرايلىق كۆرۈنگەننى ئال، نېمىنى خالىساڭ شۇنى قىل، مېنىڭ بۇنىڭ بىلەن كارىم يوق، لېكىن ئىنساپنى ئۇنتۇپ قالما، — دەپتۇ.

ئوغرى ئۆزىنىڭ تۇزاققا چۈشۈۋاتقانلىقىنى چۈشەنمەستىن :

— رەھمەت ئۇستاز، مەن چوقۇم شۇ بويىچە ئىش قىلىمەن، — دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئۈچ ھەپتىدىن كېيىن ئوغرى كېلىپ:

— ئەگەر مەن ئىنساپلىق بولمىمەن دېسەم، ئوغرىلىق قىلىشقا ئامالسىز قالدىكەنمەن. ئەگەر ئوغرىلىق قىلسام، ئىنساپىمدىن ئايرىلىدىكەنمەن، گاڭگىراپ قالدىم، — دەپتۇ. ئۆلىما:

— مېنىڭ ئۇ ئىشلىرىڭ بىلەن كارىم يوق، مېنىڭ ئالدىمدا ئوغرىلىق — توغرىلىق دېگەندەك ئىشلارنى تىلغا ئالغۇچى بولما. سەن ھازىر چوقۇم بىر قارارغا كېلىشىڭ كېرەك، زادى ئىنساپلىق مۇرىت بولالامسەن — يوق؟ — دەپتۇ. ئوغرى:

— ھازىرلا بىر قارارغا كېلىشىم تەس، ئەمما مەن شۇنى ھېس قىلىدىمكى، ئىنساپ دېگەن ئاجايىپ ئۇلۇغ نەرسە ئىكەن، — دەپتۇ ۋە ئۆلىماغا مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ، — بىر كۈنى كەچتە مەن خان ئوردىسىغا ئوغرىلىققا كىرىپ، ئۈنچە — مارجان، جاۋاھىراتلار قاچىلانغان بارلىق ساندۇقلارنى ئاچتىم. مەن ئەسلىدە شۇلاردىن ئازغىنە ئېلىپ چىقىپ كەتسەم، باي ئادەملەردىن بولالايتتىم، لېكىن مەن

ئىنساپ قىلىشنى ئۇنتۇمىدىم. ئاشۇ ئىنساپ بىلەن قەلبىمدە نە ئوغرىلىق مۇددىئاسى، نە ئارزۇ - ئىستەك قالمىدى. نۇر چېچىپ جۇلالىتىپ تۇرغان ئالماسلار كۆزۈمگە گويا ئادەتتىكى تاشلاردەك كۆرۈندى. ئەمما، قەلبىمدىن ئىنساپنى ھەيدىشىم بىلەنلا جاۋاھىراتلار يەنە پەيدا بولدى. مەن بۇ ئالماسلارنى ئېلىش - ئالماسلىق ئارىلىقىدا نۇرغۇن دېلىغۇللۇقنى باشتىن كەچۈردۈم. قەلبىم ئىنساپ بىلەن نۇرلانغاندا، ھەتتا ئۇ جاۋا-ھىراتلارنى تۇتۇپ قويغۇممۇ كەلمىدى. چۈنكى، ئاشۇ ئەرزى-مەس تاشلارنى دەپ ئىنساپتىن ۋاز كېچىش، ماڭا تولىمۇ ئەخمەقلىق بولۇپ تۇيۇلدى. مەن ئاشۇ تاشلار ئۈچۈن ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويمايدىم، دەپ ئويلىدىم ھەم ئەڭ ئاخىرىدا بۇنداق قىلىشقا ئەرزىمەيدىكەن، دېگەن قارارغا كەلدىم، — دەپتۇ.

كىم كىمنى كەچۈرىدۇ

بىر ئادەم بۇددانى تىللاپ، ئۇنىڭ قانداق ئىنكاس قايتۇ-رىدىغانلىقىنى كۆرۈپ بېقىشنى ئويلاپ، بۇددانىڭ يۈزىگە بىر-نى تۈكۈرۈپتۇ.

بۇددى يۈزىنى ئېرىتمىۋېتىپ، خۇددى ئۇ ئادەم ئۇنىڭ يۈزى-گە تۈكۈرمەي، ئەكسىچە بىرەر گەپ قىلغاندەك ئۇنىڭدىن:

— يەنە دەيدىغانلىرىڭىز بارمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بۇ ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ بۇنداق بولۇشىنى ئويلىمىغان بولغاچقا، گاڭگىرىغىنىدىن لام - جىم دېيەلمەي كېتىپ قاپتۇ.

بۇ ئادەم ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ئۆزىنىڭ ناھايىتى قاملاشمىغان ئىش قىلىپ قويغىنىنى ئويلاپ، گۇناھكارلىق

تۇيغۇسى ئىچىدە ئازابلىنىپ بىر كېچە كىرىك قاقماي چى-
قىپتۇ ھەمدە ئەتىسى سەھەردىلا بۇددانىڭ ئالدىغا كېلىپ يۈ-
كۈنۈپ تۇرۇپ:

— مېنى كەچۈرگەن بولسىڭىز، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا بۇددا:

— كىم كىمنى كەچۈرىدۇ؟ سەن يۈزىگە تۈكۈرگەن ئۇ
ئادەم ھازىر يوق، تۈكۈرگەن ئادەممۇ يوق، شۇڭا بۇ يەردە
بىر - بىرىنى كەچۈرۈش مەسلىسى مەۋجۇت ئەمەس. سەن
بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ كەتكەن، سەن بىرەر ئىشنى قىلىشقا، ئۇ
بولسا ھېچ ئىش قىلماسلىققا ئامالسىز. بولدى، ھەر ئىككى
ئادەم ئۆلدى، ئادەم ئۆزى بولمىسا يەنە نېمە ئىش قىلغىلى
بولاتتى؟ ھازىر سەنمۇ يېپيېڭى بىر ئادەم، مەنمۇ شۇنداق، —
دەپتۇ.

بۇ دۇنيادا ھەممە ئىشلار ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ھېچبىر
نەرسە مەڭگۈلۈك بولمايدۇ. ئادەم بۇ نۇقتىنى چۈشەنمەي
بىر نەرسىگە ئېسىلىپ تۇرۇۋەرسە، ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىپ
قالىدۇ.

ئۆلىمانىڭ دەريادىن ئۆتۈشى

نەسىردىن ئەپەندى ھال - ئوقىتى ئانچە يۈرۈشمەي بىر
كېمە بىلەن ساياھەتچىلەرنى دەريادىن ئۆتكۈزۈپ قويۇپ تە-
رىكچىلىك قىلىپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر مەشھۇر
تىلشۇناس ئۆلىما ئۇنىڭ كېمىسىگە ئولتۇرۇپ دەريادىن ئۆ-
تۈپتۇ. ئۆلىما ئەپەندىدىن:

— سىز قۇرئان ئوقۇيالامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئە-

پەندى:

— ياق، ئۇنى ئوقۇشقا نەدە ۋاقتىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ئۆلىما:

— ھەي ئىست، ئۆمرىڭىزنىڭ يېرىمىنى بىكاردىن بىكار ئىسراپ قىلىۋېتىپسىز، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا تۇيۇقسىز كۈچلۈك بوران چىقىپ كېتىپتۇ. كېمە قىرغاقتىن خېلىلا يىراقلاپ كەتكەن بولۇپ، ھەر ۋاقىت چۆكۈپ كېتىش خەۋپى بار ئىكەن. شۇڭا ئەپەندى:

— ئۇستاز، سۇ ئۈزۈشنى بىلەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۆلىما قورققىنىدىن چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمگەن ھالدا:

— ياق، — دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن، ئەپەندى:

— ئۇنداقتا سىزنىڭ پۈتۈن ئۆمرىڭىز ئىسراپ بولىدىغان بولدى، مەن كەتتىم، — دەپتۇ.

زۇڭتۇڭ بىلەن مايور

گېئورگى ۋاشىنگىتون ئامېرىكىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك زۇڭتۇڭى. بۈگۈنكى كۈندىمۇ، ئۇ ئامېرىكا تارىخىدىكى ئەڭ مەشھۇر زۇڭتۇڭلارنىڭ بىرى دەپ قارالماقتا. زۇڭتۇڭ ۋاشىنگىتون قول ئاستىدىكىلەرگە قاتتىق تەلەپ قويۇپلا قالماستىن بەلكى ئۇلارغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلەتتى.

بىر كۈنى، بىر يوغان دەرەخ ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ يولنى توختۇۋاپتۇ، بۇنى كۆرگەن بىر ئوفىتسېر كانۇيىنى دەرەخنى يۆتكىۋېتىشكە بۇيرۇپ قويۇپ، ئۆزى بىر چەتتە قاراپ تۇرۇپتۇ. كانۇاي ئۆزى يالغۇز دەرەخنى مىدىرلىتالماي ھاسىراپ -

ھۆمۈدەپ تۇرغاننىڭ ئۈستىگە بىر ناتونۇش ئادەم كېلىپ قاپ.
تۇ ھەمدە ئوفىتسېردىن:

— سىز ئۇنىڭغا ياردەملەشسىڭىز بولمامدۇ؟ — دەپ
سورايتكەن، ئوفىتسېر:

— مەن دېگەن بۈيۈك گېنېرال ۋاشىنگىتوننىڭ قۇرۇق-
لۇق ئارمىيە مايورى تۇرسام، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ناتونۇش
ئادەم ئۇنىڭ گېپىگە كۈلۈپ قويۇپ، كانۇننىڭ قېشىغا بې-
رىپ، دەرەخنى يولنىڭ چېتىگە يۆتكىشىپ بېرىپتۇ. بۇنى
كۆرگەن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مايورى:

— سىز نېمىشقا يولڭىزغا مېڭىۋەرمەي ئۇنىڭغا ياردەم-
لىشىسىز؟ — دەپ سورايتكەن، ناتونۇش ئادەم:

— ئادەملەر بۇ دۇنياغا يارىلىشىدىنلا تەڭ — باراۋەر، ھۆر
يارىتىلغان. شۇڭا، ھېچكىمنىڭ بىراۋنى ئۇنى قىل، بۇنى قىل
دەپ بۇيرۇق چۈشۈرىدىغان ھوقۇقى يوق، — دەپتۇ.

ئۇنىڭ گېپىدىن ئەجەبلەنگەن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مايورى
ئۇنىڭ كىملىكىنى سورايتكەن، ناتونۇش ئادەم:

— گىئورگى ۋاشىنگىتون، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
بۇ گەپنى ئاڭلىغان مايور خىجىللىقتىن بويۇنلىرىغىچە
قىزىرىپ كېتىپتۇ.

«ھەئە» نىڭ زىيىنى

ئىككى ئادەم بىللە تاغقا چىقماقچى بولۇپ، بىرى:
— مەن ساڭا قارىغاندا تەجرىبىلىكرەك، مەن ئالدىدا ما-
ئاي، سەن ماڭا ئەگەشكىن، — دەپتۇ.
ئۇ ئالدىدا كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىز ئىككى يۈز ئەللىك

ئىنگىلىزچىسى چوڭقۇرلۇقتىكى بىر ئۆڭكۈرگە چۈشۈپ كې-
تىپتۇ. يەنە بىر ئادەم پەسكە قاراپ:

— سەن ساقمۇ؟ — دەپ ۋارقىراپتىكەن، ھېلىقى ئادەم:

— ئىككى قولۇم سۈنۈپ كەتتى، — دەپتۇ.

— ئۇنداقتا پۈتۈڭ بىلەن يامىشىپ چىق، — دەپتۇ.

— پۈتۈممۇ سۈنۈپ كەتتى، — دەپتۇ ئاستىدىكى ئادەم.

— ئۇنداقتا چىشنىڭ بىلەن يامىشىپ چىق.

ئۇ ئادەم چىشى بىلەن يامىشىپ مىڭ بىر جاپادا ئۆڭكۈر-
نىڭ ئاغزىغا چىقاي دېيىشىگە، ئۈستىدىكى ئادەم يەنە:

— سەن ساقمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۇ:

— ھەئە، — دېيىشى بىلەن ئاغزى ئاجراپ كېتىپ يەنە

ئاستىغا چۈشۈپ كېتىپتۇ.

شۇڭا، ھەر قانداق ئىشقا «ھەئە» دەۋەرمەسلىك كېرەك.

ئېقىمغا ماسلىشىش

بىر ئۇلىيا سەيلە قىلىپ يۈرۈپ، ناھايىتى ھەيۋەتلىك
بىر شارقىراتمىنىڭ بويىغا كېلىپ قاپتۇ. شارقىراتمىنىڭ
سۈيى ئىككى يۈز ئىنگىلىزچىسى ئېگىزلىكتىن ئېتىلىپ
چۈشىدىكەن، بۇزغۇنلار ئون بەش ئىنگىلىز مىلى يىراقلىققا
چاچرايدىكەن، سۇ ئېقىمىمۇ بەك شىددەتلىك بولغاچقا، بۇ
يەردە بىر تال بېلىقمۇ ياشىالمايدىكەن. ئەمما، بۇ ئۇلىيا
شارقىراتما بويىدا تۇرسا، بىر بوۋاي ئۇدۇل شارقىراتمىغا
قاراپ كىرىپ كېتىۋاتقۇدەك. بۇنى كۆرۈپ ئۇلىيا كۆڭلىدە:

— بۇ بىچارىگە بىرەر كېلىشمەسلىك كەلگەن بولسا ئۆ-

لۇۋالماقچى بولغان ئوخشايدۇ، — دەپ ئويلاپتۇ ھەم بىر شا-

گىرتىنى دەريانى بويلاپ بېرىپ ئۇنى قۇتقۇزۇشقا بۇيرۇپتۇ.
ئويلىمىغان يەردىن ئۇ بوۋاي شارقىراتمىدىن يۈز چامدام
يىراقلىقتا تۇيۇقسىزلا پەيدا بولۇپ، ناخشىسىنى دۆڭ تۈۋلە.
خىنچە دەريانى بويلاپ كېتىۋاتقۇدەك. بۇ ئىشتىن تەئەججۈپكە
چۆمگەن ئەۋلىيا بوۋايغا ئەگىشىپ مېڭىپ، يېتىشىۋالغاندا:
— موللام، مەن بايا سىزنى پەرىشتە ئوخشايدۇ دەپ قاپ.
تىمەن، ئەمدى قارىسام سىز ئاددىي ئادەم ئىكەنسىز، ئەيىبىكە
بۇيرۇمىسىڭىز، ماڭا مۇشۇنچە شىددەتلىك ئېقىندا قانداق قە-
لىپ بۇنچە ئەرەكەت ماڭالايدىغانلىقىڭىزنىڭ سىرىنى دەپ
بەرگەن بولسىڭىز، — دەپتىكەن، بوۋاي:

— بۇ يەردە دېگۈدەك ھېچنەمە يوق، مەن پەقەت قاينامغا
ئەگىشىپ كىرىمەن، يەنە شۇ قاينامغا ئەگىشىپ چىقىمەن.
سۇنىڭ ئېقىمى ماڭا ماسلىشامىكەن دەپ ئولتۇرماستىن،
ئۆرۈم سۇنىڭ ئېقىمىغا ماسلىشىمەن. مۇشۇنداق قىلغاندا
قاينامغا ئاندىن تاقابىل تۇرغىلى بولىدۇ، — دەپتۇ.

ئۈچ نەسىھەت

بىر روھانىي يېقىن ئەتراپتىكى يېزىدىن ئۆيىگە قايتىپ
كېتىۋېتىپ بىرسىنىڭ ئىنتايىن چىرايلىق بىر قۇشنى ئە-
كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ — دە، ئۇ قۇشنى سېتىۋېلىپ،
كۆڭلىدە:

— نېمىدېگەن چىرايلىق قۇش بۇ، بۇنىڭ گۆشىمۇ چو-
قۇم بەك يېيىشلىك، — دەپ ئويلاپتۇ.

بۇ چاغدا قۇش تۇيۇقسىز زۇۋانغا كېلىپ:
— بۇنداق خيالدا بولما، — دەپتۇ.

روھانىي چۆچۈپ:

— سەن گەپ قىلىۋاتامسەن؟ — دەپ سوراپتىكەن،
قۇش:

— شۇنداق، مەن ئادەتتىكى قۇش ئەمەس، قۇشلار دۇنيا -
سىدىكى دانىشمەن قۇشمەن. ئەگەر مېنى قويۇپ بېرىشكە ما -
قۇل بولساڭ، ساڭا ئەڭ ياخشى نەسىھەتتىن ئۈچىنى سوۋغا
قىلىمەن، — دەپتۇ.

روھانىي كۆڭلىدە، بۇ قۇش گەپ قىلالغۇدەك بولغانىدۇر -
كىن چوقۇم ئادەتتىكى قۇشلاردىن ئەمەس، دەپ ئويلاپ:
— بوپتۇ، نەسىھىتىڭنى دېسەڭ، قويۇۋەتسەم قويۇۋې -
تەي، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن قۇش:

— بىرىنچى نەسىھىتىم، ھەرگىز سەپسەتىلەرگە ئىشەن -
مە، مەيلى بۇ سەپسەتە كىمىنىڭ ئاغزىدىن چىقىشىدىن، ئۇنى
سۆزلىگۈچىنىڭ قانچىلىك مەشھۇر، نوپۇزلۇق ئادەم بولۇشى -
دىن قەتئىينەزەر ئۇنىڭ ئېيتقىنى سەپسەتە بولسىلا ئۇنىڭغا
ئىشەنمە، — دەپتۇ.

— توغرا، — دەپ قۇشنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپتۇ
روھانىي.

قۇش يەنە:

— ئىككىنچى نەسىھىتىم، نېمىلا ئىش قىلساڭ، ھەر -
گىز مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى سىناق قىلما. چۈنكى،
ئۇنداق قىلساڭ مەغلۇپ بولىسەن. سەن ئۆز ئەھۋالىڭنى توغرا
مۆلچەرلەشنى بىلىشكە كېرەك. ئۆزىنى توغرا تونۇيالىغان ئا -
دەملا ئەقىللىق ئادەم ھېسابلىنىدۇ، ئۆز قابىلىيىتىدىن ھال -
قىماقچى بولغانلىق ئۇچىغا چىققان ئەخمەقلىقتۇر، — دەپتۇ.

روھانىي يەنە بېشىنى لىڭشىتىپ قۇشنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپتۇ.

— ئۈچىنچى نەسىھەتتىم، — دەپتۇ قۇش، — ياخشى ئىش قىلساڭ ھەرگىز پۇشايمان قىلما، پەقەت خاتالىق ئۆتە-كۈزگەندىلا پۇشايمان قىلساڭ بولىدۇ.

نەسىھەتلەر بىر - بىرىدىن توغرا، قايىل قىلارلىق بول-غاچقا، ئۇ قۇشنى قويۇۋېتىپتۇ.

روھانىي خۇشال ھالدا كېتىۋېتىپ: «ناھايتى ياخشى نۇ-تۇق ماتېرىيالغا ئېرىشتىم. كېلەر ھەپتىلىك ئىبادەتتە چو-قۇم بۇ ئۈچ نەسىھەتنى سۆزلەيمەن، بىر ئادەمنى ئۆزگەرتىشكە بۇ ئۈچ نەسىھەت تامامەن يېتەرلىك. مەن بۇنى ئۆيۈمنىڭ تې-مىغا يېزىۋېلىشىم، ھەتتا شرەگە ئويدۇرۇۋېلىشىم لازىم. شۇنداق قىلغاندا بۇلارنى ئېسىمدە چىڭ ساقلىيالايمەن» دەپ ئويلاپتۇ.

تۇيۇقسىز ئۇ ھېلىقى قۇشنىڭ ئالدىدىكى دەرەخكە قونۇ-ۋېلىپ، ئۆزىگە قاراپ كۈلۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ سەۋەبىنى سوراپتۇ.

قۇش:

— سەن تولىمۇ ئەخمەق ئىكەنسەن، ئەسلىي مېنىڭ قورسىقىمدا ئىنتايىن بىر قىممەتلىك ئالماس بار ئىدى، ئۇ بىر بىباھا گۆھەر بولغاچقا، مېنى ئۆلتۈرۈپ ئۇنى ئېلىۋالا-لىغان بولساڭ دۇنيادىكى ئەڭ باي ئادەمگە ئايلىناتتىڭ، — دەپتۇ.

روھانىي: «مەن بەك ھاماقەت ئىكەنمەن، بىر قۇشنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ ئۇنى قويۇۋەتكىنىم نېمىسى؟» دەپ ئويلاپ-تۇ ۋە دەرھال قولىدىكى نەرسىلىرىنى تاشلاپ دەرەخكە يامىد.

شېپتۇ. ئۇ روھانىي ياشىنىپ قالغانىكەن، يەنە كېلىپ ئەزەل-
دىن دەرەخكە چىقىپ باقمىغانىكەن، ئۇ ئېگىزگە ئۆرلىگەن-
سىرى، قۇشمۇ ئۆرلەپتۇ. ئاخىرىدا قۇش ئەڭ ئۈچىدىكى بىر
ئىنچىكە شاخقا قونۇپتۇ. روھانىي قۇشنى ئەمدى تۇتاي دېيى-
شكە، قۇش «پۇررىدە» ئۈچۈپ كېتىپتىكەن، ئۇ تەڭپۇڭلۇقتا-
نى ساقلىيالماي دەرەختىن يىقىلىپ چۈشۈپ، ئىككى پۇتى
سۇنۇپتۇ.

بۇ چاغدا قۇش سەل پەسرەك دەرەخ شېخىغا قونۇپ
تۇرۇپ:

— قارىغىنا ئەخمەقلىكىڭگە، سەپسەتىگە ئىشەنمە دەپ
تۇرسام ئىشەندىڭ، بىر قۇشنىڭ قورسىقىدا قانداقمۇ ئېسىل
ئالماس بولسۇن؟ ئارقىدىنلا سەن يەنە مۇمكىن بولمايدىغان
ئىشنى سىناپ كۆرمەكچى بولدۇڭ، سەن ئەزەلدىن دەرەخكە
چىقىپ باقمىغان تۇرۇقلۇق دەرەخكە چىقىپ ئەركىن ئۈچۈپ
يۈرگەن قۇشنى قانداق تۇتالايسەن؟ ئۆزۈڭ توغرا دەپ قارىغان
ئىشقا پۇشايمان قىلما دەپ تۇرسام ئەكسىنى قىلدىڭ، سەن
بىر قۇشنى ئەركىنلىككە ئېرىشتۈردۈڭ، بۇ شۇنداق بىر ياخ-
شى ئىش تۇرسا، پۇشايمان قىلغىنىڭ نېمىسى، سەن ئەمدى
ئۆيگە قايتىپ كېتىپ، بۇ نەسىھەتلەرنى يېزىۋال، كېلەر ھەپ-
تىلىك ئىبادەتتە بۇلارنى سۆزلىگىن، — دەپتۇ.

چۈجە بىلەن قوناق

كۈن بويى كاتەكتە ھېچنېمىدىن غەم يېمەي خۇشال -
خۇرام كۈن ئۆتكۈزىدىغان بىر چۈجە بار ئىكەن. بىر كۈنى كا-
تەكنىڭ ئالدىدا تۇيۇقسىز بىر ئادەم پەيدا بوپتۇ. چۈجە قورقۇپ

قىنىدىن قېچىپ كاتەكنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كېتىپتۇ. ئۇ يېنىپ كېلىپ قارىسا ھېلىقى ئادەم كېتىپ قاپتۇ، لېكىن كاتەكنىڭ ئالدىدا بىر مۇنچە قوناق چېچىقلىق تۇرغۇدەك. بۇ نەدىن كەلگەن قوناق تۇ دەپ ھەيران بوپتۇ چۈجە.

ئەتىسى ھېلىقى ئادەم يەنە كەپتۇ، چۈجە يەنە قېچىپ كې-
تىپتۇ، قايتىپ كەلسە ھېلىقى ئادەم يوق؛ بىراق كاتىكى ئال-
دىدا يەنە بىر مۇنچە قوناق چېچىقلىق تۇرغان. شۇنىڭ بىلەن،
چۈجە: «ھېلىقى ئادەم بىلەن قوناق ئوتتۇرىسىدا چوقۇم بىر
باغلىنىش بار، بىراق بۇنداق خۇلاسىە چىقىرىشقا تېخى بالدۇر»
دەپ ئويلاپتۇ. شۇڭا ئۇ داۋاملىق كۆزىتىپتۇ.

بۇ ئىش ھەر كۈنى داۋاملىشىپتۇ. كېيىن بۇ ئىشنىڭ
سەۋەب - نەتىجىلىك مۇناسىۋىتى ئۇنىڭ كاللىسىدا ئايدىڭ-
لىشىپتۇ. ھەر قېتىم ھېلىقى ئادەم پەيدا بولسىلا، قوناقمۇ
پەيدا بولىدىكەن. بۇ ئىش تەكرارلىنىپ توققۇز يۈز توقسان
توققۇز قېتىمغا بارغاندا ئۇ ئاخىرى ھېلىقى ئادەم سەۋەب،
قوناق بولسا نەتىجە، بۇ بىر مۇقەررەر باغلىنىش دەپ ھۆكۈم
قېلىپتۇ. يەنە كېلىپ بۇ خىل ئەھۋال داۋاملىق يۈز بېرىدىغان
بولغاچقا، بۇنىڭدىن بىرەر چاتاق چىقىشى مۇمكىن ئەمەس، بۇ
خۇددى قانۇنىيەتتەكلا بىر ئىش دەپ ئويلاپتۇ ھەمدە ھېلىقى
ئادەمنىڭ پەيدا بولۇشىنى ساقلاپتۇ. ئۇ ئادەم مېڭىچى قېتىم
كاتەكنىڭ ئالدىدا پەيدا بولغاندا، چۈجە ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ
مېھىر - شەپقىتىگە رەھمەت ئېيتىپتۇ - دە، جېنىدىن ئاي-
رىلىپتۇ. ھايات دېگەن مانا شۇ. ئۇنىڭدا سەۋەب - نەتىجە مۇ-
ناسىۋىتى بولمايدۇ، توققۇز يۈز توقسان توققۇز قېتىم
تەكرارلانغان ئىشتىنمۇ ئالدىراپ خۇلاسىە چىقارماسلىق كې-
رەك، چۈنكى مېڭىچى قېتىملىقىدا بىرەر چاتاق چىقىپ قې-

لىشى مۇمكىن.

دىئالوگ سەنئىتى

سوقرات ئافىنانىڭ قايناق كوچا - رەستىلىرىدە نۇتۇق سۆزلەشكە ۋە كىشىلەر بىلەن مۇنازىرىلىشىشكە ئادەتلەندى. گەنىكىن. ئۇ باشقىلار بىلەن سۆزلەشكەندە، مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلغاندا، دائىم بىرخىل ئۆزگىچە ئۇسۇلنى قوللىنىدىكەن.

بىر كۈنى سوقرات يەنە بازارغا كەپتۇ ۋە يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىرىنى توختىتىپ:

— كەچۈرۈڭ، كۆڭلۈمدە ئۇزاقتىن بېرى تۈگۈن بولۇپ تۇرغان بىر گىشىنى سىزدىن سورىۋالغان بولسام. ھەممە ئا - دەم ئەخلاقلق بولۇشنى تەكىتلەيدۇ، ئەخلاق دېگەن زادى نېمە؟ — دەپتۇ. ھېلىقى ئادەم:

— ھالال، سەمىمىي، سادىق، راستچىل بولۇشنى ئەخلاق - لىق بولۇش دەيمىز، — دەپتۇ.

سوقرات چۈشەنمىگەن قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، يەنە:

— لېكىن، نېمە ئۈچۈن جەڭلەردە بىزنىڭ سەركەردىلەر - رىمىز ھەرخىل ھىيلە - مەكىرلەر بىلەن دۈشمەننى ئالدايدۇ - دۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— دۈشمەننى ئالداش ئەخلاققا مۇخالىپ كەلمەيدۇ، لې -

كىن ئۆز ئادەملىرىنى ئالداش ئەخلاقسىزلىق.

سوقرات ئۇنىڭ سۆزىنى رەت قىلىپ:

— قوشۇنىمىز دۈشمەن تەرەپنىڭ مۇھاسىرىسىدە قال -

غاندا، سەركەردە قوشۇننىڭ جەڭگىۋارلىقىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن، ياردەمچى قوشۇننىڭ يېتىپ كەلدى، كۆپچىلىك غەيرەتكە كېلىپ مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقايلى، دېگەن بولسا، شۇنداقلا بۇنىڭ تۈرتكىسىدە قوشۇننىڭ راستىنلا مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقالسا، بۇخىل ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاقىيلىق بولۇپ ھېسابلىنامدۇ؟ — دەپتۇ.

— بۇ جەڭدە ئامالسىزلىقتىن قوللانغان تەدبىر. ئەمما، ئادەتتىكى چاغلاردا بۇنداق قىلىش ئەخلاقىيلىق بولىدۇ. — ئەگەر ئوغلان ئاغرىپ قالغاندا دورا ئىچكىلى ئۈنمىسا، ئۇنىڭغا دورىنى يېگۈزۈش ئۈچۈن، بۇ دورا ئەمەس، ناھايىتى يېيىشلىك نەرسە، دەپ ئۇنى ئالدىسىڭىز، بۇمۇ ئەخلاقىيلىق بولامدۇ؟ — دەپ زىغىرلاپ سوراپتۇ سوقرات يەنە.

ھېلىقى ئادەم ئامالسىز:
— بۇ خىل ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاققا ئۇيغۇن، — دەپ ئېيتىپ قىپتۇ.

سوقرات قانائەتلىنمەي، يەنە:
— ئالدامچىلىق قىلماسلىق ئەخلاق جۈملىسىگە كىرىدىكەن، ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاقلىق بولۇش سانلىدىكەن. دېمەك، ئەخلاقنى ئادەم ئالداش ياكى ئالدىماسلىق بىلەن شەرھىلىگىلى بولمايدىكەن، ئۇنداقتا ئەخلاقنى زادى نېمە بىلەن شەرھىلەش مۇمكىن؟ ماڭا شۇنى دەپ بەرگەن بولسىڭىز، — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بىر ھازا ئويلانغاندىن كېيىن:
— ئادەم ئەخلاقنى بىلمىسە، ھەرگىز ئەخلاقلىق بولالمايدۇ.

مايدۇ. ئەخلاقى بىلگەندىلا، ئاندىن ئەخلاقلىق بولالايدۇ، —
دەپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىنلا سوقرات رازىمەنلىك بىلەن كۈلۈم-
سىرەپتۇ ۋە ھېلىقى ئادەمنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

— سىز بىر ئۇلۇغ پەيلاسوپ ئىكەنسىز، سىزنىڭ سۆز-
لىرىڭىز ئارقىلىق ئۇزۇندىن بۇيان كالامدا ئېنىق بولماي
كەلگەن مەسىلىدىن بىرنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالدىم، سىزگە كۆپ-
تىن — كۆپ رەھمەت، — دەپتۇ.

سوقرات بۇخىل توختىماي سوئال سوراش ئارقىلىق مۇ-
نازىرە داۋامىدا مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۇسۇلىنى «دېئا-
لوگ سەنئىتى» دەپ ئاتىغان.

ئۇچقۇر دەريا

بىر دەريا بولۇپ، يىراقتىكى ئېگىز تاغلاردىن ئېقىپ
كېلىدىكەن. ئۇ ئېدىرلاردىن ئۆتۈپ، قۇملۇققا كېلىدىكەن. ئۇ
قۇملۇقتىن ئۆتكۈچە سۈيىنىڭ سوغۇلۇپ كەتكەنلىكىنى ھېس-
سىيەتتۇ.

دەريا باشقا يول ئىزدەپ باقماقچى بوپتۇ، ئەمما ئۇ ئاخىرى
قۇملۇققا ئىچكىرىلەپ كىرىشنى قارار قىپتۇ. لېكىن، ئۇ
قۇمغا پۈتۈنلەي سىڭىپ كېتىپتۇ.

دەل شۇ چاغدا بىر ئاۋاز مۇنداق دەپتۇ:

— شامال ئۇچالايدۇ، ئۇ سېنى قۇملۇقتىن ئۆتكۈزۈپ
قويسۇن! بۇنداق ئاقساق قۇملۇقتىن ئۆتەلمەيسەن، بىر بولسا
يوقاپ كېتسەن، بىر بولسا سازلىققا ئايلىنىپ كېتسەن،
پەقەت شاماللا ساڭا ياردەم قىلىدۇ.

— شامالغا سىڭىپ كېتىش؟ — دەپتۇ دەريا، — بۇنى قانداقمۇ قوبۇل قىلغىلى بولسۇن؟ ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويغۇم يوق، ئۇنداقتا مەن دەريا بولالامدىم؟
ھېلىقى ئاۋاز يەنە مۇنداق دەپتۇ:

— پەقەت شاماللا ساڭا ياردەم قىلالايدۇ، ئۇ سېنىڭ ئەزا-لىرىڭنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىدۇ، ئاندىن قۇملۇقتىن ئۆتكۈ-زۈپ يەرگە چۈشۈرۈپ قويىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، سېنىڭ ئەزالىرىڭ دەريا بولۇپ ئويۇشىدۇ.

— راست شۇنداق بولىدىغانلىقىنى قانداق بىلىمەن؟
— گېپ كەتمەيدۇ. ئىشەنمىسەڭ تۇيۇق يولغا كىرىپ قال-لىسەن. ئەڭ ياخشى بولدى دېگەندىمۇ، سارلىققا ئايلىنىپ قال-لىسەن، بۇنىڭغىمۇ نۇرغۇن ۋاقىت كېتىدۇ.

— ھازىرقى ھالىتىمنى ساقلاپ قالالامدىم؟
— بۇ ئىككى خىل ئەھۋالدا ئۆزۈڭنى ساقلاپ قالالماي-سەن، ماھىيەتنىڭ يۆتكىلىپ يەنە دەرياغا ئايلىنىسەن. سەن ئۆزۈڭنىڭ ماھىيەتلىك تەرتىپىنى بىلمىگەچكە، ھازىرقى ھالغا چۈشۈپ قالغان.

دەريا بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ئۆزىنىڭ بىر ھالىتىنى غۇۋا قىياس قىپتۇ، شامال ئۇنىڭ تەركىبلىرىنى ئېلىپ قۇملۇق-تىن ئۆتۈپتۇ، دەريا ئاخىرى تېخىمۇ سۈزۈك بىر دەرياغا ئايلىنىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن دەريا پارغا ئايلىنىپتۇ. شامال ئۇنى قول-تۇقلاپ قۇملۇقتىن ئاۋايلاپ ئۆتۈپتۇ. شامال ئۇلارنى يىراق-تىكى بىر تاغ چوققىسىغا چۈشۈرۈپتۇ.
ھاياتلىق دەرياسىنىڭ يوللىرىمۇ قۇملۇققا چۈشۈرۈلگەن.

تاڭ نۇرى

رابى شاگىرتىدىن:

— تاڭ ئاتقانلىقىنى قانداق بىلگىلى بولىدۇ؟ — دەپ

سورايتىكەن، شاگىرتى:

— ئادەم يىراقتا تۇرغان ھايۋاننىڭ قوي ياكى ئىت ئىد.

كەنلىكىنى پەرقلەندۈرەلسە تاڭ ئاتقان بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— ئۇنداق ئەمەس، — دەپتۇ رابى.

— ئەمەسە قانداق؟ — دەپ قايتۇرۇپ سورايتۇ شاگىرتى.

— باشقىلارنىڭ چىرايىنى كۆرەلگۈدەك ھەمدە ئۇلارنىڭ

ئۆزىنىڭ ئىنىسى ياكى سىڭلىسى ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۈرە.

لىگۈدەك بولغاندا ئاندىن تاڭ ئاتقان ھېسابلىنىدۇ. ئەگەر ئا.

دەم بۇنىمۇ ئېنىق بىلەلمىسە، ئۇنىڭ مەڭگۈ قاراڭغۇلۇق ئىد.

چىدە قالغىنى قالغان.

تەخمىنىي جاۋاب

پېنسىلۋانىيە ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن فاكولتېتىنىڭ

پروفېسسورى دوكتور كېددى يىگىرمە يىلدىن بېرى ئىزچىل

تۈردە مۇنداق بىر ئادەتنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنىكەن. يەنە ئۇ

تۈنجى سائەتلىك دەرسىدە ئەڭ ئاۋۋال دوسكىغا تۆت ۋە ئىك.

كىدىن ئىبارەت ئىككىلا ساننى يازىدىكەن، ئاندىن ئوقۇغۇ.

چىلاردىن، نەتىجىسى قانچە بولىدۇ؟ دەپ سورايدىكەن. بەزى

ئوقۇغۇچىلار ئالتە دېسە، ئۇ بېشىنى چاچقايدىكەن، بەزىلىرى

ئىككى دېسىمۇ، جىم تۇرىدىكەن. يەنە بەزى ئوقۇغۇچىلار سەككىز دېسە يەنە گەپ قىلمايدىكەن. ئەڭ ئاخىرىدا دوكتور ئۇلارنىڭ خاتالىقىنى تۈزىتىپ مۇنداق دەيدىكەن:

— سىلەر ئۆزۈڭلاردىكى خاتالىقنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەسلىرىز؟ مەن سىلەرنى بۇنىڭ نەتىجىسى قانچە بولىدۇ؟ دەپ سورىغىنىمدا، سىلەر ئەسلىي مەسىلىنىڭ ئەڭ ماھىيەتلىك تەرتىپىنى، يەنە قوشۇشمۇ، ئېلىشمۇ، كۆپەيتىش ياكى بۆلۈشمۇ، نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭلار كېرەك ئىدى، بۇنى بىلمەي تۇرۇپ توغرا جاۋابنى قانداق تاپقىلى بولىدۇ؟

تەلەپلىك سېرژانت

بىر مەيدان كەسكىن جەڭدە، بىر سېرژانت تۇيۇقسىز دۈشمەن ئايروپىلاننىڭ ئۇدۇل ئۆزىگە قاراپ ئۇچۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى بايقاپتۇ. ئۇ ئۆزىنى چەتكە ئېلىشنى ئويلاپ بولغۇ. چە ئارىلىقتا كۆزى سەل نېرىراقتا تۇرغان بىر ئەسكەرگە چۈشۈپتۇ — دە، تېز يېتىۋال دەپ ۋارقىرىغىنىچە يۈگۈرۈپ بېرىپ ھېلىقى ئەسكەرنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپتۇ. بۇ چاغدا بىر قاتتىق ئاۋاز بىلەن تەڭ ئۇرغۇن لاي — توپىلار ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپتۇ. سېرژانت ئۈستۈشىنى قاققاچ ئارقىسىغا قاراپ سوغۇق تەرگە چۆمۈپ كېتىپتۇ، ئەسلىدە با. يا ئۇ تۇرغان يەر بومباردىماندا بىر چوڭ ئويمانغا ئايلىنىپ قالغانىكەن. ئەمەلىيەتتە، باشقىلارغا ياردەم بېرىش ئۆزىگە ياردەم بەرگەنلىكتۇر.

ئەدەپ ۋە جان ساقلاش

كۆڭزى چىن بەگلىكى بىلەن سەي بەگلىكى ئوتتۇرىسىدا قورشاۋدا قېلىپ توپتوغرا ئون كۈن ئاچ قاپتۇ، بەزىدە ھەتتا يېگىلى ياۋا كۆكتات تاپالماپتۇ.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ شاگىرتى زىلۇ بىر يەردىن پىشۇرۇلغان چوشقا گۆشىدىن بىر پارچە ئوغرىلاپ كەپتىكەن، كۆڭزى گۆشنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سوراپمۇ قويماي يەۋىتسەتۇ. زىلۇ يەنە باشقىلارنىڭ كىيىمىنى ئوغرىلاپ ئۇنى ھاراققا ئالماشتۇرۇپ ئېلىپ كەلسە، كۆڭزى ھاراقنىمۇ گەپ - سۆز قىلماي ئىچىپتۇ. ئەمما، لۇي ئەيگۈڭ ئالدىغا چىقىپ كۈتۈۋالغاندا بولسا، پېتىنى بۇزماي ئولتۇرۇپ، شە - رەدىكى ئۈستى - ئۈستىلەپ تىزىلىپ كەتكەن قورۇما ۋە شارابلارغا نەزەر كۆزىنى سېلىپ قويماپتۇ. بۇ ھالدىن ھەيران - لىق ھېس قىلغان زىلۇ:

— ئۇستاز، ھازىر ئەجەب چىن، سەي بەگلىكىدە قور - شاۋدا قالغان چاغدىكىگە ئوخشىماي قالدىڭىزغۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، كۆڭزى:

— شۇ چاغدا ئۇنداق قىلىشىم جان ساقلاش ئۈچۈن ئە - دى، بۈگۈن بۇنداق قىلىشىم ئەدەپ ئۈچۈن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

يۈك

بىر ئەۋلىيا ھىمالايا تېغىنى تاۋاپ قىلماقچى بوپتۇ، ئەمما يىل بويى قار - مۇز بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدىغان، يول -

لىرى تار ھەم خەتەرلىك، سەللا بىخەستەلىك قىلسا ئەتراپىدە -
كى كۆز يەتمەس ھاڭلارغا چۈشۈپ كېتىش خەۋپى كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇرىدىغان بۇنداق سەپەرگە نىيەت قىلىپ ماڭماقمۇ
ئاسان ئىش ئەمەس ئىكەن. شۇنداقتىمۇ ئەۋلىيا سەپەرگە جاپا -
دۇتۇپتۇ، ئەمما نەرسە - كېرەكنى ناھايىتى ئاز ئاپتۇ. چۈن -
كى، يۈكنى بەك ئېغىر ئارتىۋالسا يولدا قۇلايسىزلىق كېلىپ
چىقىشىدىن ئەنسىرەپتۇ.

ئۇ كېتىۋېتىپ ئالدى تەرەپتە ئون ياشلار چامىسىدىكى
بىر قىزنىڭ سېمىز بىر بالىنى يۇدۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى، بالا
ئېغىر بولغاچقا، قىزچاقنىڭ ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ ئاران قە -
دەم ئېلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، تېزىرەك مېڭىپ قىزغا
يېتىشىۋېلىپ:

— قىزىم، بۇنداق ئېغىر بالىنى يۇدۇۋېلىپ قانداق
مېڭىۋاتىسىز؟ — دەپتىكەن، قىزچاق ئۇنىڭ سۆزىدىن خاپا
بولۇپ:

— سىزنىڭ يۇدۇۋالغىنىڭىز سىز ئۈچۈن بىر يۈك، مې -
نىڭ يۇدۇۋالغىنىم بولسا يۈك ئەمەس، ئۆزۈمنىڭ ئۈكىسى،
مەن ئۇنىڭغا ئامراق، — دەپتۇ.
بۇ ئاددىيغىنا بىر ئېغىز گەپ ئەۋلىيانىڭ قەلبىنى لەر -
زىگە ساپتۇ.

راست، قىزچاق توغرا ئېيتىدۇ، گەرچە ئىككىيلەن يۈ -
دۇۋالغان نەرسىنىڭ ئېغىرلىقى ئوخشاش بولمىسىمۇ، ئەمەل -
يەتتە بۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا پەرق بار. سىز مەيلى بىر بوپىنى
يۇدۇۋېلىڭ ياكى ئۈكىڭىزنى يۇدۇۋېلىڭ، ئۇلارنىڭ ئېغىرلىقى
تارازىدا ئوخشاش چىقىدۇ، لېكىن مېھىر - مۇھەببەت تارازىدا
ئۆلچىمىگىلى بولىدىغان نەرسە ئەمەس، مۇھەببەت يۈكنى يەڭ -

گىللىتەلمىگىنى بىلەن، ئۇنىڭدىن كېلىدىغان بېسىمنى تۈ-
گىتەلەيدۇ، چۈنكى مۇھەببەتتىن كېلىدىغان ھەر قانداق ئىد-
كاس گۈزەل بولىدۇ.

ئىشەنچلىك دادا

بىر ئادەم چۈشىدە خۇدانىڭ ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرۈشكە
بۇيرۇغانلىقىنى كۆرۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئوغلىنى ئورمان-
لىققا ئاپىرىپ ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بولپتۇ. ئوغلى ئەزەلدىن ئور-
مانلىققا بېرىپ باقمىغاچقا، دادىسىنىڭ ئورمانلىققا ئاپىرىد-
غانلىقىنى ئاڭلاپ بەك خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ. ئوغلى شۇ
كۈنى تۈن نىسپى بىلەن ئويغىنىپ:

— دادا، ئورمانلىققا نېمە قىلغىلى بارىمىز؟ — دەپ
سورايتۇ.

بۇ ۋاقىتتا ئۇ ئىنتايىن تەڭلىكتە قاپتۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ يۈ-
رەك پارىسىنى ئۆز قولى بىلەن ئۆلتۈرمەكچى، ئەمما ئوغلى
بولسا بۇنىڭدىن بىخەۋەر ئورمانلىققا بارىدىغان بولىدۇم دەپ
خۇش بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. ئۇ ئادەم ئاخىرى قىلىدىغان باشقا
گەپ تاپالماي:

— بالام، خۇددى مەن سېنىڭ داداڭ بولغاندەك، خۇدا
بىزنىڭ ئىگىمىز، — دەپتىكەن، ئوغلى:

— دادا، سەن نېمىلا دېسەڭ، مەن ئىشىنىمەن، — دەپتۇ.

ئەتىسى دادا — بالا ئىككىيلەن ئورمانلىققا بېرىپتۇ.

دادىسى شەمشەر بىلەن ئوغلى ياردەملىشىپتۇ، بۇنى كۆرۈپ
ئۇ ئادەمنىڭ يۈرىكى تېخىمۇ ئېچىشىپ، گويا بىرى داغمال
بىلەن داغلاۋاتقاندەك ئازابلىنىپ كېتىپتۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇ

قارارىدىن يېنىۋېلىشقا ئامالسىز ئىكەن. ئوغلى يەنە:
— دادا سەن بۇ پىچاقنى بىلەپ نېمە قىلماقچى؟ — دەپ
سورايتىكەن، ئامالسىز قالغان دادا:
— ئوغلۇم، مەن سېنى ئۆلتۈرمەكچى، — دەپتۇ. ئوغلى
بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ھەم خۇشال ھالدا:
— دادا، مەن ساڭا خۇددى سەن خۇداغا ئىشەنگەندەك ئىد-
شىنىمەن، — دەپتۇ.

مۇنازىرىنىڭ كۈچى

— بىرى پاكىز، بىرى مەينەت ئىككى ئادەم بار ئىكەن.
ئىككىلىسى دەريا بويىغا مېڭىپتۇ، ئۇلارنىڭ قايسىسى يۇيۇند-
دۇ؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇستازى.
— مەينەتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ شاگىرتى.
— خاتالاشتىڭ، مەينەت ئادەم مەينەتچىلىككە كۆنۈپ
كەتكەن تۇرسا، ئۇ ھەرگىزمۇ يۇيۇنمايدۇ، پاكىز ئادەم مەينەت
بولۇپ كەتمەسلىك ئۈچۈن يۇيۇنىدۇ، — دەپتۇ ئۇستازى ھەم
ئارقىدىنلا، — يەنە ئويلاپ بېقىڭلار، پاكىز ئادەم بىلەن مەينەت
ئادەم تەڭلا دەريا بويىغا بارسا، قايسىسى يۇيۇنىدۇ؟ — دەپتۇ-
كەن، شاگىرتى:

— بۇنى بىلىش ئوڭاي گەپقۇ، پاكىز ئادەم داۋاملىق پا-
كىز بولۇشنى ئويلايدۇ، شۇڭا پاكىز يۇيۇنىدۇ، — دەپتۇ.
— ياق، ئۇ ئەسلىدىنلا پاكىز تۇرسا، يەنە نېمىدەپ
يۇيۇنغۇدەك، بەلكى مەينەت ئادەم پاكىزلىنىشنى ئويلاپ يۇ-
يۇنۇشى مۇمكىن، — ئارقىدىن ئۇستازى يەنە، — بىز يەنە
بىر قاراپ باقايلى، ئىككىسى تەڭ دەريا بويىغا بارسا قايسىسى

يۇيۇندۇ؟ — دەپتۇ.

بۇ قېتىم شاگىرتى ئەمدى بۇ ئىشنىڭ قانۇنىيىتىنى ئى-
گىلىۋالدىم دەپ ئويلىغاچقا، ئۆزىگە ناھايىتى ئىشەنگەن ھالدا:
— ھەر ئىككىسى يۇيۇندۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. لې-

كىن، ئۇستازى ئويلىمىغان يەردىن:
— ھېچقايسىسى يۇيۇنمايدۇ، ئۇلار نېمىشقا يۇيۇنغۇدەك،
چۈنكى ئۇلارنىڭ بىرى ئەسلىدىلا پاكىز، يەنە بىرى مەينەتچە-
لىككە كۆنۈپ كەتكەن، — دەپتۇ.

تىل قېلىپ چىشنىڭ يوقىلىشى

ئېيتىلىشچە، چاڭ زۇڭ لاۋزىنىڭ ئۇستازى ئىكەن. بىر
قېتىم چاڭ زۇڭ ئاغرىپ قېلىپ، لاۋزى ئۇنى يوقلاپ بېرىپ-
تىكەن، چاڭ زۇڭ ئاغزىنى ئېچىپ، لاۋزىغا:

— تىلىم بارمىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ. لاۋزى:

— بار ئىكەن، — دەپتۇ. چاڭ زۇڭ يەنە:

— چىشىمچۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. لاۋزى قاراپ بېقىپ:

— يوق ئىكەن، — دەپتۇ.

— بۇنىڭ نېمە ئۈچۈنلۈكىنى بىلىدىڭىزمۇ؟ — دەپ
سوراپتۇ چاڭ زۇڭ.

لاۋزى:

— تىلنىڭ قېلىشى، ئۇنىڭ يۇمشاق بولغانلىقىدىن،
ئەكسىچە چىشنىڭ قالمىغانلىقى، ئۇنىڭ قاتتىق بولغانلىقى-
دىن، توغرىمۇ؟ — دەپتۇ.

چاڭ زۇڭ كۈلۈپ كېتىپ:

— ھەببەللى، دەل شۇنداق، — دەپتۇ.

كېيىن لاۋرى مۇشۇ ئاساستا يۇمشاق ئارقىلىق قاتتىقنى
يېڭىشتەك بىر خىل تۇرمۇش پەلسەپىسىنى ئوتتۇرىغا قويغا-
نكەن. شۇنىڭ بىلەن، كېيىنكى ۋاقىتلاردا بەزى كىشىلەر
بۇخىل ئۇسۇل ئارقىلىق ئۆزىنى قوغداپ، قاتتىقلىق قىلىپ
ۋەيران بولۇشتەك تەقدىردىن ئامان قالغانىكەن.

قۇلۇپنىڭ سىرى

ئىقتىدارلىق بىر ۋەزىر ۋاپات بوپتۇ. بۇ ۋەزىر ئاجايىپ
دانا بولۇپلا قالماستىن، يەنە مەشھۇر دىپلومات بولغاچقا، ئۇ-
نىڭ ئورنىنى باسىدىغان ئادەم تېپىش ناھايىتى قىيىنغا چۈ-
شۈپتۇ. مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بەگ - سىياھلار
ئەۋەتلىپتۇ. ئەڭ ئاخىرىدا ئۈچ ئادەم تېپىلىپتۇ. ئۇلارنىڭ
بىرى مەشھۇر ماتېماتىك ئىكەن، ئۇ ھەر قانداق ماتېماتىكا
مەسىلىلىرىنى ھەل قىلالايدىكەن. ماتېماتىكا ھەممە پەنلەر
ئىچىدىكى مۇتلەق نوپۇزلۇق پەن، باشقا پەنلەر ئۇنىڭ شاخچى-
لىرى، شۇڭلاشقا ئۇ بارلىق پەنلەرنىڭ ئانىسى دەپ قارىلىدۇ،
يەنە بىرى مەشھۇر پەيلاسوپ ئىكەن، ئۇ يەنە سېھىرگەرلىكمۇ
قىلالايدىكەن. سېھىر - ئەپسۇن بىلەن نۇرغۇن نەرسىلەرنى
يارىتالايدىكەن، بىراق قولىدا ھېچنېمىسى يوق ئىكەن، ئۇ يەنە
ھەر خىل ھەرىپلەرنى قۇراشتۇرۇپ، سىزگە بىر ئەمەلىي تۇيغۇ
بېرىدىكەن، ھالبۇكى كېيىن ئۇنىڭدىن ھېچبىر ئەسەر قال-
مايدىكەن. ئۇلار تاپقان ئۈچىنچى ئادەم بىر روھانىي بولۇپ،
خۇداغا ئىشىنىدىكەن، ھەر كۈنى باش كۆتۈرمەي ئىبادەت
قىلىدىكەن.

بۇ ئۈچ ئادەم ئوردىغا كەپتۇ. پادىشاھ ئۇلارغا:

— ئوبدان ئارام ئېلىپ تەييارلىق قىلىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ئۈچ كۈن مۆھلەت بېرى، تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە ئوردىغا كېلىپ ئىمتىھان بېرىسىلەر، ئاراڭلاردىن ئەڭ ئەقىللىق بىرەيلەن تاللىنىپ ماڭا ۋەزىر بولىدۇ، — دەپتۇ.

ئۇلار ھەر قايسىسى ئۆزىنىڭ ئۇسۇلى بويىچە تەييارلىق قىلىشقا باشلاپتۇ، ئۇلارغا نىسبەتەن ئۈچ كۈن بەكلا ئازلىق قىلىدىكەن. چۈنكى، ماتېماتىك مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە نۇرغۇن تەجرىبە ئىشلىمىسە، ھېسابلاش ئۇسۇللىرى ئۈستىدە ئىزدەنمىسە بولمايدىكەن. شۇڭا ئۇ ئۈچ كۈن ئۇخلىماپتۇ، تاماقمۇ يېمەپتۇ. ئۇ مۇشۇ قېتىم تاللىنىپلا قالسا ئۆمۈر بويى ھېچ-نېمىدىن غەم يېمەي ئۆتىدىغانلىقىنى بىلىدىكەن، شۇڭا ئىمتىھانغا چوقۇم پۇختا تەييارلىق قىلىش قارارىغا كەلگەنىكەن. پەيلاسوپمۇ ئىمتىھانغا قانداق تەييارلىق قىلىش ھەققىدە ئويلىنىشقا باشلاپتۇ، پەقەت روھانىيلا خاتىرجەم ھالدا ئويۇتۇشنى ئۇخلاپ، گېلىدىن ئۆتكەننى يەپ، ئىبادەتتىن كېيىن سەيلە قىلىپ يۈرۈپتۇ. چۈنكى، روھانىي ئۈچۈن كەلگۈسىدىن غەم يېيىش ھاجەتسىز، ئاخىرقى ئىمتىھان دېگەنلەرنىڭمۇ ئەھمىيىتى يوق، چۈنكى تەڭرى ئانا قىلغان ھەر بىر سېكۇنت ۋاقىتنىڭ ئۆزى بىر ئىمتىھان، ئىش شۇنداق تۇرسا ئۇ نېمىدەكە تەييارلىق قىلىدۇ؟

ئۈچ كۈن مۆھلەت توشۇپ، ئۇلار ئوردىغا ئىمتىھان بېرىشكە ماڭغاندا، ماتېماتىك پۇتلىرىنى سۆرەپ ئاران مېڭىپتۇ، چۈنكى ئۇ تەجرىبىنى كۆپ ئىشلەپ كەتكەنلىكتىن كاللىسى قالايمىقانلىشىپ چارچاپ يىقىلىپ قالاي دېگەنىكەن. تولا ئويلاپ، تولا مۇنازىرە قىلغانلىقتىن پەيلاسوپنىڭمۇ پىكرى قالايمىقانلىشىپتۇ، پەقەت روھانىيلا خۇشال - خۇرام ھالدا

ئەتراپىغا قاراپ، قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايىراشلىرىغا قۇلاق سالغاچ مېڭىپتۇ. ئۇ بۇ قېتىمقى ئىمتىھان ئارقىلىق بىرەر نەرسىگە ئېرىشىش خىالىدا بولمىغاچقا ھېچنېمىدىن ئەنسىرەلمەپتۇ، ئۇنىڭ مەقسىتى پەقەت ئوردىغا بارغاندىن كېيىن قانداق ئىش يۈز بېرىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئىكەن. ئۇلار ئوردىغا كەپتۇ، پادىشاھ ئالاھىدە بىر ئىمتىھان سوئالىنى چىقىرىپ ئۇلارنى كۈتۈپ تۇرغانىكەن، ئۇ ئۈچەي-لەنگەن مۇنداق دەپتۇ:

— سىلەرنى بىر ئۆيگە ئەكىرىپ قۇلۇپ سېلىپ قويدىمىز، قۇلۇپنىڭ ئۈستىدە نۇرغۇن رەقەم بار، لېكىن ئاچقۇچ يوق، ئاشۇ رەقەملەرنى بەلگىلىك ئۇسۇل بىلەن تىزىپ چىقسا ئىشك ئېچىلىدۇ. بىرىنچى بولۇپ ئۆيدىن چىققان ئادەم ۋە زىرلىككە تاللىنىدۇ.

ئىمتىھان باشلىنىپتۇ، ماتېماتىك دەرھال قەغەز - قەلەمنى ئېلىپ بىر مۇنچە مەسىلىلەرنى تىزىپ ھېسابلاپتۇ، ئاندىن قۇلۇپ ئۈستىدىكى رەقەملەرگە قاراپتۇ، كۆزىتىپتۇ، بىر ئازمۇ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلماپتۇ، پەيلاسوپمۇ كۆزىنى يۇمۇپ ئۆز ئۇسۇلى بويىچە پىكىر قىلىشقا باشلاپتۇ: «بۇ بىر يېڭى مەسىلىكەن، بۇنى قانداق ھەل قىلىش كېرەك؟» دەپ ئويلاپتۇ. ھېلىقى روھانىي بولسا قۇلۇپقا قاراپمۇ قويماپتۇ، چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ نە ماتېماتىكىلىق مەسىلىلەر، نە پەلسەپە-ۋى پىكىردىن قىلچە خەۋىرى يوقلۇقىنى، كاللىسىنى ھەر قانچە قاتۇرسىمۇ بەربىر ھېچ ئىش قىلالمايدىغىنىنى بىلىدىكەن. شۇڭا ئۇ بۇلۇڭغا بېرىپ، جىمىدە ئولتۇرۇپ خۇداغا ئىلتىجا قىپتۇ، ھېلىقى ئىككىيلەن ئۇنىڭ بۇ قىلىقىغا قاراپ ياخشى بولدى، ئىش ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدىلا بىر تەرەپ بو-

لىدىغان بولدى، دەپ ئويلاپتۇ. ئەمما، ئۇلار تۇيۇقسىز روھا-
نىيىنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى، ئىشىكنىڭ ئوچۇق
تۇرغانلىقىنى بايقاپ ھاڭ - تاڭ بولغىنىچە ئولتۇرۇپلا قاپتۇ.
دەل شۇ چاغدا پادىشاھ ئۆيىگە كىرىپ:

— سىلەر بۇ يەردە يەنە نېمە قىلماقچى؟ ئىمتىھان ئا-
خىرلاشتى، ئۇ بىرىنچى بولۇپ ئۆيىدىن چىقىپ بولدى، —
دەپتۇ.

ئۇلار روھانىيىنىڭ ھېچ ئىش قىلماي ئولتۇرغىنىنى بىل-
گەچكە، قانداق چىقىپ كەتكىنىنى بىلگۈسى كېلىپ، ئورد-
دىن قايتقۇچە روھانىيىدىن ئىشنىڭ جەريانىنى سوراپتۇ.
— مەن ئولتۇردۇم، دۇئا قىلدىم، كۆڭلۈم ماڭا: «ھامما-
قەتكەنسەن، بېرىپ قاراپ باق، ئىشىك تاقاق ئەمەس» دېدى،
شۇنىڭ بىلەن، ئىشىككە باردىم، ئىشىك سولانمىغانىكەن، ھەل
قىلىدىغان مەسىلىمۇ يوق ئىكەن. شۇڭلاشقا، مەن چىقىپ
كەتتىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇ.

تەركىدۇنيا زاھىت

بۇرۇن بىر ئادەم تاۋاپچىلارغا قوشۇلۇپ، بىر مەشھۇر
تەركىدۇنيا كىشىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇنىڭدىن مۇنداق بىر
مەسىلىنى سوراپتۇ:

— ھەزرىتىم، ئەگەر سىزنىڭ بىر كۈنلۈك ئۆمرىڭىز
قالغان بولسا، سىز بۇ كۈننى قانداق ئۆتكۈزەتتىڭىز؟
ئۇنىڭ سوئالىنى ئاڭلىغان بوۋاي ئاپئاق ئۇزۇن ساقىلى-
نى سىلاپ قويۇپ:

— ئالدى بىلەن ئەتىگەنلىك ئىبادىتىمنى قىلىمەن، ئان-

دىن بىر چەينەك چاي دەملەيمەن، ئاندىن ھويلىغا چىقىپ ئوت
ئوتايىمەن، كېيىن كوچىغا چىقىپ قوشنىلىرىمنى يوقلايمەن،
ئاندىن قايتىپ بىر ئاز ئۇخلاشم مۇمكىن، — دەپ جاۋاب
بېرىپتۇ.

— تۇرۇپ تۇرۇڭ، سىز ئادەتتىمۇ كۈنلىرىڭىزنى مۇ-
شۇنداق ئۆتكۈزۈسىزغۇ؟ — دەپ گەپ ئارىلاپتۇ بىر تاۋاپچى.
— شۇنداق، نېمە ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى بىر كۈننى باشقا
كۈنلەرگە ئوخشاش ئۆتكۈزۈسەك بولمىغۇدەك؟ — دەپتۇ بوۋاي.
— بۇ كۈن باشقا ھەر قانداق كۈندىن مۇھىم، چۈنكى ئۇ
ئۆلۈم كۈنى، بۇ كۈن ئۈچ يۈز ئاتىش بەش كۈننىڭ ئىچىگە
يوشۇرۇنغان، ئۇنىڭ ھېچقانداق شەپسىمۇ، بەلگىسىمۇ يوق،
ئەمما ھېچقايسىمىز بىر يىلدىكى ئۈچ يۈز ئاتىش بەش كۈن-
نىڭ ئىچىدە ئۇ كۈننى يوق دېيەلمەيمىز.

روزېنتال تەسىرى

پسخولوگىيىدە روزېنتال تەسىرى دەيدىغان بىر ئۇقۇم
بار، خارۋارد ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پروفېسسورى روزېنتال تە-
بىيە ئۇقۇمى ھەققىدىكى مۇنداق بىر تەجرىبىنى ئىشلىگەن.
ئۇ بىر توپ چاشقانى ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈپ، A گۇرۇپپى-
نى بىر تەجرىبە خادىمىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا:
— بۇ بىر توپ چاشقان ناھايىتى ئەقىللىق، ياخشى مە-
شىق قىلدۇر، — دېگەن. B گۇرۇپپىنى يەنە بىر تەجرىبە خا-
دىمىغا تاپشۇرۇپ ئۇنىڭغا:
— بۇلار ئەقلى ئىقتىدارى ئادەتتىكىدەك چاشقان، —
دېگەن.

ئىككى تەجرىبە خادىمى ئايرىم - ئايرىم ھالدا بۇ ئىككى توپ چاشقاننى مەشىق قىلدۇرغان. بىر مەزگىلدىن كېيىن، بۇ ئىككى توپ چاشقاندىن ئەقلىي ئىقتىدار سىنىقى ئېلىندىغان. سىناق ئۇسۇلى چاشقانلارنى سىرلىق ئوردىدىن ئۆتكۈزۈش بولۇپ، بۇ تەقلىدىي ئوردىنىڭ ئىچى ئىنتايىن مۇرەككەپ، چاشقانلار ماڭدامدا بىر تامغا ئۇسۇۋالىدىغان بولغاچقا، بەلگىلىك ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى، ئەقلىي ئىقتىدارى بار چاشقانلارلا بۇ ئوردىدىن چىقىپ كېتەلەيدىكەن. تەجرىبە نەتىجىسىدە A گۇرۇپپىدىكى چاشقانلارنىڭ ھەممىسى سىرلىق ئوردىدىن بالدۇر چىقىپ، B گۇرۇپپىدىكى چاشقانلاردىن ئەقىللىق ئىكەنلىكى ئىسپاتلىنىپتۇ. بۇ ئىشتىن كېيىن پرو-فېسسور ئەمەلىيەتتە بۇ ئىككى گۇرۇپپا چاشقاننى گۇرۇپپىغا ئايرىغاندا ئەقلىي ئىقتىدارىغا قارىماستىن خالغانچە ئايرىدىغانلىقىنى ئېيتقان. ئالدىدىكى بىر گۇرۇپپا چاشقاننى تەجرىبە خادىمى A غا، كەينىدىكى بىر گۇرۇپپا چاشقاننى ئەقلىي ئىقتىدارى ئادەتتىكىچە دەپ تەجرىبە خادىمى B غا بەرگەنكەن.

تەجرىبە خادىمى A گۇرۇپپىدىكى چاشقانلارنى ئەقىللىق دەپ قارىغاچقا، ئەقىللىق چاشقانلارنى مەشىق قىلدۇرىدىغان ئۇسۇل بويىچە مەشىق قىلدۇرغان. نەتىجىدە بۇ چاشقانلار راستتىنلا ئەقىللىق چاشقانلارغا ئايلانغان. يەنە بىر گۇرۇپپا چاشقاننى تەجرىبە خادىمى B غا بەرگەندە، ئەكسىچە دۆت دەپ بەرگەچكە، ئۇ بۇ چاشقانلارنى دۆت چاشقانلارنى مەشىق قىلدۇرىدىغان ئۇسۇل بويىچە مەشىق قىلدۇرغان، چاشقانلارمۇ راستتىنلا دۆتلىشىپ قالغان.

ھەزرىتى مۇسانىڭ بىر قولى

ھەزرىتى مۇسا تانىۋىدىكى بىر مەسچىتتە تۇرىدىكەن. ئۇ -
نىڭ ئۈممەتلىرىدىن بىرسى ئۇنىڭغا ئايالنىڭ بەكلا بېخىل
ئىكەنلىكىدىن شىكايەت قىپتۇ. بىر كۈنى ھەزرىتى مۇسا ئۇ -
نىڭ ئايالنى يوقلاپ بېرىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا مۇشتۇمىنى تۈ -
گۈپتۇ. بۇ ئايال ھەيران بولۇپ:

— بۇ نېمە قىلغانلىرى؟ — دەپ سوراپتۇ.
— ئەگەر مۇشتۇمۇم مەڭگۈ مۇشۇنداق تۇرسا، ھەرگىز
ئاچمىسام، سىز بۇنى نېمە دەپ ئاتىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ
ھەزرىتى مۇسا.

— غەلىتىلىك، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئايال.
كەينىدىن ئۇ ئايالنىڭ كۆز ئالدىدا ئاللىقنىنى ئېچىپ:
— ئەگەر بۇ قولۇم مەڭگۈ مۇشۇنداق تۇرسا، سىز ئۇنى
يەنە نېمە دەپ ئاتىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.
— يەنىلا غەلىتىلىكقۇ؟ — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇ ئايال.
— سىز مۇشۇ نۇقتىنى ياخشى چۈشەنسەڭىزلا، ياخشى
بىر كۆيۈمچان ھەمراھ بولالايسىز، — دەپتۇ ھەزرىتى مۇسا.
شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئايال ئېرىنىڭ خىزمىتىنى ياخشى
قىلىپ، پەرزەنتىنى ئوبدان تەربىيەلەپ ئۆتۈپتۇ. ئۆيىنى تې -
جەشلىك بىلەن تۇتقاندىن سىرت، خەير - ئېھسان قىلىشنىمۇ
ئۆگىنىپتۇ.

ۋاز كەچكەندىكى چىقىش يولى

ئافرىقىدىكى يەرلىكلەرنىڭ ئىت باش مايىمۇنى تۇتىدىغان

ئۆزگىچە بىر ئۇسۇلى بار: مۆكۈپ تۇرغان ئىت باش مايمۇنغا ئۇ ياخشى كۆرىدىغان يېمەكلىكنى مەقسەتلىك ھالدا كۆرسىدە. تىپ ئاغزى كىچىك، ئىچى يوغان ئۆڭكۈرگە قويۇپ قويىدۇ. ئادەم ئۇزاپ كەتكەندىن كېيىن، ئىت باش مايمۇن يۈگۈرگە. نىچە كېلىپ، قولىنى ئۆڭكۈرگە تىقىپ يېمەكلىكنى چىڭ تۇتىدۇ. ئۆڭكۈرنىڭ ئاغزى كىچىك بولغاچقا مۇشتۇمنى تۈگۈۋالغان مايمۇن قولىنى تارتىپ چىقىرىشقا ئامالسىز قالىدۇ. بۇ چاغدا ئوۋچى ئالدىرىماستىن كېلىپ، ئوۋنى ئېلىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭ قېچىپ كېتىشىدىن ئەسلا ئەندىشە قىلمايدۇ. چۈنكى، ئىت باش مايمۇن ئۇ يېيىشلىك يېمەكلىككە چىددە مايدۇ، قانچە جىددىيلەشكەنسېرى يېمەكلىكنى تېخىمۇ چىڭ تۇتۇپ، قولىنى چىقىرىشقا تېخىمۇ ئامالسىز قالىدۇ.

بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغان ئادەم ئىختىيارسىز «قالتىس» دەپ تاشلايدۇ. «قالتىس» دېگەن بۇ سۆز شۇنىڭ ئۈچۈن ئېيتىلغاندىكى، بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغان ئادەم ئاشۇ ئادەمسىمان ھايۋانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئىنسانلارنىڭ پىسخىكىسىنى بايقىغان. ئەمەلىيەتتە، ئىت باش مايمۇنلار ئاشۇ كىچىككىنە يېمەكلىكتىن ۋاز كەچسلا قېچىپ كېتەلەيدۇ، لېكىن ئۇلار ئۇنداق قىلمايدۇ، مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئىت باش مايمۇننى ئادەمگە ئوخشايدۇ دېسەكمۇ، ئادەمنى ئىت باش مايمۇنغا ئوخشايدۇ دېسەكمۇ بولىدۇ. ئىت باش مايمۇننىڭ كۆپىنچە ھەرىكەتلىرى غەرەزسىز، تۇغما قابىلىيەت بولۇپ، ئۇنىڭ رايىغا باقمايدۇ. ئەگەر ئادەممۇ ئىت باش مايمۇندەك پايدىنىلا كۆرۈپ، زىياننى كۆرمىي، كۆز ئالدىدىكى ئازغىنە مەنپەئەتتىن قول ئۆزگىلى ئۈنمىسا، ئاشۇ ئىت باش مايمۇندەك ئاقىۋەتتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

كونىلاردا: «كۆڭلۈڭنى كەڭ تۇتساڭ، جاھان كەڭ بىلىد-
نەر» دەيدىغان سۆز بار. سۆيگۈنىدىن ئايرىلىپ قالغانلار ئۆز-
نى تاشلىۋەتكەن شۇ سۆيگۈنىدىن ۋاز كېچەلگەن بولسا،
ھوش - كاللىسىنى يوقىتىپ ساراڭغا ئوخشاپ قالارمىدى؟
ئىشىز قالغانلار كاللىسىدىكى قاتمال كەسىپ تاللاش قار-
شىدىن ۋاز كېچەلگەن بولسا، كۈن بويى تەلەيسىزلىكىدىن
ئاغرىنىپ روھسىزلىنىپ يۈرەرمىدى؟ قىمارۋاز تەلەي سىناش
خىيالىدىن ۋاز كېچەلگەن بولسا، پۈتۈن بىساتىدىن ئايرىلىپ
قالارمىدى؟ زەھەرگە خۇمار بولۇپ قالغانلار خروئىنىدىن ۋاز
كېچەلگەن بولسا، تىرىك مۇردىغا ئايلىنىپ ئۆزىنى ئۆزى ئۆ-
لۈمگە ئۇتۇپ بېرەرمىدى؟ قانۇننى كۆزگە ئىلمايدىغان پار-
خورلار «پۇل»دىن ئىبارەت بۇ ئېزىتقۇنىڭ ئازدۇرۇشىنى رەت
قىلالىغان بولسا، تۈرمىلەرگە كىرەرمىدى؟ ھەتتا قىممەتلىك
جېنىدىنمۇ ئايرىلىپ قالارمىدى؟

قانائەتلىنىش ۋە قانائەتلىنمەسلىك

ئۇزۇن يىل بىر ئۈستىدىن ھۈنەر ئۆگەنگەن شاگىرت
كۆڭلىدە: «ئەمدى ئۈستامنىڭ بارلىق ھۈنەرلىرىنى ئۆگىنىپ
بولدۇم» دەپ كۆڭلىدە قانائەت تېپىپ، ئۈستىنىڭ ئالدىغا
كېلىپ:

— ئۈستام، مەن سىزنىڭ بارلىق ھۈنەرلىرىڭىزنى پۈتۈنلەي
ئۆگىنىپ بولدۇم، ئەمدى دۇكان ئايرىسام بولارمۇ؟ — دەپتۇ.
ئۈستام ئۆز - ئۆزىدىن قانائەت تېپىپ كېرىلىپ تۇرغان
شاگىرتىدىن:

— قانداق بولسا ھەممىنى ئۆگىنىپ بولغان بولىدۇ؟ —

دەپ سورايتىكەن، شاگىرت:

— بۇ خۇددى لىق تولغان كۈپكە يەنە باشقا نەرسە قاچىد-
لىغىلى بولمىغاندەكلا ئىش، — دەپتۇ.
— ئۇنداقتا بىر ئىدىشقا تاش قاچىلاپ كەلگىن، — دەپ-
تۇ ئۇستازى.

شاگىرتى شۇ بويىچە قىپتۇ.

— لىق تولدىمۇ؟ — دەپ سورايتۇ ئۇستاز.

— تولدى، — دەپتۇ شاگىرتى.

ئۇستاز بىر كەتمەن قۇمنى ئىدىشقا قويۇپتۇ، قۇم ئىدىشقا سىڭىپ كېتىپتۇ.

— تولدىمۇ؟ — دەپ يەنە سورايتۇ ئۇستازى.

— تولدى، — دەپتۇ شاگىرتى.

ئۇستاز ئىدىشقا يەنە بىر چۆگۈن سۇ قويۇپتۇ، سۇ تېشىپ
كەتمەپتۇ.

— تولدىمۇ؟ — دەپتۇ ئۇستازى يەنە.

يۇقىرىقى ھېكايىدە ئېيتىلغىنىدەك، تولۇش بىلەن تول-
ماسلىق ئادەمنىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىدىكى ئەڭ مۇھىم
ئۆتكەل. ئادەم ياش ۋاقتىدا قانائەتلىنمەسلىك تۇيغۇسىنىڭ
پايدىسىنى ھېس قىلالمايدۇ، ئۇنىڭ پايدىسىنى بىلىپ يەتكەندە
بولسا، ئۆمرىنىڭ قىران چاغلىرى ئۆتۈپ كېتىدۇ — دە، قانا-
ئەتلىنمەسلىكىمۇ پۇرسەت قالمايدۇ.

چىرايلىق تاش

بىر كۈنى ئۇستاز كۆپ سوئال سورايدىغان بىر شاگىرتقا
بىر چىرايلىق تاش بېرىپتۇ ھەمدە:

— سەن بۇنى بازارغا ئاپىرىپ نەچچە پۇلغا يارايدىغانلىقىنى قىنى بىلىپ باق، لېكىن سېتىۋەتمە، كۆپرەك كىشىلەردىن سوراپ باق، دىققەت قىلىپ كۆزەت، ئاندىن كېلىپ ماڭا نەچچە پۇلغا يارايدىغانلىقىنى ئېيتىپ بەر. سەن ئالدى بىلەن كۆكتات بازىرىغا بېرىپ باققىن، — دەپتۇ.

شاگىرت كۆكتات بازىرىغا كەپتۇ، تاشنى كۆرگەن كىشىلەر بۇ تاشنى ئۆيگە تىزىپ قويسىمۇ، كىچىك بالىلار ئوينىسىمۇ ياكى باشقا بىرەر نەرسە قىلىسىمۇ بولغۇدەك دەپ ئويلاپ، تاشقا باھا قويۇپتۇ، لېكىن باھاسى ئىككى رۇپىيىدىن ئون رۇپىيىگىچە بولۇپتۇ. شاگىرت كېلىپ بۇنى ئۇستازىغا دەپتۇ.

ئۇستازى:

— ئەمدى سەن ئالتۇن بازىرىغا بېرىپ، ئۇ يەردىكىلەردىن سوراپ باق، لېكىن تاشنى سېتىۋەتمە، باھاسىنى بىلىپ باقساڭلا بولدى، — دەپتۇ.

شاگىرت ئالتۇن بازىرىدىن قايتىپ كېلىپ، خۇشاللىقنى ئىسپاتلاپ ھالدا:

— ئۇ خەلقلەر ئەقلىدىن ئازغانمۇ نېمە، قويغان باھاسى كۆكتات بازىرىدىكىلەرگە زادى ئوخشىمايدۇ، بەش يۈز رۇپىيىدىن مىڭ رۇپىيىگىچە باھا قويدى، بەزىلەر مىڭ رۇپىيىنى نەق ساناپ بەرمەكچى بولدى، — دەپتەن، ئۇستازى:

— سەن ئەمدى ئۈنچە - مەرۋايىت بازىرىغا بېرىپ باق، لېكىن قانچە يۇقىرى باھا قويسىمۇ تاشنى سېتىۋەتمە، — دەپتۇ.

شاگىرت بىر ئۈنچە - مەرۋايىت سودىگىرىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ قويغان باھاسىنى ئاڭلاپ ئۆز قولىغا ئىشەندۈرۈپتۇ.

مەي قاپتۇ. چۈنكى ئۇ ھېلىقى تاشقا ئون مىڭ رۇپىيە باھا قويغانىكەن. شاگىرت ئۇنى ساتالمايدىغان بولغاچقا، ئۇ باھاغا ئۇنماپتۇ. سودىگەر داۋاملىق ئۆرلەپ يۈز مىڭ رۇپىيىگىچە چىقىپتۇ، لېكىن شاگىرت يەنە: «مەن بۇنى ساتالمايمەن» دەپ - تۇ. ئۈنچە - مەرۋايىت سودىگىرى ئىككى يۈز مىڭ رۇپىيىگە ئۆرلەپتۇ، ئاخىرى:

— سەن بۇ تاشنى سېتىپلا بەرسەڭ، قانچە دەپسەڭ شۇنچە بېرەي، — دەپتۇ.

— مەن بۇنى ساتالمايمەن، پەقەت باھاسىنى بىلىپ باقماقچى، — دەپتۇ شاگىرت.

ئۇ قۇلىقىدىن چاتاق چىققانلىقىنى ياكى ئۈنچە - مەرۋايىت سودىگىرىنىڭ ئېلىشىپ قالغانلىقىنى بىلەلمەپتۇ، چۈنكى بۇ باھا كۆكتات بازىرىدىكى باھا بىلەن ئاسمان - زېمىن پەرقلەندۈرۈشكە مۇستەھكەم؛ ئۇ بازاردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇستازى تاشنى قولغا ئېلىپ:

— بىزنىڭ بۇنى سېتىش ئويىمىز يوق، بىراق سەن مۇ - شۇ ئارقىلىق بىر مەسىلىنى چۈشىنىۋالدىڭ، ھەممە ئىشنى باشقىلاردىن سوراپ، ئۆزۈڭ كاللا قاتۇرمىساڭ، ئاشۇ كۆكتات بازىرىدا ياشايدىغان كىشىلەردەك بولۇپ قالسىەن، مەسىلەن - لەرگە بولغان تونۇشۇڭمۇ شۇنچىلىكلا بولىدۇ. ئەگەر سەن ئالماسقا ئېرىشمەكچى بولىدىكەنسەن، سەندە چوقۇم تۈرلۈك جاۋاھىرات ياكى ئالماسنى تونۇپ پەرق قىلالغۇدەك ئەمەلىي تەجرىبە، دىت ۋە پاراسەت بولۇشى كېرەك. چىرايلىق بىر تال تاشنىڭ قىممىتىنى بىلىش ئۈچۈن چوقۇم شۇنى بايقىغۇدەك ئۆتكۈر كۆز بولۇشى كېرەك.

گۈزەللىك ۋە سەتلىك

بىر ئۆلىما شاگىرتلىرىنى ئېلىپ سايىھەتكە چىقىپتۇ،
كەچتە ئۇلار بىر سارايغا چۈشۈپتۇ.

ئۇلار ساراي خوجايىنىدىن ئۇنىڭ ئىككى خوتۇنى بارلىق
قىنى، خوتۇنلىرىنىڭ بىرىنىڭ ھۆر - پەرىلەردەك گۈزەل، يە -
نە بىرىنىڭ ئالۋاستىدىن بەتتەر سەت ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ،
بۇ ئاجايىپ ئىش توغرىسىدا غۇلغۇلىغا چۈشۈپتۇ.

شاگىرتلارنىڭ بەزىسى خوجايىن چىرايلىق ئايالىغا
ئامراق دەپسە، بەزىسى سەتگە ئامراق دەپ، يەنە بەزىسى بولسا،
ھەر ئىككىسىگە ئامراق ئەمەس دەپ تالاش - تارتىش قىلىشىپ
قاپتۇ.

ئاخىرى ئۇلار بۇ ئىشنى ساراي خوجايىنىدىن سورايتۇ.
ساراي خوجايىنى:

— مەن سەت خوتۇنۇمغا ئامراق، چىرايلىق خوتۇنۇم بى -
لەن خوشۇم يوق، — دەپتۇ.

ساراي خوجايىنىنىڭ سەت خوتۇنغا ئامراق، چىرايلىقىغا
ئامراق ئەمەسلىكىگە شاگىرتلارنىڭ ئەقلى يەتمەي، سەۋەبىنى
ئۇستازىدىن سورايتۇ. ئۇستاز:

— ساراي خوجايىنى «گۈزەل» خوتۇنىنى ياخشى كۆرىدۇ،
ھېلىقى چىرايى چىرايلىقى ئۆزىنىڭ چىرايىغا تەمەننا قويد -
غاچقا، باشقىلارغا سەت كۆرۈنىدۇ، يەنە بىر خوتۇنى سەت بول -
سىمۇ، چىرايلىق خۇلقى - مىجەزى، ساپ، ساددا قەلبى بىلەن
گۈزەل كۆرۈنىدۇ. سىلەر دەۋاتقان گۈزەللىك پەقەت تاشقى
قىياپەت جەھەتتىكى گۈزەللىكتۇر. ئەمەلىيەتتە ئىچكى گۈ -

زەللىكلا ھەقىقىي گۈزەللىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ، — دەپتۇ.
ھېلىقى چىرايلىق ئايال ئۆزىنى تولىمۇ گۈزەل دەپ ئوي-
لىغاچقا، ئۆزىگە بەكلا تەمىننا قويدىغان بولۇپ كەتكەن،
بۇنداق ئادەم قانداقمۇ باشقىلارغا چىرايلىق كۆرۈنسۇن؟
مەغرۇرلۇق ئەسلىدە سەتلىك دېمەكتۇر.

ئوقۇتقۇچىنىڭ جاۋابى

پەلسەپە فاكولتېتىنىڭ بىر ئوقۇغۇچىسى كۆرگەنلا
نەرسىگە ھەيران بولۇپ، توختىماستىن سوئال سوراپلا
يۈرىدىكەن.

بىر كۈنى ئۇ سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئوقۇتقۇچىسىنىڭ
يېنىغا كېلىپ:

— مۇئەللىم، مەن سىزنىڭ جان ئۈزۈش ئالدىدا تۇرغاندا-
لىقىڭىزنى بىلىمەن، لېكىن سىز جان ئۈزۈشتىن ئىلگىرى
سىزدىن بىر سوئالنى سورىۋالماقچىمەن، بۇنى بىلىۋالمىسام،
بىر ئۆمۈر ئارماندا قېلىشىم مۇمكىن، — دەپتۇ.
ئوقۇتقۇچى ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتقان قاپاقلىرىنى تەستە
كۆتۈرۈپ، ئىنتايىن زەئىپ ئاۋازدا:

— ئېيتە، نېمىنى سورىماقچىدىڭ؟ — دەپتىكەن، ھېلى-
قى ئوقۇغۇچى:

— سىز ئۆلگەندىن كېيىن قەيەرگە بارىسىز؟ — دەپ
سورايتۇ.

ئوقۇتقۇچى:

— ھېچ يەرگە بارمىساممۇ بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بې-
رىپلا كۆزىنى يۇمۇپتۇ.

ئوقۇغۇچى ھېلىقى جاۋابىنى بىر تەكرارلاپتۇ، لېكىن قا-
نائەتلەنگەندەك بولماپتۇ.

ئەمەلىيەتتە، ئوقۇتقۇچى ئىنتايىن ئېنىق جاۋاب بەرگەن،
لېكىن بۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىش ئۈچۈن خېلى يۇقىرى تە-
پەككۈر ئىقتىدارى بولمىسا بولمايدۇ.

ھېچ يەرگە بېرىشمىنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق دېگەنلىكنىڭ
ئۆزى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ھەممە يەردە بار ئىكەنلىكىدىن دې-
رەك بېرىدۇ ئەمەسمۇ؟ شۇنداق تۇرسا، ئۇنىڭ يەنە بىرەر يەرگە
بېرىشنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمۇ؟

تەڭرىنى مەنىستىمەسلىك

بىر مەشھۇر روھانىي ئۆزى يالغۇز تىنچ تۇرمۇشتىن ھۇ-
زۇرلىنىپ يۈرۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، توستاتتىن تەڭرىنىڭ
ئەلچىسى ئۇنى ئىزدەپ كەپتۇ، ئەلچى:

— سېنىڭ ئىبادەتلىرىڭ تەڭرىنى تەسىرلەندۈردى، مەي-
لى قانداق تەلىپىڭ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇ ھەر قانداق
ئارزۇ - ئىستىكىڭ بولسا شۇ زامان بەجا كەلتۈرىدۇ. قېنى،
تەلىپىڭنى ئېيت، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان روھانىي بىر ھازا تۇرۇپ كەتكەندىن
كېيىن:

— بۇ گەپنى بالدۇرراق دېگەن بولساڭ نەقەدەر ياخشى
بولاتتى - ھە؟ قەلبىم ئارزۇ - ئىستەكلەرگە تولۇپ تۇرغان،
نۇرغۇن نەرسىلەرگە ئېرىشىشنى خىيال قىلغان چاغلىرىمدا
يېنىمغا بىرەر قېتىم كېلىپمۇ قويمىدىڭ. مەن ھازىر كۆرگەن
كۈتۈمگە شۈكرى قىلىپ ياشاۋاتىمەن، باشقا ئارزۇ - ئىستەك -

لىرىمىمۇ يوق. ھەتتا تەڭرىنىڭ مەۋجۇت ياكى ئەمەسلىكىگىمۇ پەرۋا قىلىپ كەتمەيمەن. توختىماي ئىبادەت قىلىشىم بولسا، مۇشۇنداق قىلىشنى توغرا دەپ قارىغانلىقىمدىن بولۇۋاتقان ئىش، مەن ھازىر ئۇ ھەقتە ئويلاشنى خالىمايدىغان بولۇپ قالدىم، كېيىنلىكىمنىڭ قانداق بولۇشى ماڭا نامەلۇم، ھازىر مېنىڭ ئويلايدىغىنىم پەقەت «بۈگۈن» دىنلا ئىبارەت. مەن بۇ - گۈندىن ئىنتايىن رازى، سەن تەڭرىگە مېنىڭ رەھىمىتىمنى يەتكۈزۈپ قوي، — دەپتۇ.

— بۇ تەڭرىگە قىلىنغان ھاقارەت، تەڭرى سېنى بىرەر نەرسە تەلەپ قىل دېگەندىكىن، چوقۇم تەلەپ قىلىشنىڭ كېرەك، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ ئەلچى.

روھانىي ناھايىتى تەڭلىكتە قاپتۇ ۋە:

— ئەمىسە سەن دەپ باقە، مەن زادى نېمىنى تەلەپ قىلاي. مەن ھازىرقى كۈنلىرىمدىن شۇنداق رازى، سەن بېرىپ تەڭرىگە ئۇنىڭ بۇ مەرھەمىتىدىن ئىنتايىن تەسەرلەنگەنلىك - كىمنى ئېيتقىن، ھازىر مېنىڭ ھېچنەمىدىن غېمىم يوق، شۇنداق خۇشال ئۆتۈۋاتىمەن، — دەپتۇ. لېكىن، ئەلچىمۇ:

— بۇنداق جاھىللىق قىلما، ئەدەپ يۈزىسىدىن بولسىمۇ بىرەر نېمە تەلەپ قىلغىن، — دەپ ئۆز سۆزىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. ئاخىرى ئۇنىڭ بىلەن ئېيتىشۇپرىشنى خوپ كۆرمىگەن روھانىي:

— ئەگەر سەن گېپىڭدە بۇنداق چىڭ تۇرۇۋالساڭ، ئۇنداقتا سەن تەڭرىگە ئېيتقىن، ئۇ مېنى ئۆز ھالىمغا قو - يۇپ بەرسۇن، ماڭا شۈكۈر - قانائەت، خاتىرجەملىك ئاتا قىلسۇن، — دەپتۇ.

بېلىقچى بىلەن گۆھەر

تاڭ سەھەر، قۇياش تېخى كۆتۈرۈلمىگەن چاغدا، بىر بېلىقچى دەريا بويىغا بېلىق تۇتقىلى مېڭىپتۇ. كېتىۋېتىپ ئۇنىڭ پۇتى قاتتىق بىر نەرسىگە تېگىپ كېتىپتۇ. ئۇ ئېڭىشىپ قاراپ بىر خالتا تاشنى كۆرۈپتۇ - دە، ئۇنى ئېلىۋاپتۇ. ئۇ تورلىرىنى بىر چەتكە تاشلاپ قويۇپ، قىرغاققا كۈننىڭ چىقىشىنى ساقلاپ ئولتۇرۇپتۇ.

ئۇ ئىشىنى كۈن چىققاندا باشلايدىكەن، شۇڭا ئاڭغىچە قىلغۇدەك باشقا ئىش بولمىغاچقا، زېرىكىپ خالىتىدىن بىر تاشنى ئېلىپ سۇغا ئېتىپتۇ. «چولتۇك» قىلغان ئاۋاز ئاڭلىدى. نىپتۇ. ئۇ خالىتىدىن تاشلارنى ئېلىپ ئارقا - ئارقىدىن دەرياغا ئېتىۋېرىپتۇ.

بارا - بارا قۇياش كۆتۈرۈلۈپ، يەر - زېمىن يورۇشقا باشلاپتۇ. بۇ چاغدا بېلىقچىنىڭ قولىدىكى خالىتىدا پەقەت بىر تاللا تاش قالغانىكەن. ئۇ قولىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر تال تاشنى سۇغا ئاتماقچى بولۇپ تۇرۇۋېتىپ، نېمىشقىدۇر ئۇنىڭغا قاراپ ساپتۇ، قاراپتىيۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالماي:

— ۋاي، بۇ گۆھەر كەن ئەمەسمۇ، — دەپ ۋارقىرىۋېتىپتۇ. ئەسلىدە ئۇ گىرىمىسەن قاراڭغۇلۇقتا ئاڭقىرالماستىن بىر خالتا گۆھەرنى دەرياغا ئېتىۋەتكەنىكەن. بۇ نەقەدەر زور زىيان - ھە ! بېلىقچى قولىدىكى بىر تال گۆھەرگە قارىغىدەنچە پۇشايماندىن ئۆزىنى قويدىغان يەر تاپالماي مەيدىسىگە مۇشتلاپتۇ، يەردە دومىلاپ يىغلاپ ئەس - ھوشىنى يوقىتاي دەپتۇ.

ئەسلىدە ئۇنىڭغا تاسادىپىي ئۇچراپ قالغان بۇ بايلىق بىر-
لىقچىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ ئۆمۈر بويى باياشات تۇر-
مۇش كەچۈرۈشكە يېتىپ ئاشاتتى، ھالبۇكى ئۇ بىخەستەلىك-
كىدىن ئۇنى قولىدىن چىقىرىپ قويدى، شۇنداقسىمۇ ئۇنى يە-
نىلا تەلەپلىك دېيىشكە بولىدۇ، چۈنكى ئۇ ھېچبولمىغاندا بىر
تال گۆھەرنى بولسىمۇ ئېلىپ قالالىدى، ئەڭ ئاخىرقى بىرتال
گۆھەرنى تاشلىۋېتىشتىن ئىلگىرى تاڭ يورۇغاچقا، ئۇنى پەرق
ئېتەلىدى.

تۇرمۇشتا قانچىلىك ئادەم بېلىقچىدەك قولىدىكى ئەڭ
ئاخىرقى بىر تال گۆھەرنى ساقلاپ قالالايدۇ دەيسىز؟
ھاياتمۇ خۇددى ئاشۇ يورۇپ كېتىۋاتقان تاڭغا ئوخشاش
تېزلا ئۆتۈپ كېتىدۇ. بىز ھاياتتىن ئىبارەت بۇ قىممەتلىك
گۆھەرنىڭ كۆپ قىسمىنى ئىسراپ قىلىۋەتمەكچى، پايدىلىنىشقا
تېگىشلىك ئېسىل پۇرسەتلەرنى قولىدىن بېرىپ قويدۇق، ئۇ-
نىڭدىن ئوبدان پايدىلىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تونۇغاندا بولسا،
چۆچۈگەن ھالدا ھايات كېمىمىزنىڭ ماماتلىقتىن ئىبارەت بۇ
قىرغاققا يېقىنلاپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدۇق. مانا بۇ ھايات-
تىكى بىر ئاچچىق ساۋاق.

پۇرسەت

بىر يىگىت باي بولۇشنى خىيال قىلىۋېرىپ، سەۋدايى
بولۇپ قالايلا دەپتۇ. ئۇ قەيەردە باي بولۇشنىڭ يولى بارلىقىنى
ئاڭلىسا، يولنى يىراق كۆرمىي، ھېرىپ - چارچىغىنىغا قار-
ماي شۇ يەرگە بېرىپ تەلىپىنى سىناپ كۆرىدىكەن. بىر كۈ-
نى، ئۇ يېقىن ئەتراپتىكى تاغدا بىر بوۋاي بارلىقىنى، ئۇ بوۋاي

بىلەن كۆرۈشەلىگەن ئادەمنىڭ ھەر قانداق تەلىپى ئىجابەت بولىدىغانلىقىنى ئاڭلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ يۈك - تاقلاردىن نى ئېلىپ كېچىلەپ يۈرۈپ تاغقا چىقىپتۇ. ئۇ بوۋاينى توپ- توغرا بەش كۈن ساقلاپ، ئاخىرى ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ، قىممەتلىك جاۋاھىراتلاردىن بىر ئاز ئاتا قىلىشنى تىلەپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭغا:

— سەن ھەر كۈنى سەھەردە قۇياش كۆتۈرۈلگەندە، كەنت سىرتىدىكى قۇملۇققا بېرىپ «تىلەك تېشى» ئىزدىگەن. ئادەت- تىكى تاشلار سوغۇق، قوپالراق كېلىدۇ، «تىلەك تېشى» ئۆز- گىچە بولۇپ، قولغا ئىسسىق ئۇرۇنىدۇ ھەم نۇر چاچىدۇ. «تە- تىلەك تېشى»نى تاپالساڭ، تىلىگەن نەرسىلىرىڭنىڭ ھەممىسىگە ئېرىشىسەن، — دەپتۇ.

ياش يىگىت بوۋايدىن ئىنتايىن مىننەتدار بولۇپ كەنتكە قايتىپتۇ.

شۇ ئىشتىن كېيىن ياش يىگىت ھەر كۈنى سەھەردە قۇملۇقتا تاش ئىلغايدىكەن، قولغا چىققان تاش سوغۇق، پار- قىرمايدىغان بولسا دېڭىزغا تاشلايدىكەن. كۈن ئۆتۈپتۇ، ئاي ئۆتۈپتۇ، ئۇ «تىلەك تېشى»نى يېرىم يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىزدەپتۇ، ئۇنىڭغا ئىسسىق ھەم پارقىراق «تىلەك تېشى» ئۇچرىماپتۇ.

بىر كۈنى ئۇ يەنە ئادىتى بويىچە تاش تېرىشكە باشلاپتۇ، «تىلەك تېشى» ئەمەسلىرىنى دېڭىزغا تاشلاۋېرىپتۇ، بىر تال، ئىككى تال، ئۈچ تال... بىر چاغدا ياش يىگىت تۇيۇقسىز يىغلاپ كېتىپتۇ. چۈنكى ئۇ تاشنى دېڭىزغا تاشلاۋېرىپ ئادەت- لىنىپ قالغاچقا، ھېلىلا قولغا چىققان «تىلەك تېشى»نىمۇ دېڭىزغا تاشلىۋېتىپ، ئارقىدىنلا تاشلىۋەتكىنىنىڭ ئىسسىق

ھەم پارقىراق تاش ئىكەنلىكىنى سېزىپ قالغانىكەن.
پۇرسەت دېگەن شۇنداق نەرسە، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنىڭ
كۆز ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، ئا-
دەتلەنگەن سەزگۈ تۈپەيلىدىن ئۇنى تۇتۇۋالمايدۇ، ئارقىدىنلا
خاتالاشقانلىقىنى سېزىدۇ، ئەمما بۇ چاغدا پۇشايماننى ئالدىد-
غان قاچا چىقماي قالىدۇ.

ئۈچ قېتىم مۇنبەرگە چىقىش

بىر مەشھۇر ئۆلىما ساياھەتكە چىقىپتۇ. ئۇ بىر يەرگە
كېلىپ بولغۇچە، ئۇ يەردىكىلەر ئۆلىمانىڭ كېلىدىغانلىقىدىن
خەۋەر تېپىپ بولىدىكەن. چۈنكى، ئۇنىڭ نامىنى ھەممە ئادەم
بىلىدىكەن.

بىر كۈنى ئۆلىما مەلۇم بىر كەنتكە كەلگەندە، كىشىلەر
يىغىلىپ ئۇنىڭدىن تەلىم ئالماقچى بوپتۇ. ئۆلىما:
— مەن بىر ھاماقەت، مېنىڭ تەلىمىم سىلەرنى قايىمۇق-
تۇرۇپ قويۇشى مۇمكىن. شۇڭا، ئەڭ ياخشى سۈكۈت قىل-
غىنىم تۇزۇك، — دەپتۇ. ۋەھالەنكى، ئۆزىنى قانچە قاقچۇرغان-
سېرى، كىشىلەر ئۇنىڭ كەمتەرلىكىدىن تەسەرلىنىپ تېخى-
مۇ چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. ئاخىرى ئۆلىما ماقۇل بوپتۇ:
— جۈمە كۈنى مەن مۇشۇ يەرگە كېلەي، مېنىڭ نېمە
توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشىمنى ئارزۇ قىلىسىلەر؟ — دەپتۇ-
كەن، ھېلىقى كىشىلەر:

— خۇدا توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشىڭىزنى، — دەپتۇ.
جۈمە كۈنى كەنتتىكى بارلىق ئادەم بۇ يەرگە يىغىلىپتۇ.
كىشىلەر ئۇنى زور داغدۇغا بىلەن قارشى ئاپتۇ. ئۇ مۇنبەردە

تۇرۇپ بىر سوئال سوراپتۇ:
— سىلەر مېنىڭ خۇدا توغرىسىدا نېمە دېمەكچى ئىكەن-
لىكىمنى بىلەمسىلەر؟
كەتتىكىلەر:

— ياق، بىلمەيمىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ئۇ:
— ئۇنداقتا، بۈگۈن بۇ يەردە ئۇ ھەقتە سۆزلىشىمنىڭ
زۆرۈرىيىتى يوقكەن، چۈنكى سىلەر سۆزلىمەكچى بولغانلىرىم
ھەققىدە ھېچنېمە بىلمىسەڭلار، سۆزلىسەممۇ بەربىر چۈ-
شەنمەيسىلەر. بۇنىڭغا ئانچە - مۇنچە تەييارلىق كېرەك.
سىلەر تەييارلىقسىز ئىكەنسىلەر، شۇڭلاشقا مەن سۆزلىمەي-
مەن، — دەپ چېركاۋدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

كەتتىكىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قارشىلا قاپتۇ. قانداق
قىلىش كېرەك؟ ئۇلار ئارقىسىدىن بېرىپ ئۇنىڭ كېلەر جۈمە
كۈنى يەنە كېلىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ.

كېيىنكى جۈمە كۈنى ئۇ كېلىپ ئوخشاش سوراپتۇ. بۇ
قېتىم كەنت ئاھالىلىرى خېلى ئوبدان تەييارلىق قىلغانىكەن.
شۇڭا، ئۆلىما:

— مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى بىلەمسىلەر؟ —
دەپ سورىغاندا، ھەممىسى بىردەك:

— بىلىمىز، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
بۇ چاغدا ئۆلىما:

— ئۇنداقتا سۆزلىشىمنىڭ تېخىمۇ زۆرۈرىيىتى يوق-
كەن. مېنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىمنى بىلىپ بولغان تۇرساڭلار،
بۇ يەردە ۋاقىتڭلارنىڭ ئىسراپ قىلىشىنىڭ نېمە ھاجىتى، —
دەپ يەنە كېتىپ قاپتۇ.

بۇ چاغدا كەتتىكىلەرنىڭ ئۆلىماغا بولغان قىزىقىشى

تەلۋىلىك دەرىجىسىگە يېتىپتۇ. ئۇ چوقۇم بىر نەرسىنى يو-
شۇرۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىغان كىشىلەر ئۇنىڭغا يېلىنىپ - يالا-
ۋۇرۇپ يۈرۈپ يەنە بىر قېتىم كېلىشكە ماقۇل قىپتۇ.
ئۇ كېلىپلا يەنە ئوخشاش سوئالنى سورايتۇ:

— سىلەر مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى
بىلمەسىلەر؟

ئەمدى كەنتتىكىلەر خېلى ئەقىللىق بولۇپ قالغاند-
كەن، شۇڭا بەزىسى بىلىمىز، بەزىسى بىلمەيمىز، دەپ جاۋاب
بېرىپتۇ.

— ئۇنداقتا، سۆزلىشىمنىڭ تېخىمۇ ھاجىتى يوقكەن.
بىلگەنلەر بىلىمىگەنلەرگە ئېيتىپ بەرسۇن، — ئۇلىما شۇنداق
دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئېقىن سۇ

بىر قېتىم ئۇستاز، شاگىرت ئىككىيلەن ساياھەتكە چى-
قىپ، دەل چۈشتە بىر ئورمانلىققا كېلىپ توختاپتۇ. بۇ چاغدا
ھاۋا ناھايىتى ئىسسىپ كەتكەچكە، ئۇستازى ئۇسساپ كې-
تىپ، شاگىرتىغا:

— سەن بايا بىز ئۆتكەن ئېرىققا بېرىپ سۇ ئېلىپ كەل-
گىن، — دەپتۇ.

شاگىرت ئارقىسىغا قايتىپ ھېلىقى ئېرىقنىڭ بويىغا
كېلىپ قارسا، بۇ يەردىن ئۆتكەن ئات - ئۇلاغلار ئېرىقنىڭ
سۈيىنى لېيتىۋەتكەن، شۇڭا ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئىچكىلى
بولمىغۇدەك. ئۇ قايتىپ كېلىپ ئۇستازىغا:

— ئېرىقنىڭ سۈيى بەك مەينەت بولۇپ كېتىپتۇ، ئىچ-

كىلى بولمىغۇدەك. بىز ئەڭ ياخشىسى ئالدىمىزغا ماڭايلى. بۇ يەردىن بىر قانچە چاقىرىم نېرىدا بىر دەريا بار، شۇ يەردە سۇ ئىچەيلى، — دەپتۇ.

ئۇستازى:

— ياق سۇنى چوقۇم شۇ ئېرىقتىن ئەكېلىسەن، — دەپتۇ.

شاگىرت كۆڭلىدە ئۇستازىنىڭ سۆزىنى مۇۋاپىق تاپمىدى. سىمۇ ئۇستازىنىڭ سۆزىنى رەت قىلغۇسى كەلمەپتۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزىمۇ بەكلا چاڭقاپ كېتىپتۇ، شۇڭا ھېلىقى ئېرىقتىن بويىغا يەنە بېرىپتۇ. قارىسا ئەھۋال يەنىلا ھېلى بار. غاندىكىگە ئوخشاش تۇرغان. ئۇ قايتىپ كېلىپ ئۇستازىغا: — بىز زادى شۇ ئېرىقتىن سۈيىدىن باشقا سۇنى ئىچىسەك بولمامدۇ؟ — دەپتىكەن، ئۇستازى:

— شۇنداق، چوقۇم شۇ سۇنى ئىچىمىز، — دەپتۇ.

شاگىرت ئۈچىنچى قېتىم ھېلىقى ئېرىقتىن بويىغا كەپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، سۇ شۇنداق سۈزۈك تۇرغۇدەك. شاگىرت بۇ ھالنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ سۇ ئېلىپ كەپتۇ ھەم ئۇستازىنىڭ ئايىغىغا تىزلىنىپ:

— سىز ماڭا بۈگۈن مۇھىم بىر دەرس ئۆتتىڭىز. ھېچقانداق نەرسە مەڭگۈلۈك بولمايدىكەن، پەقەت سەۋرچانلىق بولسلا، ئەخلەت — چاۋارلار ئېقىپ كېتىپ، لاي — لاتقىلار تىنىپ، سۇ ھامان پاكىزلىنىدىكەن، — دەپتۇ.

شاگىرت يەنە ئۇستازىدىن:

— مېنى ئىككىنچى قېتىم ئەۋەتكىنىڭىزدە، بىرەر ئامال بىلەن سۇنى پاكىزلىيالىشىم مۇمكىنمىدى؟ — دەپ سوراپ.

تىكەن، ئۇستازى:

— بۇنداق ئەھۋالدا سەن ھېچ ئىش قىلماي قىرغاققا ساقلاپ تۇرساڭلا بولىدۇ. ئەگەر بىرەر ئامال قىلىمەن دەپ ئېرىققا كىرسەڭ، سۈنى تېخىمۇ مەينەت قىلىۋېتىشكە مۇمكىن. ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئۆز مەيلىچە ئاققىلى قويغاندىلا، ئازدىن سۈزۈلىدۇ، — دەپتۇ.

مىننەتدارلىق ئۈچۈنلا

مۇنداق بەش ئەخمەق بار ئىكەن. ئۇلار داۋاملىق بىر چوڭ كېمىنى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ يۈرىدىكەن. ئۇلار بىرەر مەھەللىدىن ئۆتكەندە، كىشىلەر: «بۇ يوغان كېمە ئۇلارنى بېسىۋالالايدۇ دەپتۇ. ئۇلار نېمىشقا بۇنى كۆتۈرۈپ يۈرىدىغاندۇ؟» دەپ ھەيران بولۇشىدىكەن.

بەزىلەر ئۇلاردىن:

— بۇ نېمە قىلغىنىڭلار؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئۇلار مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— بىز بۇ كېمىدىن ئايرىلالمايمىز. بۇ كېمە بىزنى قارشى قىرغاقتىن بۇ يەرگە ئەكەلگەن تۇرسا، ئۇنى تاشلىۋەتسەك قانداق بولىدۇ؟ ئەگەر ئۇ بولمىغان بولسا، بىز ئاللىقاچان قارشى قىرغاققا ئۆلگەن بولاتتۇق. چۈنكى، ئۇ يەردە كېچىلدەرى يىرتقۇچ ھايۋانلار پەيدا بولىدۇ. بۇ كېمە بولمىغان بولسا، ئۇ يىرتقۇچلار بىزنى يېۋىتەتتى. شۇڭا بىز بۇ كېمىدىن مەڭگۈ ئايرىلالمايمىز. ئۇنىڭغا مەڭگۈ مىننەتدارلىق بىلدۈرمىز. بىزنىڭ ئۇنى بېشىمىزغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ يۈرۈشىمىز، پەقەت مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش ئۈچۈنلا.

شرغا ئوخشاش

مەلۇم بىر سېرىك ئۆمىكىنىڭ شر كۆندۈرگۈچىسى چىرايلىق بىر ئايال بولۇپ، ۋەھشىلىكتە تەڭدىشى يوق شر پۈتۈنلەي ئۇنىڭ كونتروللۇقىدا ئىكەن. ئۇ نېمىنى بۇيرۇسا، شر شۇنىڭغا بويسۇنىدىكەن، ئۇلار ئورۇنلىغان قورقۇنچلۇق نومۇرلارنى كۆرۈۋاتقاندا ھاياجاندىن كىشىلەرنىڭ نەپىسى توختاپ قالاي دەيدىكەن.

بىر كۈنى بۇ يەرگە نەسىردىن ئەپەندىمۇ كېلىپ ئايال بىلەن شرنىڭ ئويۇنىنى كۆرۈپتۇ. ھېلىقى شر كۆندۈرگۈچى ئايال بىر تال كەمپۈتنى تىلىنىڭ ئۈستىگە قويۇپتۇ، ۋەھشىي شر بۇيرۇق بېرىلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭ تىلىنىڭ ئۈستىدىكى كەمپۈتنى چىشلەپ ئاپتۇ. ئۇ ئاجايىپ كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ مەيداندىكىلەر ھاياجاندىن ئەس - ھوشىنى يوقىتاي دەپتۇ. قاتتىق چاۋاك ۋە ئىسقىرتىش ئاۋازلىرى ئەتراپىنى بىر ئاپتۇ. ئەمما ئۇلارغا قاراپ تۇرغان نەسىردىن ئەپەندى چىرايىنى ئۆزگەرتىپمۇ قويماستىن:

— بۇ قانچىلىك ئىش ئىدى، ھەر قانداق ئادەم قىلالايدىغان ئىشقا بۇ، — دەپتۇ.

بۇنى كۆرگەن شر كۆندۈرگۈچى ئايال ئۇنىڭغا مەنسىتە - مەسلىك نەزىرى بىلەن قاراپ:

— بۇ ئىشنى سەنمۇ قىلالامسەن؟ — دەپتىكەن، نەسىردىن ئەپەندى:

— ئەلۋەتتە، ھەر قانداق ئادەم شىردەك قىلالايدۇ، — دەپتۇ.

نەسرەدىن ئەپەندىنىڭ سۇ ئۈزۈشى ئۆگىنىشى

موللا نەسرەدىننىڭ سۇ ئۈزۈشى ئۆگەنگۈسى كېلىپ
بىر ئوقۇتقۇچى تېپىپتۇ. ئوقۇتقۇچى:

— بىر دەريا بويىغا بارايلى، سۇ ئۈزۈشنى بىردەمدىلا ئۆ-
گىنىۋالسىز، بۇ بەك ئاسان ئىش، كىچىك بالىمۇ بىردەمدە
ئۆگىنىۋالىدۇ، — دەپتۇ.

لېكىن، ئۇلار دەريا بويىغا بارغاندا، يەر بەك تېپىلغاق
بولغاچقا، نەسرەدىن ئەپەندى تېپىلىپ يىقىلىپ چۈشۈپتۇ ۋە
قورقۇپ كېتىپ دەريا بويىدىن خېلى يىراقتىكى بىر تۈپ دە-
رەخنىڭ تۈۋىگە قېچىپ بېرىۋاپتۇ.
ئوقۇتقۇچى كېلىپ:

— سىز سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەنمەكچى ئەمەسمىدىڭىز؟ نې-
مىشقا سۇغا كىرمەيسىز؟ — دەپتىكەن، نەسرەدىن ئەپەندى:
— سىز تېخى ماڭا سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەتمىگەن تۇرسى-
ڭىز، مەن قانداق سۇغا كىرەلەيمەن. سۇغا چۈشۈپ بىرەر چا-
تاق چىقسا، كىم ئىگە بولىدۇ؟ مەن سۇ ئۈزۈشنى ئۆگىنىپ
بولۇپ ئاندىن دەرياغا يېقىنلىشىمەن، — دەپتۇ.
لېكىن، سۇغا كىرمەي تۇرۇپ قانداقمۇ سۇ ئۈزۈشنى ئۆ-
گەنگىلى بولسۇن؟ شۇڭلاشقا، نەسرەدىن ئەپەندى ئۆمرىنىڭ
ئاخىرىغىچە سۇ ئۈزۈشنى ئۆگىنەلمەپتۇ.

پاراسەتلىك تەبىرچى

بىر كۈنى كېچىسى پادىشاھ بارلىق چىشى چۈشۈپ كې-

تىپ چۈش كۆرۈپتۇ ۋە ئويغىنىپ دەرھال بىر چۈش تەبىر -
چىسىنى چاقىرتىپ، چۈشىنىڭ تەبىرىنى سورايتۇ.

چۈش تەبىرچىسى:

— شاھ ئالىلىرى، بۇ بىر كېلىشمەسلىكنىڭ بېشارىد -
تىدۇر، چۈشۈپ كەتكەن ھەر بىر چىشلىرى بىر قېرىنداشلىق -
رىنىڭ ئۆلۈمىنى كۆرسىتىدۇ، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادشاھ غەزەپلىنىپ:

— ھۇ، قاپ يۈرەك، ماڭا مۇشۇنداق گەپنى قىلىشقا
قانداق پېتىنىڭ، يوقال! — دەپتۇ ھەمدە ئۇنى ئەللىك دەر -
رە ئۇرۇشقا پەرمان قىپتۇ. ئارقىدىن پادشاھ يەنە بىر چۈش
تەبىرچىسىنى چاقىرىشقا پەرمان قىپتۇ. ھېلىقى تەبىرچى پا -
دشاھنىڭ چۈشىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— شاھ ئالىلىرى، سىلى بەك بەختلىككەنلا! سىلى
باشقا بارلىق قېرىنداشلىرىدىن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىكەنلا، —
دەپتۇ.

بۇ سۆزدىن پادشاھنىڭ چىرايى ئاپتاپتەك ئېچىلىپ:

— رەھمەت ساڭا، سەن ھازىرلا ياساۋۇل بىلەن بىللە خە -
زىنىگە بېرىپ ئەللىك تىللا ئېلىۋال، — دەپتۇ.

ياساۋۇل يولدا كېتىۋېتىپ چۈش تەبىرچىسىگە:

— ماڭا سىزنىڭ تەبىرىڭىز بىلەن ئالدىدىكى ئادەمنىڭ
تەبىرىنىڭ ھېچ پەرقى يوقتەكلا بىلىنىۋاتىدۇ، — دەپتىكەن.
ھېلىقى ئەقىللىق چۈش تەبىرچىسى مىيىقىدا كۈلۈپ:

— بىر مەسىلىنى ھەر خىل ئۇسۇلدا ئىپادىلىگىلى بو -
لىدۇ. گەپ شۇنى قانداق ئىپادىلەشتە، — دەپتۇ ۋە ئەللىك
تىللانى ئېلىپ خۇشال ھالدا يولغا راۋان بوپتۇ.

تۆتىنچى يول

بىر ئادەم ئۈچ ئوغلى بىلەن كېتىۋېتىپ بىر مېۋىلىك باغنىڭ يېنىغا كەلگەندە، باغدىكى مەي باغلاپ پىشىپ كەتكەن ھەر خىل مېۋىلەرنى كۆرۈپ نىيىتى بۇزۇلۇپ، مېۋىلەردىن ئازراق ئوغرىلاپ ئەكىتىش خىيالغا كەپتۇ ھەمدە ئۈچ ئوغلىنى باغقا كىرىدىغان ئۈچ يولغا قاراپ قۇتۇلۇپ قۇيۇپ، بىرەر ئادەم كۆرگەن ھامان بەلگە بېرىشنى جەپپەلىپتۇ. ئۇ ئادەم ھەدەپ مېۋە قاچىلاۋاتسا، توساتتىن كىچىك ئوغلى:

— دادا، يەنە بىر يول قاراقسىز قايتۇ، — دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بۇ گەپتىن ھەيران بولۇپ:

— بۇ يەردە پەقەتلا ئۈچلا يول بار ئەمەسمىدى؟ نەدىكى تۆتىنچى يولكەن ئۇ؟ — دەپتىكەن، ئوغلى:

— تۆپىمىزدە، — دەپ ئاسماننى كۆرسىتىپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھېلىقى ئادەم خىجىللىقتىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بوپتۇ ۋە خالىتىدىكى مېۋىلەرنى تاشلاپ قۇيۇپ، ئۈچ ئوغلىنى يېتىلەپ ئالدىراپ ئۆيىگە قايتىپتۇ.

ماھىرلىق

بۇرۇنقى زاماندا چېن شاۋزى ئىسىملىك بىر مەرگەن بوپ، ئوقيا ئېتىشتا ھېچكىم ئۇنى بېسىپ چۈشەلمەيدىكەن. بىر قېتىم چېن شاۋزى قارىغا ئېلىش مەيدانىدا ئوقيا ئېلىپ،

تىشىنى مەشىق قىپتۇ. ئەتراپىغا نۇرغۇن ئادەملەر يىغىلىپ
ئۇنىڭ ماھارىتىنى تاماشا قىپتۇ. بۇ توپنىڭ ئىچىدە بىر ياغ-
چى بوۋايىمۇ بار ئىكەن. ھېلىقى بوۋاي ئەپكىشىنى كۆتۈرۈپ
بىر چەتتە تۇرۇپ، چېن شاۋزىنىڭ ئوقيا ئېتىشىغا سوغۇق
نەزەر بىلەن قاراپ تۇرۇپتۇ. ئەمەلىيەتتە، چېن شاۋزىنىڭ
ئوقيا ئېتىش ماھارىتى ھەقىقەتەن قالدس بولۇپ، ئاتقان ئو-
قى نىشانغا دەل تېگىپلا قالماستىن، يەنە تاھايىتى كۈچلۈك
بولغاچقا، نىشان تاختىسىنى تېشىپ ئۆتۈپ كېتىدىكەن.
شۇڭلاشقا، كۆپچىلىك بىردەك چاۋاك چېلىپ قايىللىقىنى
بىلدۈرۈپتۇ. پەقەت ياغ ساتقۇچى بوۋايلا بېشىنى بىلىنەر -
بىلىنمەس چايقاپ ئانچە قايىل بولمىغانلىقىنى ئىپادىلەپتۇ.

چېن شاۋزى بۇنى كۆرۈپ، بوۋايدىن:

— سىزمۇ مەرگەن ئوخشىمامسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەمما، ياغچى بوۋاي بېشىنى چايقاپ:

— مەن ئوقيا ئېتىشنى بىلمەيمەن. سىز ئوقيانى يامان
ئەمەس ئاتىدىكەنسىز، لېكىن بەك ۋاي دەپ كەتكۈچىلىكىمۇ
يوقكەن. مېنىڭ قارشىمچە، سىز پۇختا مەشىق قىلىپسىز،
خالاس، — دەپتۇ.

چېن شاۋزى بۇ گەپكە ئاچچىقى كېلىپ:

— ماۋۇ قېرىنىڭ يولسىزلىقىنى، ئۆزۈڭ ئوقيا ئېتىشنى
بىلمەي تۇرۇپ تېخى ئادەمنى كۆزگە ئىلمامسىنا، — دەپ
بوۋايغا ھۇرىيىپتىكەن، ياغچى بوۋاي تەمتىرىمەستىن:

— غەزەپلەنمەڭ، مەن ياغچى، شۇڭا ياغ قويۇشتا مېنىڭمۇ
ئانچە - مۇنچە تەجرىبەم بار. سىز كۆرۈپ بېقىڭ، — دەپتۇ
ھەمدە بىر ياغ قاپىقىنى يەرگە قويۇپ، ئاغزىغا بىر يارماقنى
قويۇپتۇ، ئاندىن يارماقنىڭ تۆشۈكىدىن ياغ قويۇپتۇ. خېلى

كۆپ ياغ قۇيغان بولسىمۇ، لېكىن يارماقنىڭ تۆشۈكىگە ئازراقمۇ ياغ يۇقماپتۇ.

— قاراڭ، بۇنىڭمۇ ھېچقانداق ۋاي دېگۈچىلىكى يوق، پە- قەت قول ياخشى كۆندۈرۈلگەن گەپ، — دەپتۇ بوۋاي چېن شاۋزىغا قاراپ كۈلۈپ.

شۇنىڭدىن باشلاپ، چېن شاۋزىمۇ مەرگەنلىكىدىن ماخ- تانمايدىغان بوپتۇ.

ئاچ كۆز سەكسەنپۇت

رىۋايەت قىلىنىشىچە، خۇدا ئەسلىي سەكسەنپۇتنى پۇت- سىز ياراتقانىكەن، شۇنداقتىمۇ ئۇ يىلاندەك تېز ماڭالايدىكەن. سەكسەنپۇت بىر كۈنى بۆكەن، بۇغا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش تۈ- ياقلىق ھايۋانلارنىڭ ئۆزىدىن تېز يۈگۈرەيدىغانلىقىنى كۆ- رۈپ، ئۇلارغا ھەسەت قىلىپ كۆڭلى بەكلا يېرىم بوپتۇ ھەمدە پۇت كۆپ بولسا، ئەلۋەتتە تېز يۈگۈرگىلى بولىدۇ - دە، دەپ- تۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ خۇداغا:

— ئەي خۇدا، ماڭىمۇ باشقا ھايۋانلارغا ئوخشاش كۆپ پۇت بەرگەن بولساڭ، — دەپ ئىلتىجا قىپتۇ.

خۇدا سەكسەنپۇتنىڭ تەلىپىنى ئىجابەت قىلىپ، ئۇنىڭ خالىغانچە تالىۋېلىشى ئۈچۈن نۇرغۇنلىغان پۇتنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ.

سەكسەنپۇت بۇنىچىۋالا كۆپ پۇتنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن پۇتلارنى بەدىنىگە چاپلاشقا باشلاپتۇ. ئۇ بەدىنىنىڭ چاپلىغۇ- دەك يېرى قالمىغۇچە چاپلاپتۇ، ئاندىن كۆزى قىيمىغان ھالدا توختاپتۇ. پۇتلارنى چاپلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ رازىمەنلىك

بىلەن ئۆزىگە سەپىلىپ:

— ھىم، قېنى ئەمدى كىم ماڭا يېتىشەلەيدىكەن، ئوق-
تەك ئۇچمايدىغان بولسام، — دەپ ئويلاپتۇ. لېكىن، يۈگۈ-
رۈشكە تەمىشلىۋېتىپ بىردىنلا ئۆزىنىڭ بۇ پۇتلارنى كونترول
قىلىشقا ئامالسىز قېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ. بۇ پۇتلار ھەر
قايسىسى ھەر تەرەپكە ماڭىدىكەن، ئۇ پۈتۈن زېھنىنى يىغقان-
دىلا، ئاندىن بۇ پۇتلارنى بىر - بىرىگە ماسلاشتۇرۇپ، راۋان
ماڭغۇزالايدىكەن. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئەسلىدىكىدىنمۇ ئاستا
ماڭىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

يول بىلىدىغان كاپىتان

بىر ساياھەتچى تۇنجى قېتىم پاراخوتقا ئولتۇرغان بول-
غاچقا كاپىتان بىلەن پاراڭلىشىپ، ئۇنى - بۇنى بىلگۈسى
كەپتۇ:

— كاپىتان ئەپەندى، سىز چوقۇم دېڭىزدىكى بارلىق خە-
تەرلىك دۈمبەللەرنى ئېنىق بىلىسىزغۇ دەيمەن - ھە؟ — دەپ
سورايتۇ ئۇ كاپىتاندىن:

— بارلىق خەتەرلىك دۈمبەللەرنى ئېنىق بىلىپ كەتمەي-
مەن، — دەپتۇ كاپىتان.

ساياھەتچى ھەيران بولۇپ:

— سىز قەيەردە خەتەرلىك دۈمبەل بارلىقىنى بىلىمىد-
ئىز، پاراخوتنى قانداق ھەيدەيسىز؟ — دەپتۇ.

— مەن نېمىشقا خەتەرلىك دۈمبەللەر ئارىسىدا تىمىد-
قىلاپ يۈرگۈدەكمەن؟ قەيەرنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى بىلىمەلا بولدى
ئەمەسمۇ؟ — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ كاپىتان ئۇنىڭغا.

تەقدىم

پوپنىڭ ۋەزىنى ئاڭلىغان بىر ئادەم قاتتىق ھاياجانلىد -
نىپ، پوپنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇنىڭغا، ئۆزىنىڭ بارلىقىنى
خۇداغا تەقدىم قىلىشقا رازى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ. بۇ گەپ -
نى ئاڭلىغان پوپ ئۇنىڭدىن:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىككى ماشىنىڭىز بولسا، بىرسىنى
خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن. ئۇ:
— خالايمەن، — دەپتۇ. پوپ يەنە:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىككى يۈرۈش ئۆيىڭىز بولسا، بىر
يۈرۈشنى خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالامسىز؟ — دەپ سوراپ -
تىكەن، ئۇ ئادەم:

— خالايمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ، شۇنىڭدىن كېيىن
پوپ تېخىمۇ ئاددىي بىر سوئال سوراپتۇ:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىككى جۈپ خۇرۇم ئايىڭىز بولسا،
بىر جۈپنى خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالايسىز؟
بۇ چاغدا ھېلىقى ئادەم ئويلىمىغان يەردىن:

— ياق، مەن خالايمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
ھەيران بولغان پوپ ئۇنىڭدىن نېمە ئۈچۈنلۈكىنى سوراپ -
تىكەن، ئۇ:

— چۈنكى مېنىڭ ئىككى ماشىنام يوق، ئىككى يۈرۈش ئۆ -
يۈمۈم يوق، بىراق ئىككى جۈپ خۇرۇم ئايىغىم بار، — دەپتۇ.

خىسلەتلىك تاش

بىر كۈنى غەلىتىرەك ياسىنىۋالغان بىر كىشى بىر كىد -

چىك كەنتكە كەپتۇ. ئۇ ئۇدۇلدىن كەلگەن بىر قانچە ئايالغا:
— مەندە بىر خىسلەتلىك شورپا تېشى بار. ئۇنى قايناۋات-
قان سۇغا سالسا، شۇ ھامان شورپىغا ئايلىنىدۇ. ئىشەنمە-
سەڭلار ھازىرلا قاينىتىپ كۆپچىلىككە ئىچكۈزەي، — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن بەزىلەر قازان، بەزىلەر سۇ ئەكەپتۇ، بەزى-
لەر ئوچاق ياساپ، ئوتۇن تەييارلاپتۇ. ئۇلار قازاننى كەنتنىڭ
مەيدانىدىلا قاينىتىپتۇ. ناتونۇش كىشى شورپا تېشىنى ئېھتىد-
يات بىلەن قازانغا ساپتۇ ھەمدە شورپىنى تېتىپ بېقىپ ھايا-
جان بىلەن:

— ۋاھ! نېمىدېگەن مەزىزلىك، ئەگەر بىر ئاز گۆش بول-
غان بولسا، تېخىمۇ تەملىك بولاركەن، — دەپتۇ. بىرەيلەن
دەرھال ئۆيىگە بېرىپ گۆش ئەكەپتۇ. ناتونۇش ئادەم يەنە بىر
تېتىپ بېقىپ:

— بەك ئوخشاپتۇ، ئەگەر يەنە بىر ئاز پىياز سالغان بول-
ساق تېخىمۇ مەزىزلىك بولغۇدەك، — دەپتۇ. يەنە بىر ئايال
ئىتتىك ئۆيىگە بېرىپ، نەچچە باش پىياز ئەكەپتۇ.
— ئەمدى بىر ئاز كۆكتات سېلىۋەتسەك تېخىمۇ تەم
كىرىدۇ، — دەپ تەكلىپ بېرىپتۇ يەنە ناتونۇش ئادەم.

ناتونۇش ئادەمنىڭ قومانىلىقىدا بەزىلەر تۇز، بەزىلەر
زەنجىۋىل، بەزىلەر باشقا خۇرۇچلارنى ئېلىپ كەپتۇ. كۆپچى-
لىك شۇ يەردە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ شورپا ئىچىپ، ئۆمرىدە
بۇنداق مەزىزلىك شورپا ئىچىپ باقمىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

قىز ۋە كېلىن

ئىككى ئايال باغچىدە پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، بىرسى يە-

نە بىرسىدىن:

— ئوغللىڭىز ئايالى بىلەن قانداقراق ئۆتۈۋاتىدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ھېلىقى ئايال:

— ۋاي، ئۇنىڭ بىتەلەيلىكىنى دېمەيلا قويۇڭ، ئالغان خوتۇنى بەك ھۇرۇن چىقىپ قالدى. ئۇ يە ئۆي سۈپۈرمەيدۇ، يە كىرىۋېلىپ، بالىغا قاراشقۇ يوقلا گەپ. كۈن بويى ئۇخلىغۇ. نى ئۇخلىغان، ئوغلۇم ناشىلىقنىمۇ ئۇنىڭ كارۋىتىغا ئاپىد. رىپ بېرىدىكەن، — دېگىنىچە يىغلاپ كېتىپتۇ.

— ئۇنداقتا قىزىڭىزچۇ؟ — دەپ سوراپتۇ ھېلىقى ئايال يەنە.

— ئۇنىڭ پېشانىسى ئوڭ ئىكەن، — دەپ چىرايىغا كۈل. كە يۈگۈرۈپتۇ يەنە بىر ئايالنىڭ، — ئۇ يامان ئەمەس ئەرگە تەگدى. قىزىمغا ئۆي ئىشىنى قىلدۇرمايدۇ. تاماق ئېتىش، ئۆي سۈپۈرۈش، كىرى يۇيۇش، بالىغا قاراش دېگەندەك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئېرى قىلىدۇ. تېخى ئەتىگەلىك ناشتىنى كارد. ۋىتىغا ئەكەلىپ بېرىدىكەن، — دەپتۇ.

چويۇن

يەر ئاستى ئۆيىدە بىر مۇنچە سايىمانلار يىغىلىپ، چويۇنغا قانداق تاقابىل تۇرۇش توغرىسىدا يىغىن ئېچىپتۇ. پالتا ئالدى بىلەن ھەيۋە قىلىپ:

— بولدى، ماڭىلا قويۇپ بېرىڭلار، ئۇنى بىردەمدىلا بىر تەرەپ قىلىمەن، — دەپتۇ. — دە، چويۇننى كۈچەپ چېپىپتۇ، لېكىن بىردەمدىلا بىسى قايرىلىپتۇ.

— يەنىلا مەن كېلەي، — دەپتۇ ھەرە تولۇق ئىشەنچ بى.

لەن ھەمدە ئۆتكۈر چىشلىرى بىلەن چويۇننى ھەرىدەپتۇ. بىراق، ئۇزۇنغا بارماي چىشلىرى سۇنۇپتۇ. بۇ چاغدا بولقا كۈلۈپ:

— تازىمۇ يارماسكەنسىلەر، ھەممىڭلار نېرى تۇرۇڭلار، مېنىڭ ماھارىتىمنى كۆرۈڭلار، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، بولقا چويۇننى قاتتىق بىر ئۇرۇپتىكەن، قۇلاقنى يارغۇدەك ئاۋاز چىقىپتۇ، لېكىن چويۇن ھېچنەمە بولماپتۇ، ئەكسىچە ئۇرۇۋېرىپ بولقنىڭ بېشى ئاجراپ كېتىپتۇ. بۇ چاغدا بىر بۇلۇڭدىن:

— مەن سىناپ باقايىمۇ؟ — دېگەن بوش ئاۋاز ئاڭلىد. نىپتۇ. كۆپچىلىك قارىغۇدەك بولسا، ئۇ كىچىككەنە يالقۇن ئىكەن. كۆپچىلىك ئۇنى كۆزگە ئىلمىسىمۇ بىر پۇرسەت بېرىپتۇ.

يالقۇن چويۇننى چۆرىدەپ توختىماستىن كۆيدۈرۈپتۇ. يالقۇننىڭ توختىماي كۆيدۈرۈشى بىلەن چويۇن باشتا قىزدى. رىپ، ئاخىرىدا پۈتۈنلەي ئېرىپ كېتىپتۇ.

ئوخشاش پۇشايمان

بىر مەشھۇر راھىب ۋاپات بوپتۇ. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى نىجات تاپتى، دەپ ئويلاپ ئۇنىڭ روھىغا ئاتاپ دۇئا قىلىپتۇ. شۇ كۈنى يەنە بىر داڭلىق پاھىشە ئۆلۈپتۇ. ئۇنىڭ ئۆيى راھىب تۇرۇشلۇق ئىبادەتخانىنىڭ ئۈستىدە ئىكەن، ئۇلار ئىككى قۇ. تۇپقا تەۋە قوشنىلاردىن ئىكەن.

بىر پەرىشتە راھىبىنى ئۈدۈل جەننەتكە ئېلىپ كېتىپتۇ، باشقا بىر نەچچە پەرىشتە پاھىشىنى دوزاخقا ئېلىپ كەپتۇ.

پەرىشتە راھىبىنى جەننەتكە ئېلىپ كەلسە، ئىشىك تاقاقلىق تۇرغۇدەك. بۇ چاغدا سانت پېتىر ئۇنىڭغا:

— سىلەر خاتالاشتىڭلار، راھىبىنى دوزاخقا تاشلاپ، پاھىشە ئايالىنى جەننەتكە ئېلىپ كېلىڭلار، — دەپتىكەن. پەرىشتە ئۇنىڭغا:

— نېمە دېگەنلىرى بۇ؟ بۇ دېگەن بىر مەشھۇر راھىب، ئۆمۈر بويى تەركىدۇنيالىقتا ياشاپ توختىماستىن ئىبادەت قىلغان. شۇڭلاشقا، بىز سورىماستىنلا ئۇنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدۇق. ھېلىقى پاھىشە ئايالغا كەلسەك، ئۇ بەلكىم بۇ چاققا ئاللىقاچان دوزاخقا تاشلىنىپ بولدى. بۇ ئىككىسىنىڭ بارار جايى ئۆز — ئۆزىدىن مەلۇملۇق بولغاچقا، بىز ھېچكىمدىن سوراپ يۈرمەيلا مۇشۇنداق قىلدۇق، — دەپتىكەن، سانت پېتىر:

— سىلەر پەقەت كۆرۈنۈشتىكى ھادىسىلەرگىلا قارىغاچقا، مۇشۇنداق خاتالىق سادىر قىلىدىڭلار. بۇ راھىب ئىبادەتنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلىدۇ. بىراق كۆڭلىدە، مەن ئۆمرۈمنى بىھۈدە ئۆتكۈزۈۋاتىمەن، ئۇ پاھىشە ئايال نېمىدېگەن گۈزەل — ھە، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاغزىمنى ئاچساملا ئۇنىڭغا ئېرىشەلەيدىغان تۇرسام، بۇنىڭ ئۈچۈن پەقەت مۇشۇ كوچىنى كېسىپ ئۆتسەملا بولاتتى. مېنىڭ ھازىر قىلىۋاتقانلىرىم ساپلا ئەھمىيەتسىز ئىشلار، ئىبادەت قىلىش، بۇدساتۋادەك ئۇلۇغۋار قىياپەتتە ئولتۇرۇش بىلەن ھېچنېمىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ، دەپ ئويلايدۇ. ئۇ پەقەت ئۆزىنىڭ نام — شەرىپى ئۇچۇنلا كۆڭلىدە ئويلىغان ئىشنى قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ، — دەپتۇ.

نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئىش — ئەمەللىرىنىڭ دۇرۇس بو-

لۇشى، ئۇلارنىڭ خۇددى ئاشۇ راھىبىتەك قورقۇنچاق بولغانلىق-
قىدىن. راھىبىنىڭ توخۇ يۈرەكلىكى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇنى
نۇرغۇن ئادەم تونۇيدۇ. ئىش بۇنداق تۇرسا، ئۇ قانداقمۇ
ئۆزىنىڭ نام - شەرىپىنىڭ بۇلغىنىشىغا قارىماي پاھىشنى
ئىزدىيەلسۇن؟

توخۇ يۈرەكلىك باشقىلارنىڭ ئۆزىگە بولغان باھاسىدىن
بەك قورقىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، راھىب گەرچە دۇنيا مەئىشەت-
لىرىنى تەرك ئېتىپ، ھەتتا يېمەكلىكتىنمۇ پەرھىز تۇتۇپ
ئىبادەت قىلىسمۇ، لېكىن ھېلىقى پاھىشە ئايال ئۇنىڭ خىيا-
لىدىن كەتمەيدۇ. ئۇ دائىم ئۇنىڭ بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت
ئۆتكۈزۈشنى ئويلايدۇ.

ۋەھالەنكى، ھېلىقى پاھىشە ئايال دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە،
دائىم قىلغان - ئەتكەنلىرىدىن پۇشايمان قىلىدۇ، چۈنكى ئۇ
ئۆزىنىڭ ھاياتىنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى، ھاياتىكى
نۇرغۇن قىممەتلىك نەرسىلەرنى يوقاتقانلىقىنى بىلىدۇ. ئۇ
پۇل ئۈچۈن جىسمىنى ۋە روھىنى ساتتى، شۇڭا ئۇ دائىم
راھىب تۇرغان ئىبادەتخانىغا قاراپ، ئۆيەردىكى تۇرمۇشقا ھە-
ۋەس قىلىدۇ. مانا بۇ ھەقىقىي ئىبادەت.

ئۇ خۇدانىڭ ئۇنىڭغا ئىبادەتخانىغا كىرىدىغان پۇرسەت
بېرىشىگە شۇ قەدەر تەشنا بولسىمۇ، لېكىن بىر پاھىشنىڭ
ئۇنداق خىيالدا بولۇشى، تەڭرىگە قىلىنغان ھۆرمەتسىزلىك
بولىدۇ، دەپ ئويلايدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ ھەمىشە ئىبادەتخانىغا تەل-
پۈنىدۇ ھەمدە بۇ ھاياتتا قولىدىن بېرىپ قويغانلىرى ئۈچۈن
توختىماستىن ئۆزىنى ئەيىبلەيدۇ، پۇشايمان قىلىدۇ.

ئاخىرىدا سانت پېتىر يەنە شۇنداق دەپتۇ:
— ھېلىقى پاھىشنى جەننەتكە ئېلىپ كېلىپ، راھىبىنى

دوزاخقا تاشلاڭلار. ئۇلارنىڭ باشقىلارغا بېرىدىغان تەسىرىمۇ،
قەلبىمۇ بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ، گەرچە ئۇلارنىڭ ھەر
ئىككىسى پۇشايمان قىلىۋاتقان بولسىمۇ.

بۇ جەننەت ئەمەس

بىر باستىر ئۆلگەندىن كېيىن، باشقا بىر دۇنياغا كېپ-
قايتۇ. ئۇ ئىنتايىن گۈزەل بىر جاي ئىكەن. ئۇ كىرگەن ئۆي
ئۇ ئۇزاقتىن بېرى چۈشلىرىدە كۆرۈپ كېلىۋاتقان ئۆيلەردىن
بولۇپ، خان ئوردىلىرىدەك ھەشەمەتلىك ئىكەن. ئۇنىڭ قانداق
تىلىكى بولسا، خىزمەتكارلار شۇ ھامان پەيدا بولۇپ ئۇنى بەجا
كەلتۈرىدىكەن، قورسقى ئاچسا ئۇ ئۆمرىدە يەپ باقمىغان
ئېسىل نازۇنمەتلەرنى ئەكىلىدىكەن، ئۇسسۇس ھەتتا بۇ تە-
لىكى تېخى خيالغا ئايلىنمىغان، پەقەت بىر تۇيغۇ چېغىدىلا
ئالدىغا ئۇسسۇزلۇق كەلتۈرۈلىدىكەن.

ئۇ دەسلەپكى كۈنلەردە بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ،
بارا - بارا بۇ خىل تۇرمۇشنى سەل باشقىچىرەك ھېس قىپتۇ.
ئادەم دېگەن كۈن بويى ھېچ ئىش قىلماي، باشقىلارنىڭ بەر-
گىنىنى يەپلا ئولتۇرسا بولمايدۇ - دە، بارا - بارا باستىر
راستتىنلا زېرىكىپتۇ. ئۇ ئىلگىرى چېركاۋنىڭ چوڭ - كى-
چىك ئىشلىرى، دىن تارقىتىش دېگەندەك جامائەت ئىشلىرى
بىلەن كېچە - كۈندۈز ئالدىراشلا يۈرگەن بولغاچقا، بۇ يەرگە
كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە ئۆزىنى خۇددى بىر نەچچە كۈن
بايرام قىلغاندەك، ئارام ئېلىپ قالغاندەك ھېس قىلىپ، خۇ-
شال بولغانىكەن، ئەمما ئاخىرىدا قارىسا ئىش ئۇنىڭ ئويلىغى-
نىدەك بولماپتۇ. بۇ چاغدا خىزمەتكار تۇيۇقسىز ئۇنىڭ ئالدىدا

پەيدا بولۇپ:

— نېمە كېرەك؟ سېنىڭدىكى بۇخىل تۇيغۇ ئېھتىياج ئەمەس، سەن يا ئۇسسماپسەن، يا قورسىقىڭ ئاچماپتۇ، پەقەت بىئاراملىق، زېرىكىش ھېس قىلىۋاتسەن، شۇڭا، ساڭا نېمە قىلىپ بېرىشنى بىلمەيۋاتسەن، — دەپتۇ.

باستىر:

— مەن مەڭگۈ بۇنداق ئولتۇرسام بولمايدۇ. مېنىڭ بىرەر ئىش قىلغۇم كېلىۋاتىدۇ، — دەپتىكەن، خىزمەتكار: — بۇ مۇمكىن ئەمەس، بىز سېنىڭ بارلىق تىلەكلىرىڭنى قاندۇرىدىغان تۇرساق، ئىش قىلىشىڭنىڭ نېمە ھاجەتتى؟ — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان باستىر خاپا بولۇپ:

— بۇ قانداق جەننەت؟ — دەپ سوراپتىكەن، خىزمەتكار: — كىم بۇنى جەننەت دەيدۇ؟ بۇ دېگەن دوزاخ، قۇلىقىڭنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلا، بۇ دېگەن دوزاخ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. باستىر ئاخىرى ھېچ ئىش قىلماي جىم ئولتۇرىدىغان يەرگە كېلىپ قېلىشنىڭ دوزاخقا كىرگەنلىك بىلەن باراۋەر بولىدىغانلىقىنى تونۇپ يېتىپتۇ.

ئىلاھىي تاشپاقىنىڭ پاراستى

بىر خاسىيەتلىك تاشپاقا بېلىقچىغا تۇتۇلۇپ قاپتۇ. بۇ ئىش شۇ كېچىسى پادىشاھنىڭ چۈشىگە كىرىپتۇ. ئۇ كۈنى كېچىسى پادىشاھ ئۇخلاۋېتىپ چۈشىدە چاچلىرى چۇۋۇق بىر ئادەمنىڭ يان ئىشىكتىن مارىلاپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ھېلىقى ئادەم پادىشاھقا:

— مەن «شەنلۇ» دەپ ئاتىلىدىغان بىر چوڭقۇر كۆلچەك.
تە ياشايتتىم. مەن سۇ ئىلاھىنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن ئەلچە.
لىككە كېتىۋېتىپ، يولدا يۈچى ئىسىملىك بېلىقچىغا تۇتۇلۇپ
قالدىم، — دەپتۇ.

پادىشاھ ئويغىنىپ، كېچىدىكى چۈشنى ئويلاپ غەلىتە.
لىك ھېس قىپتۇ ھەمدە پالچىنى چاقىرتىپ چۈشكە پال
ئاققۇزۇپتۇ. پالچى:

— بۇ بىر خاسىيەتلىك تاشپاقىنىڭ ئالىلىرىغا بەرگەن
بېشارىتىكەن، — دەپتۇ.

پادىشاھ ئەتراپىدىكىلەردىن:

— بېلىق بازىرىدا يۈچى ئىسىملىك بېلىقچى بارمۇ؟ —
دەپ سوراپتىكەن، ئۇلار:

— شۇنداق، بىر بېلىقچى بار، — دەپتۇ. پادىشاھ قول
ئاستىدىكىلەرگە يۈچىنى چاقىرتىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ.
ئىككىنچى كۈنى يۈچى سالامغا كەپتۇ. پادىشاھ
ئۇنىڭدىن:

— بېلىق تۇتقىلى چىققاندا باشقا بىرەر نەرسە تۇتۇۋال.
دىگىمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، يۈچى:

— چوڭ بىر ئاق تاشپاقا تۇتۇۋالدىم، دۈمبىسىنىڭ
ئايلىنىشى بەش چى كېلىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. پادىشاھ
يۈچىگە تاشپاقىنى ئۆزىگە ھەدىيە قىلىشنى بۇيرۇپتۇ. يۈچى
ئالدىراپ ئۆيىگە قايتىپ تۇتۇۋالغان تاشپاقىنى پادىشاھقا ئە.
كېلىپ بېرىپتۇ.

پادىشاھ بۇ تاشپاقىنى قولغا چۈشۈرگەندىن كېيىن، ئۆل.
تۈرۈۋېتەيمۇ ياكى باقايمۇ، دەپ ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كە.
لمەپتۇ، ئاخىرى پالچىنى چاقىرتىپ پال ئاچتۇرۇپتۇ. پال.

جى:

— بۇ ئاق تاشپاقىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئۇنى پال سېلىشقا ئىشلەتسە خەيرلىك بولغۇدەك، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، پادىشاھ ئاق تاشپاقىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇي-رۇپتۇ ھەمدە ئۇنىڭ ئۈچەي باغرىنى ئېلىۋېتىپ، قېپىنى پال سېلىشقا ئىشلىتىپتۇ. جەمئىي يەتمىش ئىككى قېتىم پال سالسا، ھەر قېتىمدا توغرا چىقىپتۇ.

گەرچە، بۇ تاشپاقىنىڭ يۈز بەرگەن ۋەقەلەرنى پادىشاھ-نىڭ چۈشىگە ئايان قىلىش كارامىتى بولسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا بېلىقچىنىڭ تورىدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغان. ئۇنىڭ ئەقىل - پاراسىتى يەتمىش ئىككى قېتىم پال سالسا، بىرەر قېتىمىمۇ خاتا چىقمايدىغان دەرىجىگە يەتكەن بولسىمۇ، ئاخىرىدا ئۆلتۈرۈلۈش تەقدىرىدىن ئامان قالمايغان. دېمەك، زې-رەكلىكىنىڭمۇ چەكلىمىگە ئۇچرايدىغان يەرلىرى بولىدۇ، ئە-قىل - پاراسەتىنىڭمۇ ھەل قىلالمايدىغان ئىشلىرى بولىدۇ.

تاسادىپىي چېقىن

بىر پەيلاسوپ بىلەن بىر ئادەتتىكى ئادەم قاراڭغۇ كېچى-دە ئورمانلىقتا يولدىن ئادىشىپ قاپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى گۈ-مانخور، بىرى ئەمەلىيەتچان ئىكەن. بۇ ئىنتايىن خەتەرلىك ئورمانلىق بولۇپ، دەرەخلەر بەك قويۇق، قاراڭغۇ ئىكەن. ئۇ-نىڭ ئۈستىگە ھەر ۋاقىت يىرتقۇچ ھايۋانلار ئۇچراپ قېلىش ئېھتىمالى بار ئىكەن.

تۈيۈقسىز شىددەتلىك يامغۇر يېغىپ، چاقماق چېقىپتۇ. دەل مۇشۇ چاغدا پەيلاسوپ ئاسمانغا قاراپتۇ، ئادەتتىكى ئادەم

بولسا يولنى كۆرۈۋاپتۇ.
پۇرسەت دېگەن مانا مۇشۇنداق تېز ئۆتۈپ كېتىدۇ، سەل
دىققەت قىلماساقلا ئۇنى قولدىن كەتكۈزۈپ قويىمىز.

نەسىھەت

بىر قېتىملىق دەرس تەمىنەت مۇتەخەسسسىس ئوقۇغۇچىلارغا بىر
تەجرىبە ئىشلەپ بېرىپتۇ. ئۇ ئاغزى چوڭ بىر شىشنى ئې-
لىپ، ئۇنىڭغا مۇشتۇمدەك چوڭلۇقتىكى تاشلارنى قاچىلاپتۇ،
ئاندىن ئوقۇغۇچىلاردىن:
— شىشە تولدىمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئوقۇغۇچىلار
بىردەك:

— تولدى، — دەپتۇ. ئارقىدىن مۇتەخەسسسىس بىر مۇنچە
شېغىلنى شىشىگە قويۇپ، شىشنى چايقاپتىكەن، شېغىل
چوڭ تاشنىڭ ئارىسىدىكى بوشلۇققا قىسىلىپ كىرىپتۇ. ئۇ
يەنە:

— شىشە تولدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ قېتىم ئوقۇغۇ-
چىلار ھوشيارلىقىنى ئۆستۈرۈپ:

— بەلكىم تولىمىغاندۇ! — دېيىشىپتۇ.
ئۇ يەنە بىر ئاز قۇمنى شىشىگە قويۇپتۇ. قۇم تاش بىلەن
شېغىلنىڭ ئاراچلىرىغا ئېقىپ كىرىپتۇ. ئۇ يەنە:
— شىشە تولدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ قېتىم سىنىپ-
تىكى ھەممەيلەن بىردەك:

— تولمىدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
— ياخشى! — ئۇ بىر قۇتا سۇنى ئېلىپ شىشە تولغۇچە
قۇيۇپتۇ ھەمدە ئوقۇغۇچىلاردىن:

— بۇ مىسال نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ؟ — دەپ سوراپتەن.
كەن، بىر ئالدىراڭغۇ ئوقۇغۇچى:

— بۇرۇن تۈزگەن پىلاننىڭ قانچە زىچ ئورۇنلاشتۇرۇلغان بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، پەقەت ئازراق تىرىشسىڭىزلا ئۇنىڭغا يەنە بىر نەرسە قىستۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.
— خاتا، — دەپتۇ مۇتەخەسسەس ھەم:

— بۇ مىسال شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، شىشىگە ئالدى بىلەن چوڭ تاشنى سېلىۋالماق، كېيىن ھەر قانچە تىرىشساڭمۇ ئۇنى كىرگۈزەلمەيمىز. تۇرمۇشىمىزدىكى چوڭ تاش نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ ئۆزۈڭ سۆيىدىغان ئادەم بىلەن ئۆمرۈڭنى بىرگە ئۆتكۈزۈش، سېنىڭ ئېتىقادىڭ، سەن ئالغان تەرىپى، يە، بىرەر غايە ۋە ياكى ئۆزىنى بېغىشلاشقا ئەرزىيدىغان بىرەر كەسپ، ھەتتا بىر ياخشى ئوقۇتقۇچى بولۇش... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى تۇرمۇشتىكى چوڭ تاشلاردۇر. ئۇ مەيلى نېمە بولسۇن، شىشىگە ئالدى بىلەن چوڭ تاشنى سېلىشنى ئۈنتۈماسلىقىمىز كېرەك، — دەپتۇ.

دانىشمەننىڭ دانىشى

بىر كۈنى، بىر دانىشمەن ئوقۇغۇچىلىرىغا ئۆز ئۇستازدىن تونۇشتۇرماقچى بولۇپتۇ. ئوقۇغۇچىلار ئاجايىپ بىر قىزدىن قىش ئىچىدە بىر كاتتا زاتنى كۈتۈپتۇ.

بۇ چاغدا دانىشمەن بىر تال كىچىك تاشنى ئېلىپ:

— مانا بۇ مېنىڭ ئۇستازىم — دەپتەن، بۇ گەپكە ئو-

قوغۇچىلارنىڭ ئەقلى يەتمەي ھاڭ - تاڭ قىلىشىپتۇ.

دانىشمەن ئوقۇغۇچىلىرىغا بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. بىر كۈنى ئۇ يولدا كېتىۋاتسا، ئايىغىغا بىر تال تاش كىرىۋېلىپ پۈتتىكى ئاغرىتىۋەتكەنىكەن، ئۇ تاشنى ئېلىۋېتىش ئۈچۈن ئولتۇرۇپتۇ. ئولتۇرۇپ تاشنى ئېلىۋاتقان شۇ دەقىقىدە، ئۇ بىردىنلا ئۆزى ھەر كۈنى ماڭىدىغان بۇ يول - نىڭ شۇ قەدەر گۈزەللىكىنى بايقاپتۇ ھەمدە بىردىنلا ھايات - لىقتىكى بىر قانۇنىيەتنى بايقىغاندەكلا بوپتۇ.

— دەل مۇشۇ كىچىككىنە تاش مېنىڭ ئەقىل - پاراسىد - تىمنى ئۇرغۇتقان، — دەپ سۆزىنى تۈگىتىپتۇ دانىشمەن. ئەسلىدە، ئۇنى بىئارام قىلغان تاش بىردىنلا ئۇنىڭ ئە - قىل - پاراسىتىنىڭ ئۇرغۇشىغا تۈرتكە بولغۇچىغا ئايلىنىپ قالغان. تۇرمۇشتا ئەسلىدە بىزگە ئازاب ئېلىپ كەلگەن بەزى نەرسىلەر باشقا بىرخىل بەخت ئېلىپ كېلىشىمۇ مۇمكىن.

كىچىككىنە بىر ئىش

بىر ئادەم مېھمانخانىسىغا بىر پارچە رەسىمنى ئاسماقچى بولۇپ، قوشنىسىنى ياردەمگە چاقىرىپتۇ. ئۇ رەسىم ئېلىنغان رامكىنى تامغا يۆلەپ ئەمدى مىخ قاقاي دېيىشىگە، قوشنىسى: — بۇنداق قىلساق بولمىغۇدەك، ياخشىسى تامغا ئىككى

پارچە ياغاچ قېقىپ، رامكىنى شۇنىڭغا ئاسايلى، — دەپتۇ. بۇ ئادەم قوشنىسىنىڭ پىكىرىگە ھۆرمەت قىلىپ، ئۇ - نىڭدىن ياغاچ ئىزدەشپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. ياغاچ تېپىلىپ - تۇ. ئۇ ئەمدى مىخلاي دېيىشىگە، قوشنىسى:

— توختاپ تۇرۇڭ، بۇ ياغاچ بىر ئاز چوڭكەن، ياخشىسى

بىر ئاز ھەرىدىۋېتەيلى، — دەپ ھەرە ئىزدەشكە چۈشۈپتۇ.
ھەرىنى تېپىپ كېلىپ، ھەرىدە — ھەرىدىمەيلا:

— بولمىدى، ھەرە بەك گالگەن، بىلىمىسە بولمىغۇ.
دەك، — دەپتۇ ھەمدە ئۆيىدىن ئېكەكنى ئېلىپ چىقىپ، سې-
پى يوقلۇقىنى بايقاپتۇ. ئېكەككە ساپ بېكىتىش ئۈچۈن، ئۇ
يەنە مەكتەپنىڭ يېنىدىكى چاتقاللىققا كىرىپ دەرەخ ئىزدەپ-
تۇ. ئۇ دەرەخنى كەسمەكچى بولغاندا، پالتىنىڭ داتلىشىپ
ئىشلەتكىلى بولمايدىغان بولۇپ قالغانلىقىنى سېزىپ، بىلەي
تېپىپ كەپتۇ. بىراق، بىلەينى توختىتىش ئۈچۈن، نەچچە تال
ياغاچ ياساشقا توغرا كېلىدىكەن، شۇڭا ئۇ بىر ياغاچچىنىڭ
ئۆيىدە تەييار ياغاچ بار دەپ، شۇنى ئىزدەپ كېتىپتۇ. ئۇ شۇ
كەتكەنچە قايتىپ كەلمەپتۇ. رەسىمنىڭ ئىگىسى رەسىمنى
تامغا بىر تەرىپىگە بىردىن مىخ قېقىپ ئېسىپتۇ. چۈشتىن
كېيىن، بۇ ئادەم ھېلىقى قوشنىسىنى كوچىدا كۆرۈپتۇ. قا-
رسا ئۇ ياغاچچىغا ياردەملىشىپ بەش خىل مېتال ماگىزىن-
دىن سىرتقا بىر توك ھەرىسىنى يۆتكىشىپ بېرىۋاتقۇدەك.

تۇرمۇش ۋە خىزمەت داۋامىدا بىز ھەم مۇشۇنداق ئۆزىنىڭ
ئەسلىدىكى نۇقتىسىغا قايتىپ كېلەلمەيدىغان ئادەملەرنى
ئۇچرىتىپ تۇرىمىز. ئۇلار كۆرۈنۈشتە ناھايىتى ئالدىراشتەك
قىلىنىپ، ئەمەلىيەتتە ئۆزلىرىنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى
بىلمەيدۇ.

بار بىلەن يوقنىڭ پەرقى

بىر بالا دادىسىدىن ئىنتايىن تەس بىر سوئالنى سوراپتۇ:

— دادا، مەن كىم؟ مېنىڭ ئىچىمدە نېمە بار؟
بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىش تولىمۇ قىيىن بولغاچقا، ئۇنىڭ
دادىسى باشقا بىرخىل ئۇسۇل بىلەن بۇ مەسىلىنى بالىغا چۈ-
شەندۈرمەكچى بولۇپ:

— سەن دەرەخكە چىقىپ بىر تال مېۋە ئۈزۈپ چۈش-
كىن، — دەپتۇ.

بالا يۈگۈرۈپ بېرىپ دەرەختىن بىر تال مېۋە ئۈزۈپ چۈ-
شۈپتۇ. دادىسى:

— ئۇنى كېسىپ ئىچىدە نېمە بارلىقىغا قاراپ باق، —
دەپتۇ.

— بىر مۇنچە كىچىك ئۇرۇق باركەن، — دەپتۇ بالىسى.
دادىسى:

— ئەمدى بىر تال ئۇرۇقنى تاللاپ كېسىپ، قاراپ باق-
قىن، ئىچىدە نېمە باركەن، — دەپتەن، بالىسى:
— ھېچنېمە يوقكەن، — دەپتۇ.

دادىسى:

— ماۋۇ چوڭ دەرەخ مۇشۇ يەردىن ئۆسۈپ چىققان. ئۇ
دەل ئاشۇ «يوق» نىڭ ئىچىدىن پەيدا بولغان. سەنمۇ شۇنىڭغا
ئوخشاش، — دەپتۇ.

ئۇ بالا دادىسىنىڭ گېپىنى ئويلاشقا باشلاپتۇ. نەچچە
كۈندىن كېيىن، ئۇ دادىسىدىن يەنە سورايتۇ:

— «يوق» قانداقسىگە باشقا ماددىلار بىلەن بىرلىشىدۇ؟

بۇ بالا بەك ئەقىللىق ئىكەن، دادىسىنىڭ ئۇنى ئالدىغۇسى
كەلمەپتۇ. بىراق، بۇنداق مۇرەككەپ سوئالغا نېمە دەپ جاۋاب
بەرگۈلۈك؟

قەيەرگە كەتتى

ئۈچ سىياسىيون ئۆلگەندىن كېيىن تەڭلا جەننەتكە كىرىپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئىنگىلىز، بىرى نېمىس، يەنە بىرى ھىندى ئىكەن. ئۇلار جەننەتكە كەلگەندە، سانت پېتىر ئىنگىلىزدىن:

— كەسپى ھاياتىڭدا قانچە قېتىم يالغان سۆزلىدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئىنگىلىز ئون ئىككى قېتىم يالغان سۆزلىگەنلىكىگە ئىقرار بوپتىكەن، ئۇنىڭغا جەننەتنى ئايلىنىپ ئون ئىككى قېتىم يۈگۈرۈش جازاسى بېرىپتۇ. ئارقىدىن بۇ سوئالنى نېمىس سىياسىيوندىن سوراپتىكەن، ئۇ يىگىرمە قېتىم يالغان سۆزلىگەنلىكىنى ئېسىگە ئالالمىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. ئۇنىڭغا جەننەتنى ئايلىنىپ يىگىرمە قېتىم يۈگۈرۈش جازاسى بېرىدلىپتۇ. سانت پېتىر بۇ سوئالنى ھېلىقى ھىندىدىن سوراپ دەپ ئۆرۈلۈپ قارىسا، ئۇنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ. شۇڭا، ئۇ يېنىدىكى پەرىشتىدىن:

— ئۇ قەيەرگە كەتتى؟ — دەپ سوراپتىكەن، پەرىشتە:

— ھە، ئۇ قايتىپ بېرىپ ۋېلىسپىت ئەكەلگىلى كەتتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بېلىقنىڭ خۇشاللىقى

بىر كۈنى جۇاڭجۇۋ بىلەن خۇيشى دەريا بويىغا سەيلىگە

چىقىپتۇ. ئۇلار كۆۋرۈك ئۈستىدە كېتىۋېتىپ، جۇاڭجۇۋ خۇيشىگە:

— قاراڭ، بۇ بېلىقلارنىڭ ئۇياقتىن - يۇياققا ئەرگىن ئۈزۈپ ئويناشلىرىغا ! بۇ دەل بېلىقلارنىڭ خۇشاللىقى - دە، — دەپتىكەن، خۇيشى:

تىكەن، خۇيشى:

— سىز بېلىق بولمىسىڭىز، بېلىقلارنىڭ خۇشاللىقىنى قانداق بىلىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ چاغدا جۇاڭجۇۋ:

— سىز مەن بولمىسىڭىز، مېنىڭ بېلىقنىڭ خۇشاللىقىنى بىلمەيدىغانلىقىمنى قانداق بىلىسىز؟ — دەپ ياندۇرۇپ سوراپتۇ.

قايسى پۇتىنى ئالدىدا يۆتكەيدۇ؟

بىر كۈنى سەكسەنپۇت يۈزلىگەن ئىنچىكە پۇتلىرى بىلەن ئۆمىلەپ كېتىۋاتسا، پەيلاسوپ پاقىنىڭ ئۇنىڭ ئۆمىلىشىگە كۆزى چۈشۈپ، سەكسەنپۇتنىڭ يول مېڭىشىنى ئۇزاق كۆزدە تىپتۇ. ئۇ كۆڭلىدە: «تۆت پۇت بىلەن مېڭىشمۇ خېلىلا تەس ئىش تۇرسا، سەكسەنپۇت يۈزلىگەن پۇتلىرى بىلەن قانداق ماڭىدىغاندۇ؟ بۇ ھەقىقەتەن بىر مۆجىزە ئىكەن ! ئۇ ئالدى بىلەن قايسى پۇتىنى، ئاندىن قايسى پۇتىنى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قايسى پۇتىنى يۆتكەيدىغانلىقىنى قانداق قارار قىلىدىغاندۇ» دەپ ئويلاپ تېڭىرقاپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، پاقا سەكسەنپۇتنى توسۇپ سوراپتۇ:

— مەن بىر پەيلاسوپ، ئەمما بۇ پۇتلىرىڭ مېنى قايسى مۇقتۇرۇپلا قويدى. سەن بۇنچىۋالا كۆپ پۇت بىلەن قانداق

ماڭىسەن؟

ئادەمنىڭ ئەقلىگە سىغمايدىغان ئىشقا بۇ !
سەكسەنپۇت ئۇنىڭغا:

— مەن ئەزەلدىن مۇشۇنداق مېڭىپ كېلىۋاتىمەن، بۇنداق
ئىشنى كىم ئويلاپ يۈرىدۇ دەيسەن ! مەن ئوبدانراق ئويلىنىپ
ئاندىن ساڭا جاۋاب بېرى، — دەپتۇ.
شۇنىڭ بىلەن، سەكسەنپۇت راستتىنلا بۇ ھەقتە ئويلىد-
نىشقا باشلاپتۇ. دېمىسىمۇ پاقىنىڭ ئېيتقىنى توغرا، ئالدى
بىلەن قايسى پۇتنى يۆتكەش كېرەك؟ سەكسەنپۇت مۇشۇنى
ئويلاپ، ئۆرە بولۇپ ئالدىغا ماڭماقچى بولمىدى، ئازراقمۇ
مىدىرلىيالمىپتۇ، نەچچە قەدەم مېڭىپلا يېتىپ قاپتۇ. شۇنىڭ
بىلەن، پاقىغا:

— سەن ئەمدى باشقا سەكسەنپۇتلاردىن ھەرگىز بۇ سو-
ئالنى سورىمىغىن، مەن ئەزەلدىن مۇشۇنداق مېڭىپ كېلىۋا-
تاتتىم، ھېچبىر چاتاق چىقىپ باقمىغانىتى، سەن مېنى تۈ-
گەشتۈرۈپلاۋەتتىڭ ! مەن ھازىر يول مېڭىشقا ئىلاجىسىز قال-
دىم. مېنىڭ مۇشۇنچىۋالا پۈتۈم ئالدى — كەينىگە مىدىرلايدى-
غان تۇرسا، مەن قايسى پۈتۈمنى يۆتكىشىم كېرەكلىكىنى
قانداق ئويلاپ بولالايمەن؟ — دەپتۇ.

مەن ھازىرلا كېلىمەن

ئۈچ ئايال ئۆلگەندىن كېيىن، بىرلىكتە جەننەتنىڭ
مەرۋايىت دەرۋازىسىغا كەپتۇ. سانت پېتىر ئۇلارنى شۇ يەردە
قوبۇل قىپتۇ.

— سەن پانىي دۇنيادا ئۆز جىسمىڭنى يات جىنىستىن خا-

لي تۇتالدىڭمۇ؟ — دەپ سورايتۇ بىرىنچى ئايالدىن.
— مۇتلەق خالىي تۇتقان، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇ ئايال.

— ناھايىتى ياخشى، ئۇنداق بولسا مانا بۇ جەننەتنىڭ ئالتۇن ئاچقۇچىنى ئالغىن، — دەپتۇ سانت پېتىر ئۇنىڭغا. ئاندىن ئۇ ئىككىنچى ئايالغا بۇرۇلۇپ:
— ئۇنداقتا، سەنچۇ؟ — دەپ سورايتىكەن، ھېلىقى ئايال دۇدۇقلاپ:

— مەن مۇتلەق خالىي تۇتالمايدىم، — دەپتۇ. سانت پېتىر:

— ياخشى، ئۇنداقتا بۇ جەننەتنىڭ كۈمۈش ئاچقۇچىنى ئالغىن، — دەپتۇ.
ئۈچىنچى ئايالدىن:

— سەنچۇ؟ — دەپ سورايتىكەن، ئۇ ئايال:
— مەنمە؟ مەن دېگەن سىز بىلىدىغان، بەزىلىرىنى ھەتتا خىيالىڭىزغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان ياخشى، يامان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ باققان، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ قورقماستىن.

— سانت پېتىر ئۇنىڭغا:
— ۋاھ، قالتىسكەنسەن! بۇ مېنىڭ ھۇجرامنىڭ ئاچقۇ-
چى، مەن ھېلىلا كېلىمەن، — دەپتۇ.

غايە ۋە رېئاللىق

ئاچلىقتىن ئۆلەي دەپ قالغان ئىككى ئادەمگە بىر يېلىق-
چى ئۇچراپ، ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ بىر قارماق بىلەن بىر

سېۋەت بېلىق بېرىپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى قارماقنى، يەنە بىرى بېلىقنى ئاپتۇ. بېلىقنى ئالغان ئادەم شۇ جايدىلا ئوت قالاپ بېلىقنى بىر ياقىتىن پىشۇرۇپ، بىر ياقىتىن چاپنىماي يۇتۇشقا باشلاپتۇ. ئۇ ھەتتا گۆشنىڭ تەمىنىمۇ تېتىماستىن يەپ تۈگىتىپ، ئاخىرىدا شورپىنىمۇ ئىچىپ بوپتۇ. ئەمما، ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، يەنىلا ئاچلىقتىن بېلىق سېۋىتىنىڭ يېنىدا ئۆلۈپ قاپتۇ. قارماقنى ئالغان ئادەم بولسا، ۋۇجۇد - ۋۇجۇد - نى قاقشىتىۋاتقان دەھشەتلىك ئېچىرقاشقا داۋاملىق چىداپ، بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن دېڭىز تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ئەمما، يىراقتىن كۆپكۆك دېڭىز غۇۋا كۆرۈنۈشكە باشلىغاندا بولالماي يېقىلىپتۇ. ئۇ قولغا كېلەي دېگەن ئامەتكە قاراپ، ھەسرەت بىلەن ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ.

ئاچلىقتىن ئۆلەي دېگەن يەنە باشقا ئىككى ئادەممۇ ئوخشاشلا بېلىقچىنىڭ ساخاۋىتىگە ئېرىشىپتۇ. ئەمما ئۇلار ھەر قايسىسى ھەر تەرەپكە ماڭماي، بىرلىكتە دېڭىزنى ئىزدەپتۇ. بېلىقنى نەچچە قېتىمغا بۆلۈپ، ئاز - ئازدىن يەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، دېڭىز بويىغا كەلگۈچە بەرداشلىق بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ، ئىككىيلەن بېلىق تۇتۇپ كۈن كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ. نەچچە يىلدىن كېيىن ئۆي سېلىپ، كېيىن ئۇلار خوتۇن - بالىلىق بوپتۇ، ئۆزلىرى بېلىق كېمىسى ياساپ، بەختلىك، خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

بىر ئادەم كۆز ئالدىدىكى پايدىنىلا كۆزلىسە، ئېرىشىدۇ - غىنى ۋاقىتلىق خۇشاللىق بولىدۇ. ئادەمنىڭ غايىسى ھەر قانداق ئۇلۇغۋار بولسىمۇ، لېكىن رېئاللىققا باقمىسا، ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇرالمىدۇ. پەقەت غايە بىلەن رېئاللىقنى مۇۋاپىق بىرلەشتۈرگەندىلا ئاندىن مۇۋەپپەقىيەت قازانغىلى بولىدۇ.

ھەمراھ تاللاش

بىر كۈنى سوقراتنىڭ ئۈچ شاگىرتى قانداق قىلغاندا ئەڭ ياخشى، كۆڭۈلدىكىدەك ھەمراھ تاپقىلى بولىدىغانلىقى توغرىسىدا مەسلىھەت ئالغىلى كەپتۇ. سوقرات شاگىرتلىرىنىڭ سوئالىغا ئۇدۇل جاۋاب بەرمىدى:

— سىلەر بۇغدايلىققا كىرىپ ئەڭ ياخشى، ئەڭ چوڭ بۇغداي باشقىدىن بىرنى تاللاڭلار. سىلەرگە پەقەت بىرلا قېتىم تاللاش پۇرسىتى بار، — دەپتۇ.

بىرىنچى شاگىرتى بۇغدايلىققا كىرىپ، ماڭا - ماڭمايلا چوڭ ھەم چىرايلىق بىر تال باشاقنى كۆرۈپ خۇشال بولۇپ دەرھال شۇنى ئۈزۈپتۇ. ئەمما ئۇ بۇغدايلىقنىڭ ئۇ چېتىگە بارغۇچە ئۆزى ئۈزگەندىمۇ ياخشى ھەم چوڭ باشاقلارنىڭ تۈرى - غالىقىنى كۆرۈپ ئۆزىنىڭ ئالدىراڭغۇلۇقىدىن ھەسرەتلىدىنىپتۇ.

ئىككىنچى شاگىرت بۇنىڭدىن ساۋاق ئېلىپ، ھەر قېتىم كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈنگەن باشاقنى ئۈزىدىغان چاغدا، ئۆزىنى ئالدىمدا تېخىمۇ ياخشىسى بار دەپ ئەسكەرتىپ تۇرۇپتۇ. ئۇ شۇنداق مېڭىپ ئۆزىمۇ تۇيمايلا ئاخىرقى نۇقتىغا كېلىپ قاپتۇ ھەم پۇرسەتنىڭ قولىدىن كەتكەنلىكىنى بىلىپتۇ.

ئۈچىنچى شاگىرت ئالدىنقى ئىككىلىدىن ساۋاق ئاپتۇ. ئۇ مۇساپىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى مېڭىپ، باشاقلارنى چوڭ، ئوتتۇرا ھال، كىچىك دەپ ئۈچ تۈرگە ئايرىپتۇ، يەنە ئۈچتىن بىرىدە ھۆكۈمنىڭ خاتا - توغرىلىقىنى دەلىللەپتۇ، ئاخىرقى ئۈچتىن بىرىدە چوڭغا تەۋە بىر تال چىرايلىق باشاقنى تاللاپ -

تۇ. گەرچە ئۇ ئۆزى تاللىغان باشقۇم چوقۇم ئەڭ چوڭ، ئەڭ چىرايلىق دەپ مۇتلەقلىشىپ قالىشىمۇ، لېكىن رازىمەنلىك بىلەن پۈتۈن مۇساپىنى بېسىپ تۈگىتىپتۇ.

ئاتالمىش شەرھى

بىر ئادەمنىڭ ناھايىتى چىرايلىق بىر قىزى بولۇپ، يې-قىنىدىن بېرى قىزى ساقسىز بولۇپ قالغاچقا، ئۇ كۈن بويى قىزىدىن ئەنسىرەپ غەم - ئەندىشىدىلا يۈرىدىغان بولۇپ قاپ-تۇ. بىرسى ئۇنىڭدىن نېمە غېمى بارلىقىنى سوراپتىكەن، ئۇ: — قىزىمنىڭ كۈندە ئويغانغاندا كۆڭلى ئېلىشىدۇ، خېلى ئۈستى تېۋىپلارغىمۇ كۆرسىتىپ باقتىم، ھەممىسى كۆرۈپ چوڭ چاتاق يوقكەن دەيدۇ، قانداق قىلىشىمنى بىلەلمەيۋاتىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ھېلىقى ئادەم ئۇنىڭغا:

— سىز نەسىردىن ئەپەندىمنى ئىزدەپ باقسىڭىز بولمايدۇ؟ ئۇ بۇ يەردىكى ئەڭ ئەقىللىق ئادەم، ئۇنىڭ بىلمەيدىغان ئىشى يوق. ئۇ ئالدىغا بارغان ھېچقانداق ئادەمنى ئائۇمدى قاپ-تۇرمايدۇ، — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم نەسىردىن ئەپەندىنىڭ قېشىغا بېرىپ قە-زىنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتىپتۇ. بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان نەسىردىن ئەپەندى كۆزىنى يۇمۇپ بىر ئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن تۇ-يۇقسىز كۆزىنى ئېچىپ:

— سىز كەچتە ئۇخلاشتىن ئىلگىرى ئۇنىڭغا سۈت ئىچ-

كۈزگەنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ھەئە، ئىچۈرگەن، ئەمما بۇنىڭ قىزىمنىڭ كېسىلى

بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار، — دەپتۇ.

— ھەببەللى ! مەسلە دەل مانا مۇشۇ يەردە، ئەمدى قىد-
زىڭىزنىڭ كېسىلىنىڭ سەۋەبى ئايدىڭلاشتى، — دەپتۇ نە-
سىردىن ئەپەندى ھېلىقى كىشىگە، — كىچىك بالىغا سۈت
بەرسىڭىز، كېچىچە ئوڭدىن - سولغا، سولدىن - ئوڭغا
ئۆرۈلۈپ ياتقاچقا، قاتتىق قوچۇلۇش نەتىجىسىدە سۈت قې-
تىققا، قېتىق ئېرىمىچىككە، ئېرىمىچىك قايماققا، قايماق
مايغا، ماي قەنتكە، قەنت ئىسپىرتقا ئايلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈ-
چۈن، قىزىڭىز ئەتىگەندە ئويغانغاندا بېشى ئاغرىپ كۆڭلى
ئېلىشىدۇ، — دەپتۇ.

بۇ دۇنيادا چۈشەندۈرگىلى بولىدىغان ئىشقىمۇ، چۈشەن-
دۈرگىلى بولمايدىغان ئىشقىمۇ بىر ئاتالمىش چۈشەنچە تاپقىد-
لى بولىدۇ. بىلمەيدىغان ئىشنى يالغاندىن بىلىدىغان بولۇۋال-
ساڭ، خۇددى تىنچلاندىرۇش دورىسى يەۋالغاندەك ئۇخلايسەن.

خاتالىقنى تونۇغان مەھبۇس

مەلۇم بىر تۈرمىگە بىر نەچچە ئېغىر جىنايەتچى قامد-
لىپتۇ.

بىر كۈنى مەھبۇسلار رەسمىلىك ژۇرنال كۆرگەچ پاراڭغا
چۈشۈپتۇ. ئارىدىن بىرسى ژۇرنالدىكى خىلمۇ خىل زىبۇزىد-
نەتلەرنىڭ رەسمىگە قاراپ ئۆھ تارتىپ:

— ئاپام مۇشۇ زىبۇزىننەتلەرنى تاقىيالىغان بولسا،
قانداق خۇشال بولۇپ كېتەر ئىدى، — دەپتۇ.

يەنە بىر مەھبۇس چىرايلىق بىر ئۆينىڭ رەسمىگە
قاراپ:

— ئەگەر ئاپام مۇشۇنداق بىر چىرايلىق ئۆيدە ئولتۇرۇپ-
لىغان بولسا، قانچە ياخشى بولار ئىدى — ھە! — دەپتۇ.
ئۈچىنچى مەھبۇس:

— ئەگەر ئاپامنىڭ مۇشۇنداق بىر ماشىنىسى بولغان
بولسا، پات - پات كېلىپ مېنى يوقلاپ كەتمەمتى، — دەپتۇ.
ژۇرنال ئەڭ ئاخىرىدا بىر مەھبۇسنىڭ قولىغا تېگىپتە-
كەن، ئۇ ژۇرنالنى تۇتۇپ ئۇزۇنغىچە گەپ قىلالماي ئولتۇرۇپ
كېتىپتۇ، ئاندىن يىغلاپ تۇرۇپ:
— ئاپامنىڭ بىر ياخشى ئوغلى بولغان بولسا، نەقەدەر
ياخشى بولاتتى، — دەپتۇ.
بۇنى ئاڭلاپ ھەممەيلەننىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ
كېتىپتۇ.

ئەڭ ئاخىرقى گۆھەر

بىر كىشى دەريا بويىدا ناھايىتى ئۇزاق يۈرۈپ گۆھەر
ئىزدەپتۇ. ئۇ بىرەر تالمۇ گۆھەر تاپالمىغاننى ئاز دەپ، قاتتىق
چارچاشتىن پۇت - قوللىرى ئۇرۇپ چېقىۋەتكەندەك ئاغرىپ
ھالىدىن كېتىپ يىقىلىپ قالاي دەپتۇ. بۇ چاغدا ئۇ دەريا يا-
قىسىدىكى تاشتا ئولتۇرۇپ ھەمراھىغا:
— قارا، مەن توققۇز يۈز توقسان توققۇز مىڭ توققۇز
يۈز توقسان توققۇز تال تاش تېرىپتىمەن. بىراق، بىرەر تال-
مۇ گۆھەر تاپالمىدىم، ئەمدى بولدى قىلايمىكىن دەيمەن، —
دەپتۇ.

ئۇنىڭ ھەمراھى چاقچاق قىلىپ:
— ئەڭ ياخشىسى تاشتىن يەنە بىرنى تېرىپ بىر مىل-

يوللا قىلىۋەتمەسەن، — دەپتىكەن، ئۇ ھارغىنلىقتىن كۆزدىن يۇمۇپ تۇرۇپ قولىنى سوزۇپلا يېنىدىكى بىر دۆۋە تاشنىڭ ئارىسىدىن بىر تالنى ئالغاچ:

— بولدى، بۇ ئېڭ ئاخىرقىسى، — دەپتۇ.

ئۇ تاشنى تۇتۇپ تۇرۇپ بۇ تاشنىڭ ئادەتتىكى تاشتىن ئېغىرلىقىنى سېزىپتۇ ھەم كۆزىنى ئېچىپ تاشقا قاراپلا ھەيرانلىقتىن ۋارقىرىۋېتىپتۇ، چۈنكى ئۇنىڭ قولىدا تۇرغىنى بىر دانە بىباھا گۆھەركەن.

مەزىنلىك بېلىق

بىر قېرى بېلىقچىنىڭ سودىسى ئىنتايىن ياخشى ئىدى. كەن. ھەممە ئادەم ئۇنىڭ بېلىقلىرىنىڭ سۈپىتى ياخشى دەپ ئۇنىڭ بېلىقىنى سېتىۋېلىشنى ياخشى كۆرىدىكەن. باشقا كەسپداشلىرى ھەر قانچە ئويلاپمۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەپتۇ. چۈنكى، ئۇلار ئوخشاش يەردىن ئوخشاش بېلىق تۇتىدىكەن، ھەتتا بېلىق قاچىلانغان قاچىدىكى سۈمۈ بىر يەرنىڭ سۈيىكەن. گەرچە بېلىق، سۇ ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمما خېرىدارلار يەنىلا ئاشۇ قېرى بېلىقچىنىڭ بېلىقىنىڭ تەمىنى ئەڭ ياخشى، دەيدىكەن.

ئۇ قېرى بېلىقچى بىر كۈنى يىراق بىر يەرگە كېتىپتەن. كەن، باشقا بېلىقچىلار ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇ بېلىق قاچىلايدىغان قاچىنى تەكشۈرۈپ، ئۇنىڭ بېلىقلىرىنىڭ تېز سېتىلىشىدىكى سىرنى تېپىپ چىقىش قارارىغا كەپتۇ.

ئۇلار ئوغرىلىقچە ئۇنىڭ ئۆيىگە كېلىپ ئۇ يەر - بۇ يەرگە شۇنچە قاراپمۇ ھېچبىر سىرنى تاپالماي ھەيران بولۇپ

شۇپتۇ. ئۇلارنىڭ كۆرگىنى پەقەت بېلىق قاچىسىدا بىر يوغان بېلىقنىڭ شىددەت بىلەن ئۇياقتىن - بۇياققا ئۈزۈپ يۈرگىنى بوپتۇ.

ئاخىرى ئارىدىن بىرەيلەن ئۇنىڭ جاۋابىنى تېپىپتۇ. ئەسلىدە، چوڭ بېلىق ئۇياقتىن - بۇياققا سوقۇلۇپ يۈرۈپ، باشقا بېلىقلارغا قىلچە ئارام بەرمىگەچكە، ئۇلارمۇ قاچىدا توختىماستىن ئۈزۈپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولغان، نەتىجىدە بىرلىق گۆشنىڭ تەمىمۇ تەبىئىي ھالدا ياخشىلانغانىكەن.

چوڭ بوغما يىلان ۋە يىلپىز

بىر ئىپتىدائىي ئورمانلىقتا، بىر چوڭ بوغما يىلان بىلەن بىر يىلپىز تەڭلا بىر بۆكەنگە كۆزنى تىكىپتۇ. يىلپىز بىلەن چوڭ بوغما يىلان بىر - بىرىگە قارشىپ تۇرۇپ كۆڭلىدە چوت سوقۇپتۇ. يىلپىز، ئەگەر بۇ بۆكەنگە ئېرىشمەن دەيدىدە - كەنمەن، چوقۇم ئالدى بىلەن چوڭ بوغما يىلاننى يوقىتىشىم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ. چوڭ بوغما يىلانمۇ، ئەگەر بۇ بۆكەنگە ئېرىشمەن دەيدىكەنمەن، چوقۇم ئالدى بىلەن يىلپىزنى يو - قىتىشىم كېرەك دەپ ئويلاپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، ئىككىسى تەڭلا بىر - بىرىگە ئېتىلىپ - تۇ. يىلپىز چوڭ بوغما يىلاننىڭ گەجگىسىدىن چىشلەپ تۇ - رۇپ، ئەگەر مەن كۈچەپ چىشلىمىسەم، ئۇ مېنى بوغۇپ ئۆل - تۈرۈپ قويدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. چوڭ بوغما يىلان يىلپىزنى بو - غۇپ تۇرۇپ، ئەگەر مەن كۈچەپ بوغمىسام، يىلپىز مېنى چىشلەپ ئۆلتۈرىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ھەر ئىك - كىسى كۈچىنىڭ بارىچە تىرىكشىپتۇ. نەتىجىدە، بۆكەن بى -

مالال يولغا راۋان بوپتۇ. يىلپىز بىلەن چوڭ بوغما يىلان تەڭلا يەرگە يىقىلىپتۇ.

ئوۋچى بۇ بىر مەيدان ئېلىشىشنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەسرەتلەنگەن ھالدا:

— ئەگەر ئۇلار بىر — بىرىگە ئېتىلماي، تەڭلا ئوۋغا ئې-
تىلىپ ئوۋنى بۆلۈشۈپ يېگەن بولسا، ھەر ئىككىسى ساق
قالاتتى، ياكى ھەر ئىككىسى ئوۋدىن ۋاز كەچكەن بولسىمۇ،
ئىككىسى ھايات قالاتتى. ئىككىسىنىڭ بىرسى ئوۋدىن ۋاز
كەچكەن بولسىمۇ، ھەر ئىككىسى ساق قالاتتى. ئىش چىڭغا
چىققاندا بىر — بىرىنى قويۇۋەتكەن بولسىمۇ، ھەر ئىككىسى
ساق قالاتتى. ئۇلارنىڭ تراگېدىيىسى قارشى تەرەپكە يول قو-
يۇشنى بىلمەي، سەن نېمە بولساڭ بول، مەن ئۆزۈملا ياشىسام
بولدى، دېگەن قاراشنى ياشاش ئۇسۇلى قىلىۋالغانلىقىدا، —
دەپتۇ.

جاھىل قىسقۇچپاقا

توشقان، تاشپاقا، قىسقۇچپاقا، چۈمۈلە قاتارلىق بىر توپ
كىچىك جانىۋار بىللە ئويناپ كەلمەكچى بوپتۇ. ئۇلار بارماق-
چى بولغان جاي، ئۇدۇلىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرغان ناھايىتى
گۈزەل بىر چىمەنزار ئىكەن. پاقا كانىيىنى كېرىپ:
— يۈرۈڭلار، — دەپ توۋلىشى بىلەنلا كۆپچىلىك دەرھال
ھەرىكەتلىنىپتۇ.

پاقا «ئالغا» دېگىنىچە سەكرەپتۇ، توشقان ۋىلىقلاپ كۈل-
گىنىچە يۈگۈرۈپتۇ، تاشپاقا كۈچىنىڭ بارىچە ئۆمىلەپتۇ،
چۈمۈلە ئۇلارنى جان تىكىپ قوغلاپتۇ...

— ھەي، سىلەر ئېلىشىپ قالدىڭلارمۇ، قاياققا مېڭىۋا-
تسىلەر؟ — دېگەن غاراڭ - غۇرۇڭ ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ
ئارقىدىن.

كۆپچىلىك ھەيران بولۇپ ئارقىسىغا قارىسا، قىسقۇچپاقا
بىر تەرەپتىن ۋارقىراپ، بىر تەرەپتىن باشقا بىر تەرەپكە
قاراپ توغرىسىغا ئۆمىلەپ كېتىۋاتقۇدەك. پاقا ئۈنلۈك ئاۋازدا:
— قىسقۇچپاقا ئاكا، يۆنىلىش خاتا بولۇپ قالدى. بىز -
نىڭ ئارقىمىزدىن مېڭىڭ، — دەپ ۋارقىراپتۇ. قىسقۇچپاقا:
— ئىشىڭنى قىل، سىلەر قارىغۇ بولۇپ قاپسىلەر، ماڭا
ئەگەشەڭلار توغرا بولىدۇ، — دەپ كايىپتۇ.

كۆپچىلىك ھەر قانچە توۋلىسىمۇ، قىسقۇچپاقا ئاڭلىمىد-
غانغا سېلىپ، ئۆزىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە توغرىسىغا جىددىي
ئۆمىلەپتۇ. كۆپچىلىك ئامالسىز ئۆز يولىغا مېڭىپتۇ. قىس-
قۇچپاقا ئاچچىقىدا ئاغزىدىن كۆپۈك چاچرىتىپ تۇرۇپ:

— مېنىڭ كۆزۈم ئىزچىل ئاشۇ گۈللۈككە تىكىلىپ
تۇرسا، ماڭغان يولۇم قانداق خاتا بولىدۇ؟ ئۇلار سۆزۈمنى ئاڭ-
لىماي، ئۆزى بىلگەننى قىلدى، مېنى چەتكە قاقتى، بۇ پۈتۈن-
لەي كۆرەلمەسلىكتىن بولۇۋاتقان ئىشلار. ئۇلار مېنىڭ
پۇت - قوللىرىمنىڭ كۆپلۈكىگە چىدىماي شۇنداق قىلىۋاتقان
گەپ، — دەپ قايناپتۇ. بىراق، ئۇ ئۆزىنىڭ پۇت قولى قانچە
كۆپ، يۈگۈرۈشى قانچە تېز بولغانىيىرى، مەنزىلىدىن شۇنچە
يىراقلىشىۋاتقانلىقىنى سەزمەپتۇ.

ئادەم باشقىلارنىڭ پىكىرىگە ھۆرمەت قىلماي، ئۆزىنىڭ -
كىنىلا راست قىلسا، يالغۇز قالىدۇ. قانچە ئىقتىدارلىق بول-
غانىيىرى ئۆتكۈزىدىغان خاتالىقىمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ.

بېلىقچىنىڭ ئوغلى

بىر كەنتتە ناھايىتى ئۇستا بىر بېلىقچى بولۇپ، باشقا بېلىقچىلار ئۇنى ھۆرمەتلەپ: «بېلىقچىلار شاھى» دەپ ئاتايدى. كەن. ئەمما بۇ «بېلىقچىلار شاھى» ياشانغانسىرى تولا قايغۇردىغان بولۇپ قاپتۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ئۈچ ئوغلىنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى تارتماپتۇ. ئۇ كىشىلەرگە دائىم:

— توۋا دەيمەن، بېلىق تۇتۇشتا ھېچكىم مېنى بېسىپ چۈشەلمەيدۇ، لېكىن نېمىشقا ئوغۇللىرىمنىڭ بىرسىمۇ مېنى دورىمايدىغاندۇ؟ ئۇلار ئېسىنى بىلگۈدەك بولغاندىن باشلاپلا مەن ئۇلارغا بېلىق تۇتۇش ماھارىتىنى ئۆگەتتىم. تورنى قانداق توقۇسا پۇختا بولىدۇ، كېمىنى قانداق ھەيدىسە بېرىلسىن، ئۇلارغا بېلىق تۇتۇش ماھارىتىنى ئۆگەتتىم. ئۇلار چوڭ بولغاندا، مەن يەنە تاشقىنىنى تونۇش، بېلىق ئوۋلاش مەۋسۈمىنى قانداق پەرقلەندۈرۈش دېگەندەك، بىر ئۆمۈر يەكۈنلىگەن تەجرىبىلىرىمنى ئۇلارغا تولۇق ئۆگەتتىم. بىراق ئۇلارنىڭ بېلىق تۇتۇش ماھارىتى ئادەتتىكى بېلىقچىلارنىڭ ئوغلىنىڭ ماھارىتىگىمۇ يەتمەيدۇ، — دەپ ۋاپىسىنى بېرىدىكەن.

بىر كۈنى بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر يولۇچى ئۇنىڭ ۋاپىسىنى ئاڭلاپ:

— سىز ئۇلارغا قولمۇقۇل ئۆگەتمەيسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ھەئە، ئۇلارنى ماھارەتنى پۇختا ئىگىلىسۇن دەپ، ھە.

مىشە ئۆزۈم بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرۈپ سەۋرچانلىق بىلەن
ئۆگىتىمەن، — دەپتۇ.

— ئۇلار دېڭىزغا دائىم سىز بىلەن بىللە چىقامدۇ؟ —
يەنە سوراپتۇ يولۇچى.

— ھەئە، ئۇلارنى ئەگرى يولنى ئاز ماڭسۇن دەپ، ئۆ-
زۈمگە ئەگەشتۈرۈپ يۈرۈپ ئۆگىتىمەن، — دەپ جاۋاب بە-
رىپتۇ بوۋاي. شۇ چاغدىلا يولۇچى ئىشنىڭ تېگىگە يەتكەندەك
بولۇپ:

— مانا ئەمدى سىزنىڭ قايسى جەھەتتىن كەتكۈزۈپ
قويغىنىڭىز ئېنىق بولدى. سىز ئۇلارغا ماھارەت ئۆگىتىش-
كىلا كۆڭۈل بۆلۈپ، ئوڭۇشسىزلىقنىڭ، ئاچچىق ساۋاقنىڭ
تەمىنى تېتىش پۇرسىتى بەرمەپسىز. بىر ئادەمنىڭ كامالەتكە
يېتىشىدە ئوڭۇشسىزلىقمۇ، بىلىم ۋە ماھارەتمۇ ئوخشاشلا
مۇھىم، — دەپتۇ.

بىپەرۋا ئادەم

بىر ياغاچچى ئورمانلىقتىن يوغان بىر تۈپ دەرەخنى كې-
سىپ ئەكېلىپ ئۆيىگە لىم قىلماقچى بوپتۇ.
ئۇ دەرەخنى سۆرەپ ئۆيىگە ئەكېلىپلا ھەرىدەشكە باشلاپ-
تۇ. بىر چاغدا بەك كۆپ ھەرىدەۋېتىپ قىسقا بولۇپ قالغانى-
قىنى بىلىپ، ئامالسىز ئىشىككە كېشەك قىلىۋەتمەكچى بوپ-
تۇ. شۇنىڭ بىلەن، پالتىنى ئېلىپ چېپىشقا باشلاپتۇ، قارىسا
ھېلىقى ياغاچ نېپىز چېپىلىپ قالغانلىقتىن، پەقەت ئەپكەش
ياسىغىلى بولغۇدەكلا بولۇپ قاپتۇ. ئەمدى ياغاچچى ئەپكەش
ياسىماقچى بولۇپ، رەندىنى ئېلىپ رەندىلەپتۇ، رەندىلەۋېرىپ

ئاخىرى قولدا قالغان ياغاچ بىلەن پەقەت پىچاققا ساپ ياسە -
 غىلى بولىدىغانلىقىنى بايقاپتۇ ھەمدە پىچاقنى ئېلىپ قىرىش -
 قا باشلاپتۇ، قىرىپ ئۇچلىغاندىن كېيىن، ھېلىقى ياغاچ ئىدى -
 چىكە بولۇپ قېلىپ، چىش كولىغۇچقا لايىق بولۇپ قاپتۇ. بۇ
 چاغدا ئۇ ھارغىنلىقتىن چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمۈپتۇ ۋە
 چىش كولىغۇچنى ئاغزىغا سېلىپ شورغاچ ئورۇندۇقتا ھا -
 سىراپ ئولتۇرۇپتۇ. تۇيۇقسىز چىرىس قىلغان ئاۋاز بىلەن
 تەڭ چىش كولىغۇچ سۈنۈپ ئىككى پارچە بولۇپ كېتىپتۇ.

ئالدىغا ۋە كەينىگە

بۆرە يولدا بىر قوينى ئۇچرىتىپ:

— مەن سېنى يەيمەن، — دەپتىكەن، قوي:

— بۆرە ئەپەندى، مېنى يېسىڭىزغۇ بەك خۇشال بولات -
 تىم، مەن ئادەتتىكى قويلاردىن ئەمەس، ئادەتتە كالىمۇ ماڭا
 تەڭ كېلەلمەيدۇ، ئىشەنمىسىڭىز سىناپ بېقىڭ، — دەپتۇ.
 بۆرە بۇ گەپكە قانداقمۇ ئىشەنسۇن؟ شۇنداقتىمۇ بىر كۆ -
 رۇپ باقماقچى بولۇپ، ناھايىتى كۈچلۈك بىر بۇقنى تېپىپ
 كەپتۇ ۋە ئۇلارنى بىر ئۆيگە سولاپ سوقۇشقا ساپتۇ.

ئەجەپلىنەرلىكى، سوقۇشۇش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن،
 ئىشىكتىن مەغرۇر قەدەم بىلەن مېڭىپ چىققىنى ئېگىز ھەم
 سېمىز كالا بولماستىن، ھېلىقى پاكار، ۋىجىك قوي بوپتۇ.
 كالا بولسا ئىشىكتىن چىققۇدەك ماجالى يوق، مۈڭگۈزى سۇ -
 نۇق، بېشى قان ھالەتتە يەردە يېتىپتۇ. بۆرە ھەيران بولۇپ
 سەۋەبىنى سوراپتىكەن، كالا:

— مەن ھەر قېتىم كۈچۈمنى يىغىپ قويغا ئېتىلسام،

ئۇ ئەپچىللىك بىلەن ئۆزىنى قاقچۇرغاچقا، بىر نەچچە قېتىم تاش تامغا ئۇسۇۋالدىم. قوينى ئۈسەلمەي تامغا ئۇسۇپ جىلە بولۇپ، ئىككىنچى قېتىمدا تېخىمۇ كۈچەپ ئېتىلدىم. تامغا قانچە كۆپ ئۈسكەنسېرى شۇنچە چارچىدىم. ئۇ بولسا قاقچان-سېرى چاققانلىشىپ، ئەپچىللىشىپ كەتتى ۋە كۆرەڭلەپ مېنى زاڭلىق قىلدى. ئۇنىڭ كۆرەڭلىكى غەزىپىمنى تېخىمۇ ئۆرلىتىپ، ئاخىرىدا مانا مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىم، — دەپ بۆرىگە ئەھۋالنى سۆزلەپ تولۇق بېرىپتۇ.

— قارا، ماۋۇ قوينىڭ مەككارلىقىنى. ئۇ ئەسلىدە چېكىنىشتىن پايدىلىنىپ ھۇجۇم قىلغانىكەندە، ئۇنى ھازىرلا تۇتۇۋېلىپ يەۋەتمەيدىغان بولسام!

بۆرە ئۆيىدىن چىقىپ قوينى ئىزدەپتۇ. ئەمما، ئەقىللىق قوي شۇ چاغقىچە ئۇنى ساقلاپ تۇراتتىمۇ! كىشىلىك ھايات يولىدا بەزىدە چېكىنىش ئەڭ ياخشى ھۇجۇم قىلىش بولۇپ قالىدۇ.

يېرىم ئەدىيال

بىر كىشى توي قىلىپ بىر ئوغۇللۇق بوپتۇ. ئۇ ئوغلىغا ئىنتايىن ئامراقكەن، بىراق ياشىنىپ قالغان دادىسى بىلەن زادى خۇشى يوقكەن. چۈنكى، ئۇنىڭ دادىسى يولنىمۇ ئوڭلاپ ماڭالماي مۇدۇرۇلۇپ، سوقۇلۇپ يۈرىدىكەن، تاماق يېيىش، تا-ماكا چېكىشتىن باشقا ھېچ ئىش قىلالمايدىكەن. شۇڭا ئۇ بىر ئامال قىلىپ دادىسىنى ئۆيىدىن چىقىرىۋەتمەكچى بولۇپ، ئايالغا:

— بوۋاي سىرتلارغا چىقىپ جاھان كۆرۈپ كەلسۇن، —

دەپتۇ.

ئايالى بوۋاينى كەتكۈزمەيلى دەپ ئېرىغا شۇنداق يالۋۇر -
سىمۇ قۇلاق سالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئايالى ئامالسىز:

— ئۇنداقتا ئۇنىڭغا بىر ئەدىيال بېرىپ ماڭدۇرۇڭ، —
دەپتۇ. ئوغلى كۆڭلىدە دادىسىغا ئەدىيالىنىڭ يېرىمىنى بېرىش -
نى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئاغزىدا:

— بولىدۇ، ئۇ ئەدىيالىدىن بىرنى ئېلىپ كەتسۇن، — دەپ
قويۇپتۇ.

دەل مۇشۇ چاغدا ئۇنىڭ بۆشۈكتە ئۇخلاۋاتقان ئوغلى تۇ -
يۇقسىز:

— دادا، بوۋامغا بىر ئەدىيال بېرىشىڭلارنىڭ ھاجىتى
يوق. يېرىمىنى بەرسەڭلا بولدى، قالغان يېرىمىنى ئوبدان
ساقلاپ قوي، مەن چوڭ بولغاندا ئۇنى ساڭا بېرىپ، سېنى
جاھان كۆرگىلى چىقىرىمەن، — دەپتۇ.

ئەمدىلا بىر نەچچە ئايلىق بولغان بوۋاقتىڭ گەپ قىلىشى
دادىسىنى قاتتىق چۆچۈتۈپتۇ. ئۇ دادىسىنى ماڭدۇرماي تۇ -
تۇۋاپتۇ، چۈنكى ئۇ ئوغلىنىڭ سۆزىدىن ئۆزىنىڭ كېيىنكى
كۈنلۈكتە كۆرىدىغان كۈنىنى پەرەز قىپتۇ.

ئايالىنىڭ قەبرىسى

بىر قېتىم، موللا نەسىردىن قەبرىستانلىق ئىشخانىسىغا
كىرىپ دىرىكتورغا قاتتىق رەنجىپ كېتىپتۇ:

— مېنىڭ ئايالىمنىڭ مۇشۇ قەبرىستانلىققا دەپنە قىل -
لىنغانلىقى ئېنىق تۇرسا، ئۇنىڭ قەبرىسىنى زادىلا تاپالمايۇا -
تمەنغۇ!

دېرىكتور تىزىملىك دەپتىرنى ئېلىپ:
— ئايالىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى؟ — دەپ سوراپتۇ.
ئەپەندىم:

— موللا نەسىردىن خانىم، — دەپتۇ.
دېرىكتور تىزىملىكنى ئاڭلىتىپ كۆرۈپ:
— موللا نەسىردىن خانىم ئىسىملىك بىرى يوقكەن، لېكىن موللا نەسىردىن ئىسىملىك بىر ئادەم باركەن، — دەپتۇ ۋە ئۇلاپلا، — ئالدىڭىزدا تولىمۇ خىجىلىمىز، قارىغاندا خاتا تىزىملىنىپ قالغان ئوخشايدۇ، — دەپتۇ.
بۇ چاغدا نەسىردىن ئەپەندى:

— ياق، ياق، خاتا بولۇپ قالماپتۇ. دەل ئۆزى شۇ، ماڭا موللا نەسىردىننىڭ قەبرىسىنى كۆرسىتىپ قويساڭلارلا بولىدى. چۈنكى ئايالىمنىڭ بارلىقى مېنىڭ نامىمدا، — دەپتۇ.

خۇشاللىق ئىزدەش

بىر كاتتا باي بار بولۇپ، پۇلغا سېتىۋالغىلى بولىدىغانلىقىنى نەرسىلەرنىڭ ھەر قاندىقى ئۇنىڭدا بار ئىكەن، لېكىن بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئۈچۈن ئەھمىيەتسىز ئىكەن. ئۇ قانداقتۇر بىر خۇشاللىققا — پۇل بىلەن سېتىۋالغىلى بولمايدىغان بىرەر نەرسىدىن كېلىدىغان خۇشاللىقتەك بىر خىل تۇيغۇغا موھتاجلىقىنى خىرە - شىرە ھېس قىلىدۇ. ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىكەن. ئاخىرى بۇ خىل بۇرۇقتۇرما ھالەت ئۇنىڭ چىشىغا تېگىپ، بىساتىدىكى بارلىق پۇل - پۇچەك، ئالتۇن - كۈمۈش، جاۋاھىرات دېگەندەك نەرسىلەرنى يىغىپ بىر خالتىغا ساپتۇ - دە، قىممىتى بار بىرەر

ئىشنى تېپىپ بېرىپ، ئۆزىنى خۇشال قىلالايدىغان كىشىنى
ئىزدەپ مېڭىپتۇ. شۇنداق ئادەمنى تاپالسا، ئۇ ئادەمگە بىر
ئۆمۈر يىغقان مال - دۇنياسىنىڭ ھەممىسىنى بەرمەكچى
بوپتۇ. ئۇ كۆپ يول يۈرۈپتۇ، بىراق ھېچكىم ئۇنى خۇشال
قىلالماپتۇ.

بىر كۈنى ئۇ مېڭىپ موللا نەسىردىن تۇرۇشلۇق كەنتكە
كېلىپ قاپتۇ. بىر ئادەم ئۇنىڭغا:

— موللا نەسىردىن شەھەر سىرتىدىكى بىر تۈپ دەرەخ -
نىڭ تۈۋىدە ئولتۇرىدۇ. سىز شۇنى ئىزدەپ بېقىڭ، ئەگەر ئۇ -
مۇ سىزگە خۇشاللىق بەخش ئېتەلمىسە، نىيتىڭىزدىن يې -
نىڭ. جاھاننىڭ ئۇ چېتىگە بارسىڭىزمۇ خۇشاللىققا ئېرىد -
شەلمەيسىز، — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىنتايىن ھاياجانلانغىنىدە -
چە نەسىردىن كەپەندىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ ۋە كۈن ئولتۇراي
دېگەن چاغدا ھېلىقى دەرەخنىڭ تۈۋىدىن ئۇنى تېپىپ:

— مېنىڭ ئۆمۈر بويى تاپقان ۋەجىمنىڭ ھەممىسى مۇشۇ
خالتىنىڭ ئىچىدە، ئەگەر مېنى خۇشال قىلالىسىڭىز، بۇ
سىزنىڭ بولىدۇ، — دەپتۇ.

موللا نەسىردىن ئۇنىڭ سۆزىنى گەپ - سۆز قىلماي ئاڭلاپ
ئولتۇرۇپتۇ. بارا - بارا ئەتراپقا گۈگۈم پەردىسى يېيىلىشقا
باشلاپتۇ. بۇ چاغدا موللا نەسىردىن ئۈشتۈمتۈت ھېلىقى باي -
نىڭ قولىدىكى خالتىنى ئېلىپلا قېچىپ كېتىپتۇ. باي يىغلاپ
قاقشىغىنىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ. موللا نەسىردىن گە
كەنتنىڭ يەر شەكلى تونۇشلۇق بولغاچقا، باي ھەر قانچە قە -
لىپمۇ موللا نەسىردىننى تاپالماپتۇ. ئۇ ئادەم موللا نەسىردىن -
نى تاپالماي، ئېلىشىپ قالاي دەپتۇ. ئۇ توختىماستىن:

— مېنىڭ پۈتۈن بايلىقىمنى بۇلاپ كەتتى، ئەمدى مەن
بىر قەلەندەرگە ئايلىنىپ قالدىم، — دەپ ۋارقىراپتۇ. ئۇ
تىنماي يىغلاپتۇ، ھەتتا ئۆلۈۋېلىشنىمۇ ئويلاپتۇ.

نەسىردىن ئەپەندى شۇ چاغدىلا ئاندىن ئەسلىدىكى ئورنىدا
غا قايتىپ كەپتۇ ۋە خالىتىنى دەرەخنىڭ تۈۋىگە تاشلاپ قويۇپ
ئۆزى دەرەخنىڭ ئارقىسىغا مۆكۈۋاپتۇ. دەرۋەقە ھېلىقى ئادەم
ئۇنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەپتۇ. ئۇ خالىتىنى كۆرۈپ چوڭ بىر
نەپەس ئېلىپ، خۇشاللىقىدىن يىغلاپ تاشلاپتۇ. مۇشۇ چاغدا
نەسىردىن ئەپەندى دەرەخنىڭ كەينىدە تۇرۇپ، ئۇنىڭغا:

— ئەپەندى، سىز ھازىر خۇشالمۇ؟ — دەپتىكەن،
ھېلىقى ئادەم:

— ھەئە، مەن ھازىر نېمىنىڭ خۇشاللىق ئىكەنلىكىنى
بىلدىم، — دەپتۇ.

گالىستۇك

بىر ئادەم قۇملۇقتا يېرىم كۈندىن ئارتۇق يول يۈرۈپ،
ئۇسساپ، گېلى قۇرۇپ ھېچ ھالى قالماپتۇ. ئۇ قۇملۇقتىن
چىقاي دېگەندە بىر مال ساتقۇچىنى ئۇچرىتىپتۇ. مال ساتقۇ-
چى ئۇنىڭغا بىر گالىستۇك سېتىۋېلىشنى تەۋسىيە قىلىپتۇ-
كەن، ئۇ:

— تولا گەپ قىلماي يولىڭىزغا مېڭىڭە، ئۇسساپ ياقامنى
يىرتىۋەتكۈدەك بولۇپ كېتىۋاتسام، گالىستۇك سېتىۋېلىپ نې-
مە قىلاي، — دەپتۇ.

مال ساتقۇچى ئوڭايسىزلىنىپ كېتىپ قاپتۇ. بۇ بىچارە
ئادەم ئاخىرى قۇملۇقنىڭ چېتىدىكى بىر كىچىك بازاردىن

بۇ كىتاب خېنەن ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتىنىڭ 2004 - يىلى 7 - ئاي
1 - نەشرى 1 - باسمىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据河南大学出版社 2004 年 7 月第一版第一次印刷本翻
译出版。

ئادەم بولماق ئەقىل بىلەن

تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇقادىر جالالىدىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: پاتىگۈل مەجىت

مەسئۇل كوررېكتورى: رەناگۈل ئابلىمىت

مۇقاۋىنى لايىھىلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر

تېلېفون: 0991-2827472

پوچتا نومۇرى: 830001

باسقۇچى: ئۈرۈمچى لۇڭيىدا مەتبەئىلىك چەكلىك شىركىتى

ساققۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر، 1/32

باسما ناۋىقى: 3.375

قىستۇرما ۋارىقى: 2

نەشرى: 2006 - يىلى 12 - ئاي 1 - نەشرى

باسمىسى: 2009 - يىلى 5 - ئاي 3 - بېسىلىشى

تراژى: 6061-9061

كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-228-10637-0

باھاسى: 6.00 يۈەن